

Maa- ja metsätalous- ministeriön toimialan tukien ympäristövaikutukset

Maa- ja metsätalousministeriön toimialan tukien ympäristövaikutukset

Julkaisun nimi:

Maa- ja metsätalousministeriön toimialan tukien ympäristövaikutukset

Julkaisija:

Maa- ja metsätalousministeriö

Kannen kuvat:

Maa- ja metsätalousministeriön kuva-arkisto

ISBN 978-952-453-747-6 (Verkkajulkaisu)

ISSN 1797-397X (Verkkajulkaisu)

Taitto:

Kirsti Pohjapelto

Esipuhe

Pääministeri Jyrki Kataisen hallitusohjelmaan sisältyvän ympäristölle haitallisten tukien kartoituksen osana on maa- ja metsätalousministeriössä selvitetty sen toimialaan kuuluvien tukijärjestelmien ja tukien vaikutuksia ympäristöön. Selvityksessä on kuvattu tukijärjestelmät ja tukimuodot, niiden tavoitteet, tukimäärät vuoden 2011 tietojen mukaisina sekä arvioitu tukien merkitystä haitallisten ja myönteisten ympäristövaikutusten näkökulmasta. Ympäristövaikutusten osalta on pyritty erittelemään tukien sekä niiden kohteena olevan toiminnan vaikutuksia mahdollisuuksien mukaan vesistöihin, maaperään, ilmakehään sekä luonnon monimuotoisuuteen. Kokonaiskuvan saamiseksi selvityksessä on otettu huomioon lisäksi tukien jo tiedossa olevia sosiaalisia ja taloudellisia vaikutuksia.

Joiltakin osin on tukien vaikuttavuutta ympäristön kannalta selvitetty perusteellisemmin. Näin on tehty maatalouden ympäristötukijärjestelmän vaikuttavuutta ohjelmakausittain selvittäneen MYTVAS-seurantatutkimuksen avulla. Muilta osin pohjana työssä ovat olleet tukien seurannasta saadut tiedot sekä asiantuntija-arviot.

Selvitystyöhön ovat osallistuneet maatalousosastolta Esa Hiiva ja Sini Wallenius, metsäosastolta Marja Hilska-Aaltonen ja Kaisa Pirkola, kala- ja riistaosastolta Harri Kukka, Timo Halonen ja Jussi Laanikari sekä yleiseltä osastolta Jaakko Sierla ja Jere Rajalin. Selvitystyötä ovat koordinoineet yleiseltä osastolta Veikko Marttila ja Johanna Niemivuo-Lahti. Pohja-aineiston selvitystyöhön koki korkeakouluharjoittelija Reino Savolainen.

Maa- ja metsätalousministeriössä
Syyskuussa 2012

Jari Koskinen
Maa- ja metsätalousministeri

Tiivistelmä

Maa- ja metsätalousministeriön toimialan tukijärjestelmien yleiset ydinkohdat

Pääministeri Jyrki Kataisen hallitusohjelman mukaan ympäristölle haitalliset tuet kartoitetaan ja tuet suunnataan uudelleen. Tässä hallitusohjelman velvoittamassa selvityksessä on kartoitettu maa- ja metsätalousministeriön (MMM) toimialalle kuuluvat tuet sekä arvioitu niiden ympäristövaikutuksia. Tukien ympäristövaikutuksia arvioitiin mahdollisuuksien mukaan eriteltyinä vesistöihin, maaperään, ilmakehään sekä luonnon monimuotoisuuteen. **Koska tukien muillakin näkökulmilla on merkitystä kokonaiskäsitykseen näiden vaikutuksista, selvityksessä on viitattu ympäristövaikutusten lisäksi tukien sosiaalisiin ja taloudellisiin vaikutuksiin.**

Maa- ja metsätalousministeriön tukijärjestelmä muodostuu nykyisin yli sadasta hyvin erilaisesta tuesta. Niitä maksetaan maatalouden, metsätalouden, kalatalouden, riistatalouden, vesitalouden sekä kiinteistö- ja paikkatietoinfrastruktuuria koskeville sektoreille. Näistä euromääräisesti suurin on maataloussektori yli 90 prosentin osuudella kaikista MMM:n toimialan tuista. Vuonna 2011 maatalouden viljelijätukien kokonaismäärä oli 1 856 miljoonaa euroa, metsätalouden 95,5 miljoonaa euroa, kalatalouden 20,3 miljoonaa euroa, riistatalouden 8,1 miljoonaa euroa, vesitalouden 22,5 miljoonaa euroa ja kiinteistö- ja paikkatietoinfrastruktuurin 7 miljoonaa euroa. MMM:n hallinnonalan maksamat tuet olivat yhteensä 2,0094 miljardia euroa vuonna 2011. Tässä selvityksessä ministeriön kaikki tukijärjestelmät on kartoitettu. **Nämä tukijärjestelmät ovat kauttaaltaan läpinäkyviä, aitoja tukia, joita on helppo määrittää sekä seurata.**

Tukijärjestelmillä on vuosikymmenien ajan ollut ja on edelleen monia yhteiskunnallisia tavoitteita. Aikanaan esimerkiksi maa- ja metsätalouden toimialaan kuuluvilla uudisojitushankkeilla pyrittiin turvaamaan tilojen elinkelpoisuus ja metsävarojen lisääminen sekä myös työllisyyden hoito. Tällöin haitallista ympäristövaikutuksista ei ollut riittävästi tietoa eikä näin ollen niihin osattu kiinnittää tarpeeksi huomiota. MMM:n hallinnonalalla nykyisin olemassa olevissa tukijärjestelmissä on otettu huomioon ympäristönäkökohdat kokemusten ja uuden tiedon pohjalta. Nykyisin erilaista ympäristöasitusta rajoitetaan jo etukäteen erilaisin politiikkatoimin (säädöksiä, suosituksia, ohjeita). **Nykyisin tukijärjestelmille on asetettu ajanmukaisia ympäristötavoitteita ja niissä noudatetaan lupamenettelyjä. Tukien saamisen edellytyksenä voi myös olla erityisiä ympäristöehtoja.**

Ministeriön toimialalle kuuluva elinkeinotoiminta saattaa olla kuormittavaa, kuten esimerkiksi maatalous ja sen aiheut-

tama vesistökuormitus, mutta toimintaan liittyvät tuet eivät sinänsä aiheuta ympäristökuormitusta. Päinvastoin nykyisin tukijärjestelmien tavoitteet liittyvät usein ympäristön parantamiseen tai ympäristöarvojen säilyttämiseen sekä haitallisten ympäristövaikutusten vähentämiseen ja kuormituksen pienentämiseen. Käytössä ovat nykyisin ympäristön kannalta parhaat käytettävissä olevat tukikeinot, joita koko ajan seurataan, kehitetään ja suunnataan paremmin. **Tukijärjestelmien avulla varsinainen toiminta on ympäristön kannalta halitumpaa kuin ilman tukia. Tukien mahdollinen poisto ei johtaisi ympäristön kannalta parempaan tilaan.**

Tukien avulla voidaan ylläpitää elinkeinotoiminta kansallista kysyntää vastaavana. Ilman muuta on toivottavaa, että tuotanto on sellaisella tasolla, että voimme kansallisesti huolehtia isosta osasta ruuantuotantoa ja uusiutuvaa energiaa koskevasta huoltovarmuudestamme. Kannattamaton ylituotanto ei edes ole kansallinen etu. Elinarvikkeiden ja raaka-aineiden tai energian tuonti ei vähennä ympäristökuormitusta. Se saattaa siirtää ympäristökuormituksen muualle todennäköisesti vielä ympäristöä kuormittavampiin maihin. Kotimaisten uusiutuvien energialähteiden käytön avulla voidaan myös vähentää ympäristöä kuormittavien öljyn ja kivihiihen tuontiin vähentäen sitä. **Kansallisten tukien avulla voimme osaltamme vähentää tuonnista johtuvaa muualla tapahtuvaa ympäristökuormitusta sekä lisätä kansallisia ympäristöhyötyjä.**

Toimialan sektorikohtaisten tukijärjestelmien ydinkohdat

Maatalouden tuet muodostavat euromääräisesti yli 90 % koko MMM:n hallinnonalan tuista. Maataloudella on hyvin erisuuntaisia vaikutuksia ympäristöön. Maatalous on omalta osaltaan aiheuttanut ympäristön kuormitusta (mm. kuormitusta vesistöihin, maaperään, ilmakehään), mutta sillä on ollut ja on edelleen myös myönteistä vaikutusta ympäristöön. Maatalouden harjoittaminen on mm. luonut ja ylläpitää eliölajiston ja elinympäristöjen monimuotoisuutta. Ilman kannattavaa nautakarja- ja lammastaloutta ei voida toteuttaa monimuotoisuutta ylläpitävää laidunnusta. Avoimet pelto- maisemat säilyvät metsäisessä Suomessa vain maatalouden harjoittamisen kautta. Lisäksi tukijärjestelmillä ylläpidettävät nykyaikaiset tuotantomenetelmät, jotka ottavat huomioon ympäristön ja kasvupaikan olosuhteet, käyttävät myös tehokkaasti hyödyksi annetut ravinteet. Myös hoidettu maaseutu- maisema edellyttää elinvoimaisen elinkeinon harjoittamista ja mahdollisuutta asua maaseudulla.

Maatalouden harjoittamisesta aiheutuvan ympäristökuormituksen vähentämiseksi viljelijätukien saamisen edellytyksenä on laaja joukko ympäristöehtoja, ns. täydentäviä ehtoja. Lisäksi Suomessa on käytössä kattava maatalouden ympäristö-

tukijärjestelmä, jonka piirin kuuluu yli 90 % maanviljelijöistä. Pohjoisista tuotanto-olosuhteista johtuen maataloustuotannon tukeminen on tarpeen elintarvikeketjun tarvitsemien kotimaisten raaka-aineiden saannin varmistamiseksi. Ilman tuotannon tukea tuontielintarvikkeiden ja -raaka-aineiden osuus olisi nykyistä suurempi, mitä ei voida maailmanlaajuisesti pitää ympäristön kannalta hyvänä kehityksenä. Maatalouden tukijärjestelmät auttavat säilyttämään maataloustuotannon tason suunnilleen kotimaista kysyntää vastaavana.

Nykyisiä tukijärjestelmiä parempia ratkaisuja maataloustuotannosta aiheutuvan ympäristökuormituksen vähentämiseksi ei ole tarjolla. Suomi ei voi EU-jäsenmaana luopua yhteisestä maatalouspolitiikasta ja siirtyä maataloustuotteiden korkeahintajärjestelmään. Pelkkä tuista luopuminen tai niiden määrän vähentäminen aiheuttaisi Suomen maataloudelle suuria taloudellisia tappioita ja kilpailuaseman heikkenemisen muiden maiden tuotantoon nähden. Kannattavalle maatalouden harjoittamiselle ei olisi enää edellytyksiä Suomen pohjoisissa olosuhteissa. Maataloustukien avulla Suomessa voidaan ylläpitää maataloutta, joka mahdollistaa kotimaisen ruuantuotannon ja elinvoimaisen maatalouselinkeinojen harjoittamisen sekä ylläpitää hoidettua maaseutumaisemaa ja mahdollistaa maaseudulla asumisen.

EU:n maatalouspolitiikka ja EU:n ohjaamat kansalliset tukijärjestelmät edellyttävät, että tulevilla rahoituskaudella 2014–2020 tukijärjestelmiin liitetään vielä nykyistä enemmän ympäristöehtoja. Muun muassa suoriin tukiin esitetään uutta viherryttämistukea, jossa tarkoituksena olisi maksaa tukea viljelijöille tietyistä perustason ylittävistä ilmastoon ja ympäristöön liittyvistä maatalouskäytäntöjen toteuttamisista.

Metsätalouden toimenpiteistä aiheutuu osa Suomen ravinnepäästöistä vesiin, ja metsätalouteen kohdistetuilla tuilla pyritään vähentämään näitä ympäristölle aiheutuvia haitallisia vaikutuksia. Tukijärjestelmien keskeisenä tavoitteena on pitää metsät kasvukuntoisina; metsät kasvavat terveinä ja tuottavat kestävästi hyvinvointia. Metsätalouteen liittyvien tukien tavoitteina on edistää sellaisia toimenpiteitä, jotka vaikuttavat metsien kasvuun ja käyttöön pitkällä aikavälillä, ja joista saatava yksityistaloudellinen hyöty saadaan vasta useiden vuosikymmenien päästä. Biotalous näkökulmasta metsävarat muodostavat kansantalouden kulmakiven. Hoidettut, hyvin kasvavat nuoret metsät sitovat myös hiiltä tehokkaammin kuin hitaammin kasvavat metsät ja puusto toimii hiilen varastona eli omalta osaltaan hillitsevät ilmastomuutosta. Metsätalouden tukijärjestelmät tähtäävät myös metsien hoidon yhteydessä saatavaan puupohjaisen uusiutuvan energian lisäämiseen ja ilmastomuutokseen sopeutumiseen. Tukien avulla edistetään uusiutuvien energialähteiden määrää ja vähennetään uusiutumattomien öljyn ja kivihiihen tuontitarvetta, tuottaen samalla varsinaisia ympäristöhyötyjä. Metsätalouden tuet ovat pääsääntöisesti kestävällä pohjalla, mutta

metsien kunnostusojitusten vaikutukset vesistöille kaipaavat edelleen parempia käytäntöjä edistävää selvitystyötä. Toisaalta valtion rahoittamiin kunnostusojitushankkeisiin sisältyy aina vesiensuojelusuunnitelma, ja kaikista valtion tukemista kunnostusojitushankkeista tehdään vesilain tarkoittama ilmoitus ELY-keskuksiin.

MMM:n toimialaan kuuluvien kalatalouden tukien tavoitteena on kestävä kalavarojen käyttö ja hoito sekä elinkeinokalatalouden kannattavan yritystoiminnan syntyminen ja säilyminen Suomessa. Kalatalouteen liittyviä tukijärjestelmiä voidaan pitää ympäristön kannalta myönteisinä. Kaikki kalastus poistaa ravinteita vesistöistä ja kotimaisen kalan kulutus on kestävämpi valinta tuontikalaan verrattuna. Elinkeinokalatalouden tukien avulla on myös nykyaikaistettu elinkeinoja ja edistetty uusien ympäristöystävällisten tekniikoiden ja toimintatapojen käyttöönottoa sekä helpotettu kotimaisen kalan markkinoille tuloa ja vajaasti hyödynnettyjen kalalajien markkinavetoisen kalastuksen kehittämistä (ravinteiden poisto). Tukijärjestelmät eivät ole johtaneet ylituotantoon alkutuotannossa, vaan kasvava kalan kysyntä on jouduttu tyydyttämään ulkomaantuonnilla. Kalanjalostuksen kehittämistukea on voimakkaasti su-pistettu, jotta alalle ei muodostuisi ylikapasiteettia tuen avulla. Vesiviljelytoiminnan harjoittaminen ja siihen saatavat tuet edellyttävät voimassaolevaa ympäristönsuojelulain mukaista ympäristölupaa. Kalatalouden neuvonnan avulla lisätään kalastuksen harrastajien tietoisuutta kestävästä kalastuksesta periaatteista ja kalastusaluetyön avulla yhdenmukaistetaan kalavesien kestävä käyttö ja hoitoa. Tulevilla rahoituskaudella 2014–2020 elinkeinokalatalouden EU-rahoituksessa painotetaan entistä enemmän ympäristönäkökohtia.

Riistatalouteen liittyvien tukien tarkoituksena on hirvieläinten sekä petoeläinten aiheuttamien vahinkojen korvaaminen. Hirvieläinten metsästäjiltä kerätään pyyntilupamaksuja, jotka ohjataan niiden tutkimiseen ja niiden aiheuttamien vahinkojen korvaamiseen. Suurpetojen aiheuttamat vahingot korvataan budjettivaroin ja tukea käytetään myös vahinkojen estämiseen. Riistanhoitoon liittyviä tukijärjestelmiä voidaan pitää ympäristön kannalta myönteisinä. Esimerkiksi petoeläinten aiheuttamien vahinkojen korvaamisen avulla edistetään suurpetojen suojelua ja sitä kautta tuetaan luonnon monimuotoisuutta, mukaan lukien kansainvälistä luonnon monimuotoisuuden 2020 häviämisen pysäyttämistavoitteen saavuttamista. Riistatalouden tuilla on lisäksi useita yhtymäkohtia muiden sektoreiden tukiin, kuten poro- ja luontaiselinkeinojen rahoitustukiin, metsäluonnon hoitamiseen liittyviin tukiin sekä maatalouteen liittyvien ympäristötukien ja niihin verrattavien tukien hyödyntämisen piiriin luokiteltavien elinympäristöjen ja luonnon monimuotoisuuden kehittämistä koskeviin toimenpiteisiin.

Vesitalouteen liittyvien tukien tavoitteena on tulvista aiheutuvien riskien hallinta ja vesistöjen tilan parantaminen, puhtaan

veden ja vesihuoltopalvelujen saatavuuden varmistaminen sekä peltojen viljeltävyyden edellyttämän peruskuivatusinfrastruktuurin turvaaminen ja kehittäminen. Vesitalouden tukien tarkoituksena ei ole tuotannon lisääminen, vaan tulvariskien hallinnan, vesihuollon ja peruskuivatuksen infrastruktuurin parantaminen ja ympäristölle aiheutuvan rasituksen vähentäminen. Esimerkiksi peruskuivatustuen edellytyksenä on, että ympäristön suojeluun ja hoitoon liittyvät seikat on otettu suunnittelussa huomioon. Vesistötoimenpiteisiin ja peruskuivatustoimenpiteisiin voi kuitenkin liittyä erityisesti työnaikaisia haitallisia ympäristövaikutuksia. Tuettavan hankkeen haitallisten vaikutusten vähentämiseksi asetetaan ehtoja, minkä ansiosta ympäristörasitus jää tuettavissa hankkeissa vähäisemmäksi kuin hankkeissa, joita ei tueta. Tuen ehdot voivat sisältää myös esimerkiksi vesiensuojelun ja luonnon monimuotoisuuden edistämiseen liittyviä vaatimuksia. Vesitaloustoimenpiteiden tukemisen strategisena tavoitteena on myös osaltaan edistää ilmastonmuutokseen sopeutumista.

Kiinteistö- ja paikkatietoinfrastruktuuria koskevalla tuetulla tilusjärjestelytoiminnalla parannetaan maaseudun tuotantoalueiden kiinteistörakennetta. Lohkokoon kasvu, lohkojen määrän

vähentyminen ja lohkojen sijainnin paraneminen tuottavat pysyvää tuotantokustannusten pienentymistä. Tuilla ei ole merkittävää tuotantoa lisäävää vaikutusta, vaan ne kehittävät infrastruktuuria ja siten parantavat tuotannon kannattavuutta. Tilusjärjestelyjen tukemisen ympäristövaikutuksia voi pitää kokonaisuutena positiivisina. Rajallisten haitallisten vesistövaikutusten vastapainona on myönteisiä vesistövaikutuksia sekä merkittäviä myönteisiä ilmastovaikutuksia. Lisäksi toiminnalla on selviä positiivisia taloudellisia, sosiaalisia ja liikenneturvallisuuksiin liittyviä vaikutuksia. Mahdollisia haitallisia ympäristövaikutuksia pyritään minimoimaan toiminnassa. Lisäksi tilusjärjestelyjen ympäristökysymyksissä tehdään aktiivista yhteistyötä ELY-keskusten kanssa. Tilusjärjestelyille on selkeä tarve myös tulevaisuudessa. Toiminnan tehostaminen, keskittyminen välttämättömiin tie- ja kuivatusverkon mukauttamistoimenpiteisiin ja ympäristönäkökulmien entistä parempi huomioiminen ovat tärkeitä toiminnan kehittämistavoitteita tulevaisuudessa.

Sisällysluettelo

TIIVISTELMÄ	6
1 JOHDANTO	11
2 MAA- JA METSÄTALOUSMINISTERIÖN HALLINNONALAN TUKIJÄRJESTELMÄT	12
3 MAATALOUS, YMPÄRISTÖVAIKUTUKSET JA TUKIJÄRJESTELMÄ	13
4 MAATALOUDEN TUET	17
4.1 Viljelijätuet	17
4.1.1 EU:n suorat tuet (ns. CAP-tulotuki)	17
4.1.2 Luonnonhaittakorvaus	17
4.1.3 Maatalouden ympäristötuet	17
4.1.4 Ei-tuotannollisten investointien tuki	19
4.1.5 Eläinten hyvinvointituki	19
4.1.6 Kansalliset viljelijätuet	20
4.2 Maaseudun kehittämistuet	20
4.2.1 Maatalouden rakennetuet	20
4.2.2 Yritystoiminnan tuet	21
4.2.3 Poro- ja luontaiselinkeinojen rahoitustuet	21
4.2.4 Kolttalain mukaiset tuet	22
4.2.5 Maaseudun kehittämishankkeiden tuet	22
4.2.6 Leader-toimintaryhmien tuet	22
4.3 Koulumaito-ohjelma	23
4.4 EU:n ruoka-apu vähävaraisille	23
4.5 Maataloustuotteiden markkinoinnin ja tuotannon kehittämisen avustus	24
4.6 Elintarvikeketjun kehittäminen	24
4.7 Tuottajaorganisaatio tuki	24
4.8 Yksityisen varastoinnin tuki	25
4.9 Hunajan tuotannon edistämisen tuki	25
4.10 Maatalouden vientituet	25
4.11 Interventiovarastointi	25
5 METSÄTALOUDEN TUET	27
5.1 Tuki puuntuotannon kestävyden turvaamiseen	28
5.2 Lainat puuntuotannon kestävyden turvaamiseen	30
5.3 Metsäluonnon hoidon edistäminen	30
5.4 Metsätalouden eräät korvaukset	30
5.5 Metsäpuiden siemenhuolto	30
5.6 Pienpuun energiatuki	31
5.7 Eräät metsätalouden valtionavut	31

6	KALATALOUDEN TUET	33
6.1	Suomen elinkeinokalatalouden toimintaohjelman 2007–2013 tuet	33
6.1.1	Toimintalinja 1. Merikalastus	34
6.1.1.1	Toiminnan pysyvä lopettaminen	34
6.1.1.2	Investoinnit kalastusaluksiin, valikoituvuuteen ja suojaavuuteen	34
6.1.1.3	Pienimuotoinen rannikkokalastus	34
6.1.1.4	Sosioekonomiset toimenpiteet	34
6.1.2	Toimintalinja 2. Vesiviljely, sisävesikalastus, jalostus ja kauppa	34
6.1.2.1	Vesiviljely	35
6.1.2.2	Sisävesikalastus	35
6.1.2.3	Kalanjalostus ja kalan tukkukauppa	35
6.1.3	Toimintalinja 3. Yleishyödylliset toimenpiteet	36
6.1.3.1	Alan ammattikunnan toimet	36
6.1.3.2	Vesieläimistön ja kasviston suojeleminen ja kehittäminen	36
6.1.3.3	Kalasaatamat, purkupaikat ja venesuojat	36
6.1.3.4	Uusien markkinoiden ja menekien edistäminen	36
6.1.3.5	Pilottihankkeet	36
6.1.4	Toimintalinja 4. Alueellinen yhteistoiminta	36
6.1.5	Toimintalinja 5. Tekninen apu	37
6.2	Tuoreen kalan kuljetustuki	37
6.3	Poistokalastuksen tuki	37
6.4	Kalastusalueiden toiminta-avustus, kalatalouden toiminnasta aiheutuvien menojen maksamiseen, yleisavustus	38
6.5	Kalastusalan järjestöjen toiminnasta aiheutuvien menojen maksamiseen, yleisavustus	38
6.6	Kalatalouden edistämiseen myönnettävät erityisavustukset	38
6.7	Kalastusvakuutusyhdistysten tuet	39
7	RIISTATALOUDEN TUET	40
7.1	Hirvieläinten aiheuttamien vahinkojen korvaaminen	40
7.2	Petoeläinten aiheuttamien vahinkojen korvaaminen	40
8	VESITALOUDEN TUET	41
8.1	Vesistötoimenpiteiden tukeminen	41
8.2	Vesihuollon tukeminen	41
8.3	Peruskuivatustoiminnan tukeminen	41
9	KIINTEISTÖ- JA PAIKKATIETOINFRASTRUKTUURIA KOSKEVAT TUET	43
9.1	Kiinteistötoimitusten tukeminen	43
10	YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	45
11	LIITTEET	48

1 Johdanto

Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö OECD (the Organisation for Economic Co-operation and Development OECD) aloitti ympäristön kannalta haitallisten tukien tarkastelun jo yli kymmenen vuotta sitten. OECD on myös kehittänyt arviointityökalun ympäristön kannalta haitallisille tuille (Taulukko 1). Arviointityökalussa tarkoituksena on tarkastella tukia niiden kartoittamisesta tukien muutosmahdollisuuksien tarkasteluun saakka. OECD:n kehittämää ympäristön kannalta haitallisten tukien arviointityökalua ovat testanneet mm. Ruotsi sekä EU:n komissio. Yksinkertaistettuna arviointityökalua kuvataan kuvassa 1.

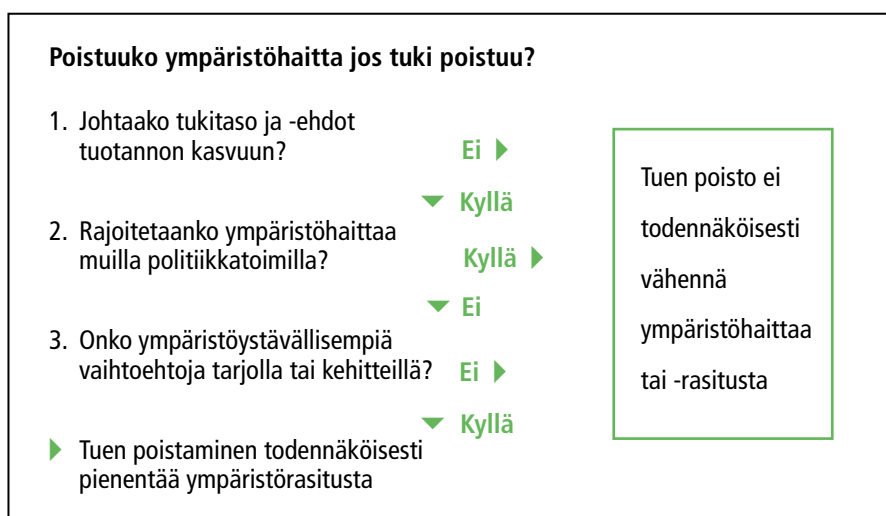
Suomessa Jyrki Kataisen hallitusohjelma linjaa, että ”ympäristölle haitalliset tuet kartoitetaan ja tuet suunnataan uudelleen. Verotuksen painopiste siirtyy kasvua haittaavasta työn ja yrittämisen verotuksesta kohti ympäristö- ja terveysvaikutteista verotusta”.

Hallitusohjelman linjauksen toimeenpanoa varten maa- ja metsätalousministeriö (MMM) on kartoittanut tässä selvityksessä esitetyt tukijärjestelmänsä sekä arvioinut tukien käytön mahdollista ympäristö- ja terveysvaikutusta. Arvioinnissa on otettu huomioon erikseen mahdollinen ympäristö- ja terveysvaikutus vesistöihin, maaperään, ilmakehään sekä luonnon monimuotoisuuteen. Ministeriö on samalla ottanut huomioon jo olemassa olevaa tietoa kunkin tuen taloudellisista, sosiaalisista sekä kulttuurisista vaikutuksista.

Taulukko 1. OECD:n ympäristölle mahdollisesti haitallisten tukien tarkastelutyökalu.

Lähde: Valtiovarainministeriö.

I Tuen kartoittaminen	II Arviointityökalun soveltaminen	III Laajempi arviointi	IV Muutosmahdollisuuksien tarkastelu
1. Onko tuki olemassa? 2. Vaikuttaako tuki ympäristöön? 3. Mikä on tuen rooli ko. politiikkalohkolla? 4. Onko tuki taloudellisesti ja sosiaalisesti tärkeä? 5. Onko tuen poistamiselle ylitsepääsemättömiä esteitä? 6. Onko dataa?	1. Johtaako tukitaso ja -ehdot tuotannon kasvuun? 2. Rajoitetaanko ympäristöhaittaa muilla politiikkatoimilla? 3. Onko ympäristöystävällisempiä vaihtoehtoja tarjolla tai kehitteillä?	1. Mitkä ovat tuen tavoitteet? 2. Saavutetaanko asetetut tavoitteet? 3. Onko tuki kustannustehokas? 4. Mitkä ovat tuen taloudelliset, sosiaaliset ym. vaikutukset? 5. Mikä on tuen vaikuttavuus pitkällä aikavälillä?	1. Mitä muutoksia voidaan tehdä? 2. Eri vaihtoehtojen kustannukset ja hyödyt? 3. Muutoksen mahdolliset häviäjät? Voiko kompensoida? 4. Muutoksen onnistumiseen vaikuttavat tekijät

Kuva 1. Yksinkertaistettu kuvaus ympäristölle mahdollisesti haitallisten tukien tarkastelutyökalusta.

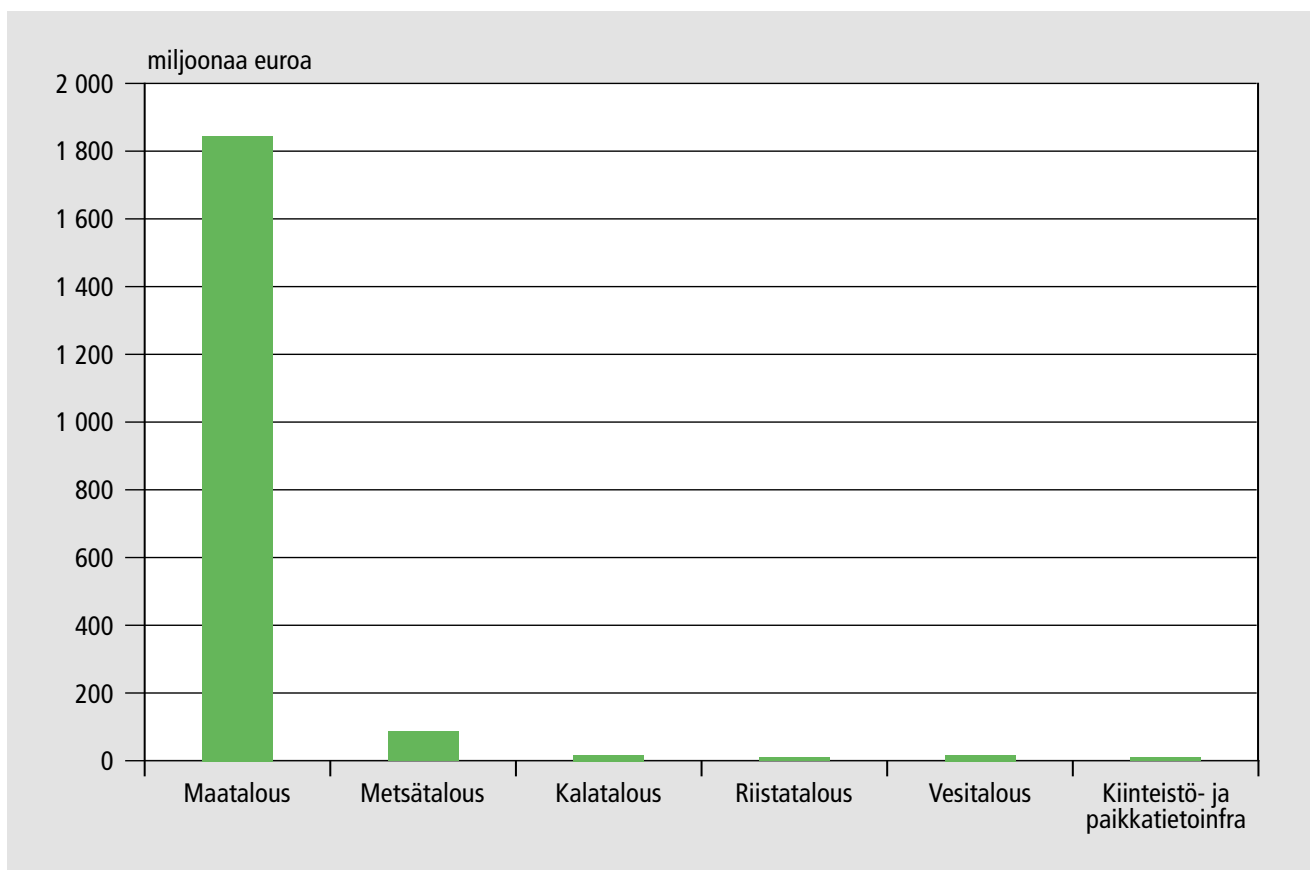
Lähde: Valtiovarainministeriö.

2 Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan tukijärjestelmät

Maa- ja metsätalousministeriön tukijärjestelmä muodostuu yli sadasta hyvin erilaisesta tuesta. Maataloussektori on euro-määräisesti suurin tuensaaja yli 90 prosentin osuudella kaikista MMM:n tuista (ks. kuva 2.). Muita toimialoja, jotka saavat MMM:n tukea, ovat metsätaloutta, kalataloutta, riistataloutta, vesitaloutta sekä kiinteistö- ja paikkatietoinfrastruktuuria koskevat sektorit. Vuonna 2011 maatalouden viljelijätukien kokonaismäärä oli 1 856 miljoonaa euroa, metsätalouden 95,5 miljoonaa euroa, kalatalouden 20,3 miljoonaa euroa, riistatalouden 8,1 miljoonaa euroa, vesitalouden 22,5 miljoonaa

euroa ja kiinteistö- ja paikkatietoinfrastruktuurin 7 miljoonaa euroa. MMM:n hallinnonalan maksamat tuet olivat yhteensä 2,0094 miljardia euroa vuonna 2011.

EU:n kokonaan tai osaksi rahoittamia tukia ovat osa maatalouden tuista sekä elinkeinokalatalouden toimintaohjelman tuet. EU:n rahoitusosuus Suomen maataloustuista oli 862 miljoonaa euroa vuonna 2010 ja elinkeinokalatalouden toimintaohjelmakauden (2007-2013) rahoituksesta 36 miljoonaa euroa. Vuonna 2012 suorista tuista on leikattu 10 % niiltä viljelijöiltä, jotka ovat saaneet suoraa tukea yli 5000 euroa vuodessa. Leikkauksia on tehty vuodesta 2005 lähtien, jolloin leikattiin 3 %. Vuosittain leikkausta on nostettu yhdellä prosenttiyksiköllä. Leikatut tuet (ns. modulaatiovarat) on käytetty ilmastonmuutoksen torjumiseen, uusiutuvan energian edistämiseen, vesihuollon parantamiseen ja luonnon monimuotoisuuden suojelemiseen.

Kuva 2. Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan tukien jakautuminen (miljoonaa euroa) eri toimintasektoreille.

3 Maatalous, ympäristö- vaikutukset ja tuki- järjestelmä

Maatalouden tukijärjestelmien tavoitteet

Euroopan unionin maatalouspolitiikka ja sen tavoitteiden toteuttaminen kuuluu EU:n yksinomaiseen toimivaltaan. Euroopan komissio ja Euroopan parlamentti yhdessä määrittävät maatalouspolitiikan tavoitteet. Yksittäisellä jäsenmaalla on mahdollisuus harjoittaa kansallista maatalouspolitiikkaa vain yhteisön säännösten antamissa rajoissa. Jäsenvaltiot eivät voi antaa kansallisia säädöksiä asioista, joista on säännelty yhteisötasolla.

EU:n yhteinen maatalouspolitiikka pyrkii kehittämään yhteisön maataloustuotantoa tasapainoisella ja ympäristön sekä eläinten hyvinvoinnin huomioon ottavalla tavalla sekä edistämään maaseutualueiden elinvoimaisuutta. EU:n yhteiselle maatalouspolitiikalle on luonteenomaista monivaikutteisuus, jossa elintarviketuotannon ohessa otetaan huomioon mm. elintarviketurvallisuus, ympäristöhaittojen vähentäminen ja maaseutumaisemien sekä luonnon monimuotoisuuden ylläpito.

EU:n yhteisen maatalouspolitiikan tavoitteena on markkina- lähtöisyyden ja kilpailukyvyyn lisääminen, maaseudun kehittämisen vahvistaminen, EU:n laajentumisen ja WTO-neuvottelujen tuomiin muutospaineesiin vastaaminen, elintarviketurvallisuuden vahvistaminen, kestävä kehitys ja vastaaminen markkinoilla ilmenneisiin ongelmiin. Viljelijöille taataan kohtuullinen tulotaso ja vakaat tulot. Yhteisen maatalouspolitiikan välitarkastelussa v. 2008 tavoitteisiin lisättiin ns. maataloustuotannon uusiin haasteisiin vastaaminen. Näitä ovat muun muassa ilmastonmuutoksen torjuminen, bioenergian käytön lisääminen ja vesien suojelu.

EU:n yhteinen maatalouspolitiikka ohjaa keskeisesti Suomen maataloutta. Suomessa maatalouden tukijärjestelmän keskeisenä tavoitteena on maatalouden harjoittamisen jatkuminen pohjoisissa olosuhteissa. Tavoitteena on myös varmistaa viljellyn pellon hoito hyvän maatalouskäytännön mukaisesti ja aktiivituotannon ulkopuolelle jäävien peltojen pysyminen viljelyn ja ympäristön kannalta hyvässä kunnossa. Lisäksi tukimuodoilla on hieman toisistaan poikkeavia tavoitteita. Ensijaista on tuotannon jatkuminen koko Suomessa.

Maatalouden tukijärjestelmien tavoitteena on valtion talousarvion mukaan:

- Turvata maatalouden ja elintarvikeketjun kannattavuus ja kilpailukyky sekä tuotannon jatkuminen koko Suomessa.

- Varmistaa kotimaisen elintarvikeketjun tarvitseman laadukkaan raaka-aineen tuottaminen sekä kuluttajien arvojen ja odotusten huomioon ottaminen koko elintarvikeketjussa.
- Vähentää maataloustuotannon ravinnekuormitusta ja maatalouden kasvihuonekaasupäästöjä.
- Lisätä maatalousperäistä bioenergiatuotantoa.

Maataloustukijärjestelmä mahdollistaa kotimaisen maataloustuotannon jatkumisen nykyisessä laajuudessa. Tämä on puolestaan edellytys kotimaisen elintarviketeollisuuden toimintaedellytysten jatkumiselle. Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus MTT:n laskelmien perusteella ruokaketju työllistää Suomessa noin 250 000 henkilöä, joista 84 000 toimii maataloudessa, 15 000 maatalouden tuotantopanosten tuotannossa, vajaat 38 000 elintarviketeollisuudessa, 66 000 ravitsemis- palveluissa ja 47 000 päivittäistavara-kaupassa.

Maataloustuotteiden tuotanto on laajasti tarkastellen säilynyt pitkään samansuuruisena, kun normaali hinta- ja sääolosuhteista aiheutuva vaihtelu otetaan huomioon. Viljaa tuotetaan vuosittain noin 3,5 milj. tonnia. Maidon tuotantomäärät ovat laskeneet pitkään ja ovat nyt noin 2,2 mrd litraa. Naudanlihan tuotanto, noin 83 milj. kg, alittaa kotimaisen kulutuksen. Sianlihan tuotanto, alle 200 milj. kg, on ylittänyt jonkin verran kotimaisen kulutuksen, mutta on nyt pienemässä sen alle. Siipikarjanlihan tuotanto vastaa kotimaista kulutusta. Kananmunien tuotanto, noin 60 milj. kg, ylittää jonkin verran kotimaisen kulutuksen.

Maataloustuotannon jatkuminen ylläpitää avointa maaseutumaisemaa ja tukee maaseudun asuttuna pysymistä. Perusasutus syrjäisimmillä haja-asutusalueilla luo kysyntää palveluille ja omalta osaltaan luo mahdollisuuksia palveluiden ylläpitämiselle. Maataloustuotannon luomat ja ylläpitämät perinnebiotoopit ovat arvokkaita biologisesti, maisemallisesti ja historiallisesti.

Maatalouden tukijärjestelmän perustan muodostavat Suomessa EU:n yhteisen maatalouspolitiikan tukimuodot, joita ovat EU:n suorat tuet (tilatuki ja tuotantosidonnaiset tuet) sekä EU:n osittain rahoittamat luonnonhaittakorvaus, maatalouden ympäristötuki, eläinten hyvinvointituki ja ei-tuotannolliset investoinnit. Edellä mainittuja EU-tukia täydennetään Suomessa kansallisista varoista maksettavilla pohjoisella tuella, Etelä-Suomen kansallisella tuella ja luonnonhaittakorvauksen kansallisella lisäosalla sekä eräillä muilla tukimuodoilla. Investointi- ja aloitustuilla varmistetaan maatalouden harjoittamisedellytyksiä myös sukupolvenvaihdosten yhteydessä.

Maatalouden harjoittamista säätelevät useat Euroopan yhteisön neuvoston sekä komission asetukset sekä lisäksi kansalliset lait. Kansallisia lakeja täydentävät valtioneuvoston ja maa- ja metsätalousministeriön asetukset.

Tukimäärät

Vuonna 2011 Suomessa maksettiin EU:n yhteisen maatalouspolitiikan mukaisia tukia yhteensä 1 321 milj. euroa. Tuki koostuu EU:n suorista tuista (ns. CAP-tulotuesta) (541 milj. euroa), epäsuotuisten maatalousalueiden luonnonhaittakorvauksesta (422 milj. euroa), ympäristötuesta (348 milj. euroa) ja eläinten hyvinvointituesta (10 milj. euroa). Kyseiset tuet ovat joko EU:n kokonaan rahoittamia tai EU:n ja Suomen yhteisesti rahoittamia. Lisäksi maksettiin kansallisia tukia yhteensä 535 milj. euroa.

Investointi- ja aloitustukina myönnettiin vuonna 2011 avustusta 73,4 milj. euroa ja samoihin tarkoituksiin korkotukilainaa 199,2 milj. euroa, jossa korkotuen nykyarvo oli 46,5 milj. euroa.

Maatalouden ympäristövaikutukset

Maataloudella on hyvin erisuuntaisia vaikutuksia ympäristöön. Maatalous on omalta osaltaan lisännyt ympäristön kuormitusta (mm. kuormituksia vesistöihin, maaperään, ilmaan), mutta sillä on ollut ja on edelleen myös positiivisia vaikutuksia ympäristöön. Maatalouden harjoittaminen on luonut ja ylläpitää myös eliölajiston ja elinympäristöjen monimuotoisuutta. Ilman kannattavaa nautakarja- ja lammastaloutta ei voida toteuttaa monimuotoisuutta ylläpitävää laidunnusta. Lisäksi on huomattava, että tukijärjestelmillä ylläpidettävät nykyaikaiset tuotantomenetelmät, jotka ottavat huomioon ympäristön ja kasvupaikan olosuhteet, käyttävät myös tehokkaasti hyödyksi annetut ravinteet.

Avoimet peltomaiset säilyvät metsäisessä Suomessa vain maatalouden harjoittamisen kautta. Hoidettu maaseutumaisema edellyttää elinvoimaisen elinkeinon harjoittamista ja mahdollisuutta asua maaseudulla.

Vesistöt

Maatalous on suurin yksittäinen vesistöjen ravinnekuormittaja. Maatalouden kuormitus vesiin on peräisin peltoviljelystä ja kotieläintuotannosta. Pelloilta vesistöihin huuhtoutuvat ravinteet ja kiintoainet ovat luonteeltaan hajakuormitusta, kun taas kotieläintalouden päästöt suoraan karjasuojista tai lantaloista aiheuttavaa pistemäistä kuormitusta. Alueellisesti keskittyvä karjatalous ja tilakokojen suureneminen vaikeuttavat lannan käyttöä peltojen lannoitukseen, mikä voi edistää ravinnepäästöjä vesiin. Toisaalta yrityskoon kasvaessa myös toiminnan ympäristösääntely tehostuu ympäristölupamenettelyn kautta.

Suomen ympäristökeskuksen arvion mukaan vuonna 2010 maatalouden osuus ihmistoiminnan aiheuttamasta fosforikuormituksesta vesiin oli noin 68,5 % ja typpeikuormituksesta noin 56,8 %.

Maatalouden pohjavedelle aiheuttamia riskejä saattaa aiheutua lähinnä lietelannan, lannoitteiden ja kasvinsuojeluainei-

den käytöstä. Vedenhankinnan kannalta tärkeillä ja siihen soveltuvilla pohjavesialueilla (luokat I ja II) on noin 3 % Suomen peltöjen kokonaispinta-alasta. Pohjavesialueiden (luokat I ja II) yhteenlasketusta pinta-alasta yhteensä noin 7 % on luokiteltu pelloksi. Peltoviljelyn vaikutukset pohjaveteen riippuvat huomattavasti alueen hydrogeologisista olosuhteista. Yleisin peltoviljelyn aiheuttama pohjavesihaitta on nitraattipitoisuuden nousu.

Nurmien merkitys eroosion ja vesistökuormituksen vähentäjänä on merkittävä. Ellei nurmikasvustoa kerätä pelloilta, siitä liukenee lahoamisen yhteydessä ravinteita, jotka voivat huuhtoutua vesiin. Ilman nurmirehua hyödyntäviä kotieläimiä nurmen tuottamasta kasvustosta muodostuu jätettä, jolle ei ole olemassa järkevää käyttötapaa.

Maaperä

Maaperää saastuttavat raskasmetallit ovat pääosin peräisin lannoitteiden epäpuhtauksista, puhdistamolietteestä sekä ilman saasteista. Kadmium ja elohopea ovat haitallisimmat raskasmetallit, jotka voivat kerääntyä maaperään ja vahingoittaa maan pieneliöitä sekä saastuttaa elintarvikkeita. Suomessa raskasmetallit eivät ole kuitenkaan suuri ongelma. Monien muiden EU-maiden peltöjen raskasmetallien saanti on 2-5 kertaa suomalaista suurempi. Suomalainen apatiitti, jota käytetään fosforilannoitteen raaka-aineena, sisältää vähemmän kadmiumia kuin pohjoisafrikkalainen raakaosafatti, jota yleensä käytetään Länsi-Euroopassa lannoitteiden valmistuksessa. Suomi onkin saanut lannoitteiden kadmiumin enimmäispitoisuuksia koskevan poikkeusluvan EU:ssa. Puhdistamolietteen käyttöä rajoittavana tekijänä peltoviljelyssä on ollut lähinnä sen korkea kadmiumipitoisuus. Myös lääke- ja hormonijäämien pelko on estänyt käyttöä. Suurin osa lietteestä käytetäänkin viherrakentamiseen peltoviljelyn sijasta.

Nykyiset viljelymenetelmät altistavat maaperän sekä tuultä vesierosiolle. Suomessa eroosio on kuitenkin melko vähäistä. Maaperän tiivistyminen tai kuluminen on kuitenkin myös meillä selvästi nähtävissä yksipuolisen viljanviljelyn alueella. Tiivistyneeltä pelloilta vesi ei pääse imeytymään, vaan virtaa pois huuhtoen mukanaan maa-ainesta ja sen mukana ravinteita vesistöihin. Tiiviissä maassa on vähemmän happea kuin hyvärakenteisessa maassa, sillä tiiviys heikentää lisäksi pieneliötoimintaa ja vähentää maan viljavuutta.

Ilmakehä

Maatalousmaasta vapautuu ilmaan kasvihuonekaasuja, lähinnä hiilidioksidia ja dityppioksidia. Se myös sitoo kasvihuonekaasuja, kuten hiilidioksidia ja metaania eli toimii nieluna. Maatalousmaassa kasvihuonekaasuja muodostuu ja vapautuu enimmäkseen mikrobien välityksellä. Maan ominaisuudet kuten rakenne, happitila ja kosteuspitoisuus vaikuttavat näiden mikrobien toimintaan ja sitä kautta kaasupäästöihin.

Metaania syntyy märehitijöiden ruoansulatuskanavassa. Tärkeimmät metaania tuottavat eläimet ovat nauta, lammas, vuohi ja poro. Myös muut kotieläimet tuottavat metaania ruoansulatuskanavassaan, mutta huomattavasti vähemmän. Vapautuva määrä riippuu eläimen iästä, ravinnon koostumuksesta ja energiantarpeesta. Myös eläinten lannasta vapautuu ilmaan metaania ja dityppioksidia. Vapautuvan metaanin määrä riippuu eläinlajista, ruokinnasta, käytetyistä kuivikkeista sekä lämpötilasta. Dityppioksidin määrä riippuu lannan sisältämän typen määrästä ja olosuhteista, kuten lannankäsittelymenetelmästä. Lietelannasta vapautuu metaania enemmän kuin kuivikelannasta. Dityppioksidia vapautuu kuivikelannasta enemmän kuin lietelannasta. Lannasta vapautuu myös ammoniakkia, joka ei ole kasvihuonekaasu, mutta se lisää dityppioksidipäästöjä välillisesti laskeuman kautta.

Peltojen muokkaus, sadonkorjuu ja viljan kuivatus, tuotantorakennusten lämmitys ja ilmanvaihto, eläinten rehun tuottaminen, kuljetukset, kylmäsäilytys, jäädytys sekä väkiloitettujen tuottaminen kuluttavat energiaa. Käytettävien koneiden ja laitteiden energiatehokkuus ja käyttöaika sekä käytetty polttoaine vaikuttavat ilmastopäästöjen suuruuteen. Kotieläintuotannon keskittyminen jalostavan teollisuuden ja asutustajamien läheisyyteen vähentää maatalouden energiankulutusta, kun kuljetusmatkat lyhenevät.

Luonnon monimuotoisuus

Monet kasvi-, hyönteis-, lintu- ja nisäkäslajit ovat suoraan riippuvaisia maatalouden muovaamista elinympäristöistä. Maatalous on vuosisatojen aikana muodostanut Suomeen elinympäristöjä, joissa niille ominaiset eliölajit ovat löytäneet suotuisia elinpaikkoja ja osa ihmisen seuralajista on vakiintunut osaksi suomalaista eliölaajistoa. Peltoviljely on laajentanut monen lajin elintilaa ja luonut elinympäristöjä myös uusille lajeille. Kotieläimet ovat laiduntamisellaan saaneet aikaan niittyjä, joilla on aivan oma kasvillisuutensa ja eläimistönsä. Lintujen kannalta arvokkaimpia elinympäristöjä ovat viherkesannot, laitumet, niityt ja nurmet. Myös perinteiset maatilaympäristöt sekä puustoiset hakamaat tarjoavat linnustolle pesä- ja suojapaikkoja sekä ravintolähteitä. Maataloudella ja siihen liittyvillä elinkeinoilla on ollut biologista monimuotoisuutta lisäävä vaikutus.

Viime vuosikymmenen aikana maatilojen määrä on vähentynyt ja tilakoot ovat vastaavasti kasvaneet. Erityisesti kotieläintilojen määrä on vähentynyt, tuotantoa jatkavien tilojen kotieläinmäärä lisääntynyt ja karjan laiduntaminen vähentynyt. Tuotanto on erikoistunut alueellisesti/maantieteellisesti, mikä on yksipuolistanut elinympäristöjä ja maisemaa ja vähentänyt lajistollista monimuotoisuutta. Salaojituksen lisääntyessä avo-ojat ja niiden pientareet ovat vähentyneet maatalousympäristöissä 1950-luvulta lähtien. Pientareet ovat tärkeitä kulkureittejä monille eläinlajeille. Niittyjen umpeenkasvu ja re-

hevöityminen ovat syynä tärkeiden pölyttäjähöynteisten, esim. päiväperhosten ja mesipistiäisten vähenemiseen.

Maatalouden luomissa ja ylläpitämissä elinympäristöissä elää edelleen runsaasti luonnonvaraisia eläin- ja kasvilajeja, jotka hyötyvät maatalouden harjoittamisesta, kuten peltojen avoimuudesta ja laidunnuksesta sekä monista maatalouden ympäristötoimenpiteistä, kuten pientareista, suojakaistoista ja -vyöhykkeistä. Niityt ja muut perinnebiotoopit ovat kasvi- ja eläinlajistoltaan rikkainta sekä samalla uhanalaisinta luontoamme (SYKE:n arvio). Perinnebiotooppien luontotyypeistä yli 90 % luokitellaan uhanalaisiksi. Perinnebiotoopeilla on arvoa myös maisemallisesti, historiallisesti ja kulttuurihistoriallisesti merkityksellisinä kohteina, joilla perinteinen maankäyttö on saattanut jatkua yhtäjaksoisesti useita vuosisatoja.

Suurin uhka luonnon monimuotoisuudelle aiheutuu maisemarakenteen kehityksestä, jonka tyypillisin piirre on varsinaisen viljelykäytön ulkopuolella olevien avoimien tai puoliavoimien alueiden väheneminen. Peltosaarekkeiden ja erilaisten reuna-alueiden raivaaminen sekä viljelyalan lisäämiseen tähtäävät ojitustoimenpiteet pienentävät juuri niitä alueita, jotka ovat tärkeimpiä maatalousluonnon kannalta.

Ympäristöhaittojen rajoittaminen politiikkatoimilla

Maatalouden harjoittamisesta aiheutuvia ympäristöhaittoja rajoitetaan EU:n yhteiseen maatalouspolitiikkaan kuuluvilla ympäristöehdoilla eli niin sanotuilla täydentävillä ehdoilla. Täydentävät ehdot ovat joukko vaatimuksia, joiden noudattamista edellytetään EU:n suorissa tuissa, luonnonhaittakorvauksissa, maatalouden ympäristötuissa ja eläinten hyvinvointituessa. Täydentävät ehdot koskevat myös tuotantosidonnaisia EU-tukia. Lisäksi pohjoiseen tukeen sovelletaan kasvintuotannon tukien osalta osaa täydentävistä ehdoista. Myös Etelä-Suomen kansallisten tukien kriteereissä on ympäristöperusteet. Jos viljelijä ei noudata täydentäviä ehtoja ja muita ympäristöehtoja, hänelle maksettuja maataloustukia vähennetään.

Täydentävät ehdot sisältävät vaatimuksia ympäristön huomiointiin ottamisesta maataloustuotannon harjoittamisessa seuraavasti:

Täydentävien ehtojen tavoitteena on taata turvallisilla tuotantomenetelmillä tuotettujen elintarvikkeiden korkea laatu. Täydentävien ehtojen tarkoituksena on myös varmistaa viljellyn pellon hoito hyvän maatalouskäytännön mukaisesti ja aktiivituotannon ulkopuolelle jäävien peltojen pysyminen viljelyn ja ympäristön kannalta hyvässä kunnossa. Lisäksi täydentävät ehdot tähtäävät muun muassa eläinten hyvinvoinnin huomiointiin ottoon tuotannossa.

Täydentävät ehdot muodostuvat hyvän maatalouden ja ympäristön vaatimuksista sekä lakisääteisistä hoitovaatimuksista. Hyvän maatalouden ja ympäristön vaatimuksiin sisältyvät:

- Pientareet ja maaperän hyvä kunto
- Hukkakauran torjunta
- Viljely hyvän maatalouskäytännön mukaan
- Viljelykiertovaatimus
- Kesantojen hoito
- Maaston ominaispiirteet
- Kasteluveden otto
- Pysyvien laiturien säilyttäminen ja hoito

Lakisääteiset hoitovaatimukset sisältävät viljelijöitä sitovaa lainsäädäntöä, jonka noudattamista valvotaan tukivalvontojen yhteydessä. Lakisääteisiin ympäristöhoitovaatimuksiin sisältyvät:

- Lannan ja lannoitteiden käsittely
- Puhdistamoliehteen käyttö
- Pohjavedensuojelu
- Luonnonsuojelu maatalousmaalla
- Kasvinsuojeluaineiden käyttö

Lisäksi lakisääteisiin hoitovaatimuksiin kuuluu eläinten merkintään ja rekisteröintiin, elintarvikkeiden ja rehujen turvallisuuteen, eläinten ja kasvien terveyteen ja eläintaudeista ilmoittamiseen sekä eläinten hyvinvointiin liittyviä vaatimuksia.

Maanviljelijöitä kannustetaan ympäristötoimiin erillisen ympäristötuen avulla. Ympäristötuki käsittää laajan joukon toimenpiteitä, joilla jokaisella on tarkat ympäristöhoitoon liittyvät vaatimukset. Toimenpiteet liittyvät muun muassa pinta- ja pohjavesien suojeluun, luonnon monimuotoisuuden ylläpitämiseen ja edistämiseen, maatalousmaisemien hoitoon ja geneettisen monimuotoisuuden lisäämiseen. Maanviljelijöistä arviolta yli 90 % saa ympäristötukea, joten tuen ympäristövaiikutusten voidaan katsoa ulottuvan lähes koko maatalouteen. (Ympäristötuesta tarkemmin kohdassa 4.1.3.)

Maataloustuotannon seurauksena syntyneiden perinnebiotooppien säilyminen vaatii joko laidunnusta tai muuten aktiivista hoitoa. EU:n suorat ja tuotantosidonnaiset tuet sekä kansalliset tuet ovat tärkeitä laiduneläinten saatavuuden takia, koska ne mahdollistavat kannattavan eläinten pidon. Pelkästään ympäristötukien avulla tämä ei ole mahdollista, koska ympäristötuilla ei ole mahdollista tukea laiduneläinten kasvatusta tai talviaikaista ylläpitoa.

Maatalouden ympäristöhaittojen vähentäminen uudella rahoituskaudella 2014–2020 tukiohjelmakaudella

Euroopan komissio antoi 12. lokakuuta 2011 lainsäädäntöehdotuksensa Euroopan unionin yhteisestä maatalouspolitiikasta vuoden 2013 jälkeen. Lainsäädäntöehdotusten yhteydessä komissio julkaisi analyysit ehdotusten vaikutuksista EU-jäsenmaissa. Ehdotusten tavoitteena on uudistaa yhteistä maatalouspolitiikkaa vastaamaan paremmin tuleviin haasteisiin, kuten ruokaturvan parantamiseen, luonnonvarojen kestävä käytön turvaamiseen ja ilmastonmuutokseen. Komission mukaan tehokkaammalla maatalouspolitiikalla voidaan tehdä EU:n maataloudesta kilpailukykyisempi ja kestävämpi ja maaseudusta nykyistä elinvoimaisempi.

Komissio esittää yhteisen maatalouspolitiikan I pilarin alle suoriin tukiin uusia ympäristövaatimuksia. Tämän ”vihreän tukielementin” tarkoituksena olisi maksaa tukea kaikille viljelijöille tiettyjen perustason ylittävien ympäristötoimien suorittamisesta. Suorille tuille asetettaisiin lisäksi tilakohtainen enimmäisraja.

Uuden ohjelma- ja rahoituskauden (2014–2020) tavoitteet painottuvat elinvoimaisen elintarviketuotannon ylläpitämiseen, luonnonvarojen kestävä käyttöön ja tasapainoiseen alueelliseen kehitykseen. Rahoituksen painopisteen siirtäminen selkeästi ympäristö- ja ilmastonmuutoksyksymyksiin maaseudun kehittämissä politiikassa kannustaisi kehittämään alueellisia ohjelmia EU:n tavoitteiden toteutumisen varmistamiseksi.

4 Maatalouden tuet

Yksittäisten tukijärjestelmien kuvaukset

4.1 Viljelijätuet

4.1.1 EU:n suorat tuet (ns. CAP-tulotuki)

EU:n suoriin tukiin sisältyvät tuet

- Tilatuki
- Valkuais- ja öljykasvipalkkio
- Täkkelysperunapalkkio
- EU:n nautapalkkio
- Uuhipalkkio
- Teuraskaritsan laatupalkkio
- Lypsylehmäpalkkio

Tukien tavoitteet

EU:n suorien tukien tavoitteena on aiemmin ollut korvata hallinnollisten hintojen laskusta viljelijöille aiheutuneita tulonmenetyksiä ja turvata tuotannon kannattavuus ja jatkumisen. Tavoitteisiin on viimeisissä reformeissa lisätty myös kansainvälisiin muutospaineisiin ja markkinoiden ongelmiin vastaaminen, elintarviketurvallisuuden vahvistaminen ja uusiin, ympäristönsuojeluun liittyviin haasteisiin vastaaminen. Tuotantosidonnaisten tukien (valkuais- ja öljykasvipalkkio, täkkelysperunapalkkio, EU:n nautapalkkio, teuraskaritsan laatupalkkio) tavoitteena on myös taata viljelijöille edellytykset vastata kasvaviin ympäristön- ja ilmastonsuojelun haasteisiin, monipuolistaa varsinkin eteläisessä Suomessa vaarana olevaa viljanviljelyn monokulttuuria sekä taata kuluttajille korkealaatuisen lähellä tuotetun naudan- ja karitsanlihan saatavuus.

EU:n suorien tukien saaminen edellyttää täydentävien ehtojen noudattamista (maan kasvukunnon ylläpitämiseen, ympäristönhoitoon, ihmisten, eläinten ja kasvien terveyteen sekä elintarviketurvallisuuteen liittyvät vaatimukset). Tulevan ohjelmakauden 2014–2020 keskeisimmät tavoitteet ovat elinkel-poinen ruuantuotanto, luonnonvarojen kestävä hoito ja ilmas-totoimet sekä tasapainoinen alueiden käytön kehitys, sekä maatalouden yleisen kannattavuuden ylläpitäminen.

Tuen määrä

Tukea maksettiin yhteensä 541 miljoonaa euroa vuonna 2011.

Arvioidut ympäristövaikutukset

EU:n suorista tuista aiheutuneiden ympäristövaikutusten arvioidaan pääsääntöisesti olevan samoja kuin maataloustuotannosta yleisesti (ks. luku 3).

Lisätietoja

Neuvoston asetus (EY) N:o 73/2009 yhteisen maatalouspolitiikan suoria tukijärjestelmiä koskevista yhteisistä säännöistä ja tietyistä viljelijöiden tukijärjestelmistä sekä asetusten (EY) N:o 1290/2005, (EY) N:o 247/2006, (EY) N:o 378/2007 muuttamisesta ja asetuksen (EY) N:o 1782/2003 kumoamisesta Laki tilatukijärjestelmän toimeenpanosta (557/2005), Valtio-neuvoston asetuksia

4.1.2 Luonnonhaittakorvaus (LFA-tuki)

Tuen tavoitteet

Luonnonhaittakorvauksella korvataan luonnonolosuhteista maatalouden harjoittamiselle syntyvää olosuhdehaittaa. Tavoitteena on varmistaa maan maatalouskäyttö epäsuotuisilla alueilla ja vaikuttaa siten elinkelpoisten maaseutuyhteisöjen säilymiseen, ylläpitää maaseutua sekä ylläpitää ja edistää kestäviä viljelyjärjestelmiä, joissa otetaan huomioon erityisesti ympäristönsuojelua koskevat vaatimukset.

Tuen määrä

Vuonna 2011 luonnonhaittakorvauksen EU:n osuus oli 118 miljoonaa euroa ja kansallinen osuus 304 miljoonaa euroa, yhteensä 422 miljoonaa euroa. (MTT)

Arvioidut ympäristövaikutukset

Ympäristövaikutusten arvioidaan pääsääntöisesti olevan samoja kuin maataloustuotannosta yleisesti (ks. luku 3).

Lisätietoa

Neuvoston asetus (EY) N:o 1698/2005 Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahaston (maaseuturahaston) tuesta maaseudun kehittämiseen.

Laki luonnonhaittakorvauksista, maatalouden ympäristötuesta sekä eräistä muista ympäristön ja maaseudun tilan parantamiseen liittyvistä tuista (1440/2006).

Useita valtioneuvoston ja maa- ja metsätalousministeriön asetuksia.

EU:ssa on käynnissä mittava LFA-alueiden uudelleen arviointi. Vuodeksi 2014 valmisteltavan uudistuksen tavoitteena on luoda jäsenmaille yhtenäinen LFA-järjestelmä, joka ottaisi nykyistä paremmin huomioon eri maiden erityisolot.

4.1.3 Maatalouden ympäristötuet

Tukien tavoitteet

Ympäristötuen tavoitteena on maatalous- ja puutarhatuotannon harjoittaminen kestävästi niin, että tuotanto kuormittaa ympäristöä nykyistä vähemmän, maatalouden luonnon monimuotoisuuden ja kulttuurimaisemien säilyminen turvataan sekä tuotannon harjoittamisen edellytykset säilyvät hyvinä

myös pitkällä aikavälillä. Ympäristötuki on korvausta viljelijöiden tulonmenetyksistä ja lisääntyneistä kustannuksista, jotka syntyvät ympäristövaikutusten huomioon ottamisesta viljelykäytännöissä.

Lisäksi tuen tavoitteena on ohjata tuotantopanosten käyttöä niin, että maatalouden ympäristönsuojelulle, luonnon monimuotoisuudelle ja maisemanhoidolle asetetut yleiset tavoitteet saavutetaan ja samalla voidaan tuottaa puhtaita ja laadullisesti korkeatasoisia tuotteita.

Maatalouden ympäristötuki on osa Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmaa vuosille 2007–2013. Ympäristötuki on EU:n osaksi rahoittama tukimuoto. Kaikkien ympäristötukeen sitoutuvien viljelijöiden on myös noudatettava täydentäviä ehtoja sekä lannoitteiden ja kasvinsuojeluaineiden käyttöä koskevia vähimmäisvaatimuksia ilman korvausta.

Ympäristötuki jakautuu kolmeen osaan: perus- ja lisätoimenpiteisiin sekä erityistukisopimuksiin.

Tuen määrä

Ympäristötukea maksettiin 348 miljoonaa euroa vuonna 2011.

Lisätietoa

Neuvoston asetus (EY) N:o 1698/2005 Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahaston (maaseuturahaston) tuesta maaseudun kehittämiseen.

Laki luonnonhaittakorvauksista, maatalouden ympäristötuesta sekä eräistä muista ympäristön ja maaseudun tilan parantamiseen liittyvistä tuista (1440/2006).

Useita valtioneuvoston ja maa- ja metsätalousministeriön asetuksia.

Ympäristötuen toimenpiteet

Ympäristötuki jakautuu kolmeen osaan: perus- ja lisätoimenpiteisiin sekä erityistukisopimuksiin. Kaikkien ympäristötukeen sitoutuvien viljelijöiden on noudatettava perustoimenpiteiden ehtoja. Perustoimenpiteiden lisäksi A- ja B-alueilla vaaditaan lisäksi 1-4 lisätoimenpidettä. C-tukialueella lisätoimenpiteitä ei tarvitse ottaa lainkaan.

Perustoimenpiteitä ovat:

- viljelyn ympäristönsuojelun suunnittelu ja seuranta
- luonnonhoitopellot
- peltokasvien ja puutarhakasvien lannoitusrajoitukset
- pientareet ja suojakaistat
- luonnon monimuotoisuuden ja maiseman ylläpito

Lisätoimenpiteet tavanomaisille peltoviljelykasveille koko maassa ovat:

- vähennetty lannoitus
- typpilannoituksen tarkentaminen peltokasveilla

- peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys ja kevennetty muokkaus
- lannan levitys kasvukaudella
- ravinnetaseet
- laajaperäinen nurmituotanto

Lisätoimenpiteitä tavanomaisille peltoviljelykasveille vain A- ja B-tukialueilla ovat lisäksi:

- peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys
- peltojen tehostettu talviaikainen kasvipeitteisyys
- viljelyn monipuolistaminen
- kerääjäkasvien viljely

Lisätoimenpiteitä puutarhakasveille koko maassa ovat:

- typpilannoituksen tarkentaminen puutarhakasveilla
- katteen käyttö monivuotisilla puutarhakasveilla
- tuhoeläinten tarkkailumenetelmien käyttö.

Ympäristötuen erityistukisopimukset ovat:

- suojavyöhykkeen perustaminen ja hoito
- monivaikutteisen kosteikon hoito
- luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen
- perinnebiotooppien hoito
- luonnonmukainen tuotanto
- pohjavesialueiden peltoviljely
- alkuperäisrotujen kasvattaminen
- säätösalaajitus, säätökastelu ja kuivatusvesien kierrätys
- ravinnekuorituksen tehostettu vähentäminen
- lietalannan sijoittaminen peltoon
- turvepeltojen pitkäaikainen nurmiviljely

Arvioidut ympäristövaikutukset

Ympäristötuen tavoitteena on rajoittaa maataloudesta aiheutuvia ympäristöhaittoja. Ympäristötuelle ohjataan tuotantopanosten käyttöä niin, että maatalouden ympäristönsuojelulle, luonnon monimuotoisuudelle ja maisemanhoidolle asetetut yleiset tavoitteet saavutetaan. Maatalouden ympäristötuen avulla saavutetaan positiivisia vaikutuksia sekä vesistöjen, maaperän, ilmaston että luonnon monimuotoisuuden kannalta. (Maatalouden ympäristötuen seurantatutkimus MYTVAS 3).

Vesistöt

Maatalouden ympäristötuen painopiste on ollut vesistökuorituksen vähentämisessä. Maatalouden osuus vesistökuorituksesta on pysynyt suurena siitä huolimatta, että maatalouden ympäristötukijärjestelmän käyttöönotto vuonna 1995 on muuttanut viljelymenetelmiä ympäristöystävällisempään suuntaan. Esimerkiksi fosforilannoitteiden käyttö on vähentynyt yli 60 prosenttia vuoden 1995 tasosta vuonna 2009. Lannoitusmäärien pienentymisestä huolimatta vaikutukset vesistöjen tilaan näkyvät kuitenkin vasta pidemmän ajan kuluessa.

Maaperä

Ympäristötuella ei arvioida olevan merkittävää vaikutusta maaperään, mikäli maaperän eroosioherkkyyttä ei oteta huomioon. Ympäristötuella toteutettu talviaikainen kasvipeitteisyys on parantanut maaperän eroosion torjuntaa, millä on myönteistä vaikutusta vesistökuormitukseen. Peltojen pitkäaikainen nurmipeitteisyys vähentää eroosiota. Myös kevenämällä muokkausta voidaan tehokkaasti vähentää kaltevien maiden eroosiota.

Maan rakenteelle myönteistä merkitystä on kasvipeitteisyydellä ja viljelykierron monipuolistamisella. Toisaalta tietyillä toimenpiteillä voi olla maan rakenteeseen epäedullisia vaikutuksia. Esimerkkinä tällaisesta on lannan levittäminen kasvukaudella -toimenpide, joka saattaa lisätä pellon tiivistymisriskiä kevätleivityksen yhteydessä.

Ilmakehä

Ilmaan kohdistuvien päästöjen (NH₃, N₂O, CH₄, CO₂) osalta nykyisessä ympäristötuessa on suoria päästöjä vähentäviä toimenpiteitä: turvepeltojen pitkäaikainen nurmiviljely -erityistukisopimus ja lietelannan sijoittaminen peltoon -erityistukisopimus. Välillisesti päästöihin vaikuttavat muutkin toimet, lähinnä kasvipeitteisyyteen, muokkaukseen ja lannoitukseen liittyvät toimenpiteet.

Luonnon monimuotoisuus

Maatalousluonnon monimuotoisuuden osalta ympäristötukijärjestelmällä on pyritty yhtäältä estämään maatalousluonnon monimuotoisuuden yleinen köyhtyminen, joka suurimmaksi osaksi johtuu tuotannon yleisestä yksipuolistumisesta, ja toisaalta estämään arvokkaiden maatalouden muokkaamien luontokohteiden taantuminen ja häviäminen.

Perinnebiotooppien hoidon erityistuen on katsottu olevan monimuotoisuus-vaikutuksiltaan merkittävin toimenpide maatalouden ympäristötukijärjestelmässä. Sen avulla pystytään edistämään maatalousympäristön taantuneiden kasvi- ja hyönteislajien esiintymistä, koska hoito kohdistuu lajistoltaan huomionarvoisille peltojen ulkopuolisille alueille.

Perustettujen kosteikkojen merkitykseen keskittynyt tutkimus osoitti, että ympäristötuella perustetuilla kosteikoilla on yleensä sängen vähän merkitystä ainakin lintulajiston monimuotoisuudelle. Tämä johtuu kosteikkojen pienialaisuudesta, vesialtaiden jyrkästä pohjatopografiasta sekä perustettujen kosteikkojen pienestä määrästä.

MYTVAS -tutkimuksissa on todettu, että ympäristötuen toimet ovat edistäneet luonnon ja maiseman monimuotoisuuden säilymistä. Toimet eivät ole kuitenkaan riittäneet pysäyttämään luonnon köyhtymistä. Erityisesti perustoimenpiteiden tuen monimuotoisuutta lisäävät vaikutukset ovat jääneet vähä-

siksi. Monimuotoisuuden kannalta tärkeät ympäristöt, kuten niityt, ovat edelleen vähentyneet.

4.1.4 Ei-tuotannollisten investointien tuki

Tuen tavoitteet

Ei-tuotannollisten investointien tuen tavoitteena on edistää monivaikutteisten kosteikkojen perustamista ja arvokkaiden perinnebiotooppien kunnostamista. Tuki sisältyy Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelmaan 2007–2013.

Tuen määrä

Tukea maksettiin arviolta 0,5 miljoonaa euroa vuonna 2011.

Arvioidut ympäristövaikutukset

Tuen avulla rakennetaan monivaikutteisia kosteikkoja sekä ylläpidetään ja edistetään perinnebiotooppien ja kosteikkojen luonnon monimuotoisuutta.

Lisätietoa

Neuvoston asetus (EY) N:o 1698/2005 Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahaston (maaseuturahaston) tuesta maaseudun kehittämiseen

Laki luonnonhaittakorvauksista, maatalouden ympäristötuesta sekä eräistä muista ympäristön ja maaseudun tilan parantamiseen liittyvistä tuista (1440/2006)

Useita valtioneuvoston ja maa- ja metsätalousministeriön asetuksia

4.1.5 Eläinten hyvinvointituki

Tuen tavoitteet

Eläinten hyvinvointituen tavoitteena on eläinten hyvinvoinnin ja terveyden kohentuminen. Tavoitteena on myös tuotantoeläinten lajinmukaisemman hoidon edistäminen ja viljelijöiden tietoisuuden lisääminen eläinten hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä.

Tuen määrä

Tukea maksettiin arviolta 10 miljoonaa euroa vuonna 2011.

Arvioidut ympäristövaikutukset

Eläinten hyvinvointitukeen liittyvät laiduntamistoimenpiteet edistävät samalla kotieläimistä ja laitumista riippuvaisten eläinten elinolosuhteita ja luonnon monimuotoisuutta sekä elävöittävät maaseutumaisemaa ja pitävät peltoalueet avoimina ja hoidettuina.

Lisätietoa

Neuvoston asetus (EY) N:o 1698/2005 Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahaston (maaseuturahaston) tuesta maaseudun kehittämiseen.

Laki luonnonhaittakorvauksista, maatalouden ympäristötuesta sekä eräistä muista ympäristön ja maaseudun tilan parantamiseen liittyvistä tuista (1440/2006)
Useita valtioneuvoston ja maa- ja metsätalousministeriön asetuksia.

4.1.6 Kansalliset viljelijätuet

Tuen tavoitteet

Maataloutta harjoitetaan Suomessa varsin erilaisissa olosuhteissa kuin monissa muissa EU-maissa. Pohjoisen sijainnin, tärkeimpiä kilpailijamaita pienemmän tilakoon ja muiden suomalaisen maatalouden erityispiirteiden vuoksi maataloustuotteiden tuotantokustannukset muodostuvat meillä korkeiksi. Markkinoilta saatavat maataloustuotteiden myyntitulot kattavat vain osan tuotantokustannuksista. Tästä syystä Suomen liittymisneuvotteluiden yhteydessä sovittiin myös kansallisen tukijärjestelmän perusrakenteesta, jota on täydennetty myöhemmin käytyjen neuvotteluiden perusteella.

Kansallisten tukien tavoitteena on täydentää EU:n yhteisen maatalouspolitiikan mukaisia tukimuotoja, turvata maatalouden toimintaedellytykset eri tuotantosuunnissa ja eri alueilla sekä edesauttaa maaseudun elinvoimaisuuden säilymistä. Kansallisia tukia maksetaan kotieläintuotannolle, peltokasvi- tuotannolle ja puutarhatuotannolle sekä eräisiin muihin pieneempiin tukikohteisiin.

Kansallisen tukijärjestelmän osat ovat Etelä-Suomen kansallinen tuki, pohjoinen tuki sekä luonnonhaittakorvauksen kansallinen lisäosa. Lisäksi maksetaan eräitä muita kansallisia tukia. Tukien alueelliseksi porrastamiseksi Suomi on jaettu seitsemään päätukialueeseen. Esimerkiksi maidon ja naudanlihan tuotannon tuissa tuki on porrastettu alueiden välillä siten, että tukitaso kasvaa etelästä pohjoiseen.

Kansallisiin tukiin kuuluvat tuet

Liittymissopimuksen artikloihin 141 ja 142 liittyvät tuet ovat:

Etelä-Suomen kansallinen kotieläintuki

Sika- ja siipikarjatalouden tuotannosta irrotettu tuki

Sika- ja siipikarjatalouden rakennemuutoskorvaus

Maidon tuotantotuki

Kotieläintilan hehtaarituki

Etelä-Suomen erikoiskasvituki

Kasvihuonetuotannon tuki

Puutarhatuotannon varastointituki

Pohjoinen kotieläintuki

Yleinen hehtaarituki

Pohjoinen hehtaarituki

Nuorten viljelijöiden tuki

Porotalouden tuki

Maidon kuljetustuki

Lihan kuljetustuki

Tuki eräiden kotieläintalouden palveluiden turvaamiseen

Metsämarjojen ja -sienten varastointituki

Luonnonhaittakorvauksen kansallinen lisäosa

Muut kansalliset tuet ovat:

Sokerijuurikkaan kansallinen tuki

Mehiläistuotannon tuki

Maatalousyrittäjän opintoraha

Tilaneuvontatuki

Sokerijuurikkaan kuljetustuki

Tuen määrä

Tukea maksettiin noin 535 milj. euroa vuonna 2011.

Arvioidut ympäristövaikutukset

Kansallisesta maataloustuesta aiheutuneiden ympäristövaikutusten arvioidaan pääsääntöisesti olevan samoja kuin tuen kohteena olevasta maatalous- tai alkutuotannosta yleisesti (ks. luvut 3, 4.2.3 ja 4.9).

Lisätietoa

Suomen EU:hun liittymissopimuksen artikla 141 ja 142.

Komission päätös K(2008)696.

Laki maa- ja puutarhatalouden kansallisista tuista (1559/2001).

Valtion tuki N284/2004. Neuvoteltu kauden 2003 - 2007 artiklan 141 -mukaisen tuen yhteydessä.

Vuotuiset valtioneuvoston asetukset tukijärjestelmien soveltamisen ehdoista.

4.2 Maaseudun kehittämistuet

4.2.1 Maatalouden rakennetuet

Tukien tavoitteet

Maatalouden rakennetukien tavoitteena on parantaa maatalojen kilpailukykyä kasvattamalla tilakokoa sekä estämällä ylivelkaantumista. Vaikkakin maaseudun rakennemuutoksen seurauksena suomalaiset maatilat ovat kasvaneet, ovat kilpailijamaiden tilat edelleen suurempia EU:ssa, niin kotieläin määriltään kuin pellohehtaareiltaan.

Suomalainen maatalous perustuu perheviljelmiin. Pohjoiset luonnonolot rajoittavat kilpailukykyä. Tilojen keskimääräinen tuottavuus on heikko. EU-jäsenyyden aikana maatilojen määrä on vähentynyt usealla tuhannella vuosittain. Kilpailukykyyn parantamiseksi tarvitaan edelleen rakennetukia. Rakennepoliittisia toimia kohdistetaan ennen muuta maatalouden tuotannollisiin investointeihin, nuorten viljelijöiden tilanpidon aloittamiseen ja maataloudesta luopumiseen.

Investointitukien tavoitteena on maatalouden toimintaedellytysten ja kilpailukyyn kehittäminen. Pääosa tuesta kohdistuu tuotantorakennusten uudisrakentamiseen, laajentamiseen ja peruskorjaukseen. Lisäksi tuetaan mm. eräitä kone- ja laitehankintoja sekä salaojitusta. Aloitustuen tavoitteena on myös helpottaa nuorten, alle 40-vuotiaiden, maatalouselinkeinon aloittamista. Tuen kohteena niin ikään oleva elinkeinosuunnitelma on hyödyllinen sekä viljelijän että rakennetukihakemusia ratkaisevan hallinnon kannalta.

Luopumistuki turvaa maatalousyrittäjän ja poronhoitajan toimeentuloa ennen vanhuuseläkeikää silloin, kun yrittäjä toteuttaa sukupolvenvaihdon tai luovuttaa pellot lisämaaksi.

Nykyinen luopumistukilaki on voimassa vuoden 2014 loppuun. Varhaiseläketuella pyritään erityisesti sukupolvenvaihdosten aikaistamiseen ja näin parantamaan viljelijöiden ikärakennetta.

Tuen määrä

Vuonna 2011 on myönnetty 73,4 milj. euroa avustusta maatalouden investointeihin ja nuorten viljelijöiden tilanpidon aloittamiseen. Samoihin tarkoituksiin on myönnetty korkotukilainaa 199,2 milj. euroa, joissa korkotuen nykyarvo oli 46,5 milj. euroa. Em. investointitukiluvuissa on otettu huomioon 20.3.2012 mennessä tapahtuneet tuen perumiset. Elinkeinosuunnitelmien myöntövaltuutta on vuonna 2011 osoitettu ELY-keskuksille 0,4 milj. euroa. Luopumistukea ja aiempien eläkejärjestelmien vastaavia eläkkeitä maksettiin vuonna 2011 yhteensä 115,6 milj. euroa.

Arvioidut ympäristövaikutukset

Maatalouden rakennetuesta aiheutuneiden ympäristövaikutusten arvioidaan pääsääntöisesti olevan samoja kuin maataloustuotannosta yleisesti (ks. luku 3). Kotieläinrakennusten investointitukipäätöksiin vaadittava ympäristölupa varmistaa ympäristönäkökohtien huomioon ottamisen rakennushankkeissa.

4.2.2 Yritystoiminnan tuet

Tuen tavoitteet

Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelman keskeisenä tavoitteena on työtilaisuuksien ja toimeentulomahdollisuuksien lisääminen.

Ohjelmasta tuetaan sen tavoitteita toteuttavien, maaseudun yritystoimintaa monipuolistavien yritysten perustamista, kehittämistä ja laajentamista. Avustusta on mahdollista saada investointeihin, yritysten kehittämiseen ja ensimmäisten vieraiden työntekijöiden palkkakustannuksiin.

Tukea voidaan myöntää maatilalla maatalouden ohella harjoitettavaan muuhun yritystoimintaan sekä muille maaseudulla sijaitseville, alle kymmenen henkeä työllistäville yrityksille, jolla on alle kahden miljoonan euron vuosiliikevaihto. Elintarvikkeiden ensiasteen jalostajista tuen piiriin kuuluvat myös alle 250 työntekijän pk-yritykset.

Maatiloille ja mikroyrityksille voidaan myöntää avustusta yritystoiminnan aloittamisen tai laajentamisen investointeihin. Pk-yrityksille voidaan myöntää avustusta maataloustuotteiden ensiasteen jalostukseen ja markkinoinnin tuottavuuden lisäämistä, tuotteiden laadun parantamista sekä toiminnan kansainvälistämistä tukeviin investointeihin. Yritys voi saada käynnistystukea palkatessaan ensimmäisiä vieraita työntekijöitä. Tukea voi saada enintään kahden henkilötyövuoden palkkauksesta aiheutuviin kustannuksiin kahden vuoden aikana. Kehittämistukea voidaan myöntää sellaisen yrityksen ulkopuolisen asiantuntemuksen ja osaamisen hankkimiseen, joka kehittää yrityksen tuotteita, tuotantomenetelmiä tai markkinointia tai muuten parantaa yrityksen liiketoimintaa.

Tuen määrä

Tukea maksettiin noin 40 milj. euroa vuonna 2011.

Arvioidut ympäristövaikutukset

Maatalouden yritystoiminnan tukien vaikutukset ovat seuranan perusteella neutraaleja tai positiivisia. ELY-keskusten valintakriteereiden mukaisesti negatiivisia ympäristövaikutuksia omaaville hankkeille tukea ei myönnetä. Tuella on positiivisia sosioekonomisia vaikutuksia.

4.2.3 Poro- ja luontaiselinkeinojen rahoitustuet

Tuen tavoitteet

Porotaloutta tuetaan lähinnä eläinkohtaisella tuella, investointituella ja aloitustuella. Tukemisen tarkoitus on turvata ja parantaa porotalouden toimintaedellytyksiä. Investointitukea voidaan myöntää myös paliskunnille.

Maa- ja metsätalousministeriö määrää kymmeneksi vuodeksi kerrallaan, kuinka monta eloporoa paliskunta saa alueellaan vuosittain pitää ja kuinka monta poroa paliskunnan osakas saa enintään omistaa. Jos paliskunnan poroluku ylittää vahvistetun enimmäismäärän, paliskunnan on seuraavan poronhoitovuoden kuluessa päätettävä sen alueella hoidettavana olevien porojen määrän vähentämisestä sallittuun enimmäismäärään.

Viimeisimmän suurinta sallittua eloporolukua koskevan päätöksen maa- ja metsätalousministeriö antoi vuonna 2010 laajapohjaisen työryhmän esityksen perusteella. Siinä asetettiin paliskuntakohtaiset suurimmat sallitut eloporoluvut sekä paliskunnan osakkaan omistamien eloporojen suurin sallittu

määrä. Koko poronhoitoalueen suurin sallittu eloporoluku on päätöksen mukaisesti 203 700 eloporoa.

Tuen määrä

Vuonna 2011 on myönnetty avustusta poro- ja luontaiselinkeinojen investointeihin ja aloittamiseen yhteensä 1,7 milj. euroa ja valtionlainaa 0,9 milj. euroa. Valtionlainoihin sisältyvän korkoetuuden nykyarvo oli 0,4 milj. euroa.

Arvioidut ympäristövaikutukset

Maaperä

Intensiivinen porolaidunnus vähentää maaperän sienijuuria ja maaperäeliöitä.

Luonnon monimuotoisuus

Poroluvun nousun, muuttuneiden poronhoitomenetelmien ja tehostuneen poronhoidon seurauksena on nähtävissä jäkälälaidunten liiallista kulumista, pintakasvillisuuden biomassan vähentymistä ja pohjoisten luontotyyppien tilan heikentymistä. Voimakas porolaidunnus on merkittävin luontotyyppien uhanalaistumiseen vaikuttanut tekijä osassa poronhoitoalueista. Intensiivinen laidunnus pienentää myös metsä- ja tundraekosysteemin kasvillisuuden lajimäärää ja vähentää jäkäläbiomassaa, vaikeuttaa metsänuudistumista (mm. estää tunturikoivikon uudistumista) sekä vähentää sienijuuria ja maaperäeliöitä. Toisaalta laidunnuksella on joillekin luontotyypeille myös myönteisiä, luontotyyppiä ylläpitäviä vaikutuksia.

Ympäristöhaittojen rajoittaminen

Tukea maksetaan vain suurimman sallitun eloporoluvun rajoissa, mikä tähtää porolaidunten kestäväan käyttöön. Laidunkiertöjärjestelmän avulla huolehditaan eri laidunten kantokyvystä ja riittävydestä.

4.2.4 Kolttalain mukaiset tuet

Tuen tavoitteet

Kolttalailla tuetaan asuin- ja työympäristön parantamista sekä kolttien perinneympäristön säilyttämistä. Myös porokarjohen hankintoja sekä kalastustukikohtien rakentamista tuetaan. Kolttalain mukaisella tuella pyritään myös kolttakulttuuria säilyttämään.

Tuen määrä

Vuonna 2011 myönnettiin kolttien investointeihin ja elinkeinon kehittämiseen avustusta yhteensä 0,6 milj. euroa ja valtionlainaa investointeihin 0,3 milj. euroa. Valtionlainoihin sisältyvän korkoetuuden nykyarvo oli 0,1 milj. euroa.

Arvioidut ympäristövaikutukset

Arvion mukaan tuella ei ole ympäristövaikutuksia, mutta kyläkin merkittäviä kulttuurisia ja sosioekonomisia positiivisia vaikutuksia.

Lisätietoa

Kolttaluueella toimivia paliskuntia tuetaan porotalouden ja luontaiselinkeinojen rahoituslain (45/2000) mukaisesti.

4.2.5 Maaseudun kehittämishankkeiden tuet

Tukien tavoitteet

Koulutus- ja tiedonvälityshankkeiden yhtenä tavoitteena on ilmasto- ja ympäristöosaamisen sekä mm. resurssitehokkuuden lisääminen. Tuki on osa Manner-Suomen maaseudun kehittämishankkeita 2007–2013.

Elinkeinojen kehittämishankkeilla voidaan vaikuttaa esim. uusiutuvan energian tuotannon ja käytön kehitykseen kehittämällä markkinoita, teknologia- ja logistiikkaratkaisuja, yhteistyöverkostoja ym. yhteistyön muotoja.

Yleishyödyllisillä investointihankkeilla voidaan parantaa maaseudun infrastruktuuria. Tällaisia hankkeita ovat mm. laajakaista-, ja vesihuolto- ja viemärointihankkeet. Myös maaseudun maisemanhoitoa ja esim. uimarantojen ja muiden yhteisten alueitten kunnostusta voidaan tehdä hankerahoituksella. Kehittämishankkeilla pystytään elvyttämään maaseudun elinvoimaa ja lisäämään yritteliäisyyttä ja yrittäjyyttä. Hanketuilla pyritään elvyttämään ja kehittämään myös maaseudun palveluja.

Tuen määrä

Arviolta 85–100 miljoonaa euroa vuonna 2011.

Arvioidut ympäristövaikutukset

Maaseudun kehittämistukien vaikutukset ovat seurannan perusteella neutraaleja tai positiivisia. ELY-keskuksen valintakriteereiden mukaisesti negatiivisia ympäristövaikutuksia omaaville hankkeille ei myönnetä tukea. Yleishyödyllisinä investointeina on toteutettu mm. maaseudun ympäristötoimintoja kuten viemärointeja ja vesihuoltoa. Paikallistasolla on toteutettu suuri määrä ympäristö- ja maisemasuunnitelmia sekä niiden mukaisia toimia sekä luontomatkailuun ja luonnonsuojeluun liittyviä hankkeita. Koulutus- ja kehittämishankkeista noin 40 % kohdentuu ympäristöosaamisen kehittämiseen. Maaseudun kehittämishankkeet aktivoivat asukkaita ja maaseutu säilyy elinvoimaisena, millä on myönteinen vaikutus maiseman ja luonnon monimuotoisuuteen. Tuella on siten positiivisia sosioekonomisia vaikutuksia.

4.2.6 Leader-toimintaryhmien tuet

Tuen tavoitteet

Leader-toimintatavan tavoitteena on vahvistaa maaseudun kilpailukykyä sekä kansalaisyhteiskunnan ja julkisen hallinnon yhteistyötä. Sen kulmakiviä ovat paikallisuus, oma-aloitteisuus ja verkostoituminen.

Paikalliset Leader-toimintaryhmät ovat rekisteröityjä maaseudun kehittämissyhteistyöryhmiä. Niiden hallitukset muodostetaan kolmikantaperiaatteella: edustettuina ovat maaseudun asukkaat sekä kuntien, elinkeinoelämän ja järjestöjen edustajat. Ryhmät saavat vuosittain käyttöönsä tietyn summan julkista rahaa, jolla ne rahoittavat valitsemansa hankkeet omalla toiminta-alueellaan.

Ohjelmakaudella 2007–2013 Manner-Suomessa toimii 55 paikallista toimintaryhmää ja ne kattavat kaikki Manner-Suomen maaseutualueet. Ryhmiä rahoitetaan EU:n maaseuturahaston Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelmasta 2007–2013.

Tuen määrä

Vuonna 2011 myöntövaltuuksia toimintaryhmien kautta rahoitettaviin yritys- ja kehittämishankkeisiin osoitettiin yhteensä 37,7 milj. euroa, josta EU-osuus oli 21,2 milj. euroa.

Arvioidut ympäristövaikutukset

Paikallisen aktivoinnin ja toiminnan yksi kantava ajatus on kestävä kehitys. Leader-tukea jaetaan myös ympäristöhankkeisiin, kuten perinnebiotooppien hoitoon, monivaikutteisten kosteikkojen hoitoon ja ei-tuotannollisiin investointeihin.

Muut vaikutukset

Leader-toimintaryhmät työllistävät maaseutua ja auttavat näin syrjäseutuja pysymään asuttuina.

4.3 Koulumaito-ohjelma

Tuen tavoitteet

Koulumaito-ohjelman tarkoituksena on tukea maidon ja maitovalmisteiden käyttöä jäsenvaltioiden kouluissa ja päiväkodeissa. Tavoitteena on edistää maidon kulutusta nuorten parissa.

Tuen määrä

Tuen määrä aikavälillä heinäkuu 2010 - elokuu 2011 oli noin 3,7 miljoonaa euroa. Tuki maksetaan kokonaisuudessaan Euroopan yhteisön varoista.

Arvioidut ympäristövaikutukset

Koulumaito-ohjelmalla ei arvioida olevan merkittäviä vaikutuksia maidontuotantoon. Tuella vaikutetaan maidonkuljetuk-

sen sisältöön mutta ei määrään, joten tuki ei lisää ympäristölle haitallisia päästöjä.

Muut vaikutukset

Koulumaito-ohjelmassa tuettavat tuotteet on rajattu kansallisesti siten, että ne täyttävät valtion ravitsemusneuvottelukunnan suositukset sekä valtioneuvoston 12.6.2008 hyväksymän liikuntaa ja ravintoa koskevan periaatepäätöksen kehittämislinjauksen ja huhtikuussa 2008 julkaistut kouluruokasuositukset. Tuella saattaa olla merkittäviä terveysvaikutuksia, jotka kertaantuvat vuosien saatossa, koska lapsien oppimat ruokailutottumukset kestävät pitkään.

Lisätietoa

Neuvoston asetus (EY) N:o 1234/2007 maatalouden yhteisestä markkinajärjestelystä ja tiettyjä maataloustuotteita koskevista erityissäännöksistä.

Komission asetus (EY) N:o 657/2008 neuvoston asetuksen (EY) N:o 1234/2007 soveltamista koskevista yksityiskohtaisista säännöistä maidon ja tiettyjen maitotuotteiden toimittamiseksi koulujen oppilaille myönnettävän yhteisön tuen osalta. Maa- ja metsätalousministeriön koulumaitotukea koskeva asetus (1026/2008).

Tuen piiriin kuuluu n. 90 prosenttia kaikista tukeen oikeutetuista oppilaitoksista ja päiväkodeista.

4.4 EU:n ruoka-apu vähävaraisille

Tuen tavoitteet

Tukiohjelman tavoitteena on alun perin ollut osaltaan ratkaista EU:n interventiovarastojen (yli jäämätuotannon) purkua ja siten se on ollut osa maatalousmarkkinoiden hallintaa. Nykyisin tällaisia varastoja ei EU:lla juurikaan ole, mikä on johtanut a.o. asetuksen muuttamiseen niin, että ohjelman toteutuksessa voidaan käyttää myös elintarvikkeiden ostoja markkinoilta.

Tuen määrä

Tuen määrä oli 2,9 miljoonaa euroa vuonna 2011.

Arvioidut ympäristövaikutukset

Määrärahaa voidaan käyttää myös elintarvikkeiden kuljetamisesta aiheutuviin kustannuksiin. Komission hyväksymä määrä on 4,5 % ohjelman kustannuksista. Kuljetuksista aiheutuvat kasvihuonekaasupäästöt ovat kuitenkin suhteellisen merkityksettömät.

Muut vaikutukset

Tuettuja elintarvikkeita ja ruoka-aineita jakavien järjestöjen vuosikertomusten perusteella on arvioitu ruoka-apupaketien piiriin kuuluneiden henkilöiden yhteismääräksi vuonna 2011 noin 422 000 ja aterioiden piiriin noin 22 000 henkilöä. Jake-lua hoitavat järjestöt ja seurakunnat pitävät elintarvikkeiden

jakelua hyvin tärkeänä, varsinkin nykyisen taloustilanteen aikana.

Lisätietoa

Ohjelma maatalouspoliittisena toimena päättyi nykytiedon mukaan vuoden 2013 jälkeen. Tuen säännöspohja perustuu neuvoston asetukseen 1234/2007 maatalouden yhteisestä markkinajärjestelystä ja tietyt maataloustuotteita koskevista erityissäännöksistä sekä komission asetukseen (EU) N:o 807/2010 interventiovarastoista tulevien elintarvikkeiden unionin vähävaraisimpien henkilöiden hyväksi toimittamisen yksityiskohtaisista soveltamis säännöistä.

4.5 Maataloustuotteiden markkinoinnin ja tuotannon kehittämisen avustus

Tuen tavoitteet

Kansallisen markkinoinnin ja tuotannon kehittämistoimenpiteisiin tarkoitetuilla varoilla tuetaan laajoja valtakunnallisia maataloustuotteiden markkinoinnin ja tuotannon kehittämishohjelmia. Avustusta voidaan myöntää mm. maataloustuotteista tiedottamiseen ja mainostamiseen.

Tuen määrä

Tukea myönnettiin noin 3,5 miljoonaa euroa vuonna 2011.

Arvioidut ympäristövaikutukset

Toiminnalla kannustetaan ihmisiä kuluttamaan vähän ympäristöä rasittavaa lähiruokaa.

4.6 Elintarvikeketjun kehittäminen

Tuen tavoitteet

Määrärahalta avustetaan ruokaketjun toimenpideohjelman mukaisia ja muita ruokapolitiittisen selonteon tavoitteita toteuttavia toimia. Tavoitteena on nostaa kuluttajan luottamusta ja suomalaisen ruoan arvotusta, nostaa suomalaisen ruokaketjun kilpailukykyä ja kilpailuetua (ml. jäljitettävyyden, vastuullisuus, tuotekehitys). Tuettavia kohteita ovat hankkeet, jotka vaikuttavat elintarvikeketjun kilpailukykyyn parantumiseen, elintarviketalouden yhteiskuntavastuullisen toimintatavan vahvistumiseen ja kuluttajien tietoisuuden parantumiseen kotimaisen elintarviketalouden toiminnasta. Vuoden 2012 talousarviossa 1,58 milj. euroa on varattu hallitusohjelman mukaiseen lähiruokaohjelmaan sekä luomualan kehittämisohjelmaan.

Tuen määrä

Tukea myönnettiin noin 1,5 miljoonaa euroa vuonna 2011.

Arvioidut ympäristövaikutukset

Hankkeiden arvioidaan tuottavan ympäristöhyötyjä mm. hallituksen hyväksymän lähi- ja luomuruokaohjelmien myötä.

Muut vaikutukset

Tuella ylläpidetään myös kotimaisen ruuan huoltovarmuutta. Tuella on myös sosiaalista merkitystä muun muassa parantuneen elintarviketeollisuuden, ruuan ja ruuantekijöiden arvostuksen lisääntymisen sekä aluetalouden kohentumisen (lähi-ruokatoimet) kautta.

Lisätietoa

Komission antamat maa- ja metsätalouden valtiontukea koskevat suuntaviivat vuosiksi 2007–2013.

Komission asetus (EY) N:o 1857/2006 perustamissopimuksen 87 ja 88 artiklan soveltamisesta maataloustuotteiden tuotamisen alalla toimiviin pieniin ja keskisuuriin yrityksiin sekä asetuksen 70/2001 muuttamisesta (maatalouden ryhmäpoikkeusasetus).

Komission asetus (EY) N:o 1998/2006 perustamissopimuksen 87 ja 88 artiklan soveltamisesta vähämerkityksiseen tukeen Valtioneuvoston asetus elintarviketalouden laatujärjestelmien kehittämisestä (638/2008).

Valtionavustuslaki (688/2001).

4.7 Tuottajaorganisaatiotuki

Tuen tavoitteet

Tuottajaorganisaatiotuen tavoitteena on vahvistaa hedelmä- ja vihannesalan tuottajien asemaa markkinoilla. Tuki parantaa pienten tuottajien kannattavuutta. Tukea maksetaan kolmelle tuottajaorganisaatiolle, joilla kaikilla on useampia tuottajajäseniä.

Tuen määrä

Tukea maksettiin 1,1 miljoonaa euroa vuonna 2011.

Arvioidut ympäristövaikutukset

Tuen saannin edellytyksenä on kaksi vaihtoehtoa: joko toimintaohjelman on sisällytettävä kaksi ympäristötoimea tai toimintaohjelmien menoista vähintään 10 % on katettava ympäristötoimilla. Ympäristötoimia on esim. parannettu jätteenkäsittely.

Vesistöt

Tuki ei kasvata tuotannon määrää, mutta erilaiset ympäristötoimet, kuten tarkennettu vedenkäyttö, voivat vaikuttaa positiivisesti vesistöjen tilaan.

Maaperä

Arvion mukaan tuella ei ole vaikutusta maaperään.

Ilmakehä

Tuotantoon liittyvät pakolliset ympäristötoimet otetaan huomioon. Tuottajaorganisaatioiden tekemät ympäristötoimet koskevat jätteiden käsittelyä/vähentämistä sekä energiatehokkuutta viljelyssä, kuljetuksissa ja varastoinnissa.

Ilmastopäästöjä syntyy tuotteiden kuljetuksista viljelijöiltä tuottajaorganisaation tiloihin ja sieltä eteenpäin, mutta vähäisemmässä määrin kuin ilman tuottajaorganisaatioita, sillä niissä toimitukset keskitetään.

Luonnon monimuotoisuus

Arvion mukaan tuella ei ole vaikutuksia luonnon monimuotoisuuteen.

Lisätietoa

Tuottajaorganisaatiotuesta on säädetty Neuvoston asetuksessa (1234/2007), Maa- ja metsätalousministeriön asetuksissa hedelmä ja vihannesalan tuottajaorganisaatioille (481/2008), (553/2009), (784/2011) ja Komission asetuksessa (543/2011), (1580/2007). Tuottajaorganisaatioiden toimintaohjelmien sisältö pohjautuu Kansalliseen strategiaan hedelmä- ja vihannessektorin tuottajaorganisaatioiden kestäville toimintaohjelmille.

4.8 Yksityisen varastoinnin tuki

Tuen tavoitteet

EU säätelee markkinoiden tasapainoa yksityisen varastoinnin avulla. Voin yksityiselle varastoinnille myönnetään tukea vuosittain 1.3. - 15.8. välisenä aikana sopimusvarastoinnin piiriin varastoidulle voille. Tukea voidaan maksaa markkinatilanteen mukaan ja EU-komission niin päättäessä myös muun muassa sianlihalle ja sokerille.

Arvioidut ympäristövaikutukset

Tuki lisää varastoimista pakkasvarastoihin ja nämä kuluttavat erittäin paljon energiaa. Energian lisääntynyt kulutus lisännee kasvihuonekaasupäästöjä. Tuen ansiosta osaltaan vähennetään tuontiruoan ja siihen liittyvien ympäristövaikutusten määrää.

Lisätietoa

Neuvoston asetus (EY) N:o 1234/2007 maatalouden yhteisestä markkinajärjestelystä ja tiettyjä maataloustuotteita koskevista erityissäännöksistä.

4.9 Hunajan tuotannon edistämisen tuki

Tuen tavoitteet

Kansallisen markkinoinnin ja tuotannon kehittämistoimenpiteisiin tarkoitetuilla varoilla tuetaan laajoja valtakunnallisia maataloustuotteiden (ml. hunaja) markkinoinnin ja tuotannon

kehittämishojelmia. Avustusta voidaan myöntää mm. maataloustuotteista tiedottamiseen ja mainostamiseen.

Tuen määrä

Tukea maksettiin noin 0,26 miljoonaa euroa vuonna 2011.

Arvioidut ympäristövaikutukset

Mehiläishoito on luonnon läheistä työtä, ja mehiläiset ovat tärkeä osa Suomen luontoa ja sen hyvinvointia. Viime vuosikymmenten aikana mehiläisten merkitys sekä luonnon että viljeltyjen kasvien pölyttäjänä eli niin kutsuttuna ekosysteemipalveluna on entisestään lisääntynyt. Se johtuu luontaisten pölyttäjien vähenemisestä niiden elinolojen kavetessa.

Kasvit tarvitsevat hyviä pölyttäjiä suvun jatkamiseen, ja onnistunut pölytys lisää merkittävästi hedelmien, marjojen ja siementen kokoa ja elinvoimaa sekä parantaa niiden muotoa. Mehiläispölytys lisää satoja 10-50 % riippuen pölytettävästä kasvista. Eniten pölytyksestä hyötyvät marjat, marjapensaat ja hedelmäpuut. Pölytyshyödyn arvoksi on laskettu maassamme 51,5 milj. euroa.

4.10 Maatalouden vientituet

Tuen tavoitteet

Vientituen tavoitteena on mahdollistaa maataloustuotteiden vienti EU:n ulkopuolelle tilanteissa, joissa sisämarkkinahinta ylittää maailmanmarkkinahinnan, ja taata näin viejien kilpailukyky. Tuen käyttöönotosta ja sen tasosta päättää EU-komissio. Tuella korvataan viejille heidän sisämarkkinoilla maksamansa ostohinnan ja maailmanmarkkinoita edustavan viitehinnan välinen erotus. Tuetun viennin määrää ja arvoa koskevat vuosirajoitukset, jotka sisältyvät WTO-sopimuksiin. Vientitukea ei ole viime vuosina juurikaan maksettu, mutta tukijärjestelmä on olemassa. Esimerkiksi viljoilla vientitukea myönnettiin viimeksi vuonna 2006.

4.11 Interventiovarastointi

Tuen tavoitteet

Intervention tavoite on tiettyjen EU:ssa tuotettujen ja kalastettujen tuotteiden hintatason vakauttaminen markkinahäiriötilanteessa. Interventiojärjestelmään kuuluu tuotteiden ostot hallinnollisella viitehinnalla, EU:n korvaama varastointi ja myynti takaisin markkinoille, kun markkinatilanne on vakaa. EU:n interventiovarastoon ostetaan esimerkiksi rasvatonta maitojauhetta, voita ja vehnää sekä EU-komission erillispäättöksellä rehuviljoja, jos markkinatilanne niin vaatii. Tukea maksetaan silakan sekä hedelmien ja vihannesten markkinoilta poistamisesta. Interventio-ohjelmat ovat osa EU:n yhteistä maatalouspolitiikkaa ja kalatalousalan markkinajärjestelyä. Interventiovarastointia ei ole käytetty viime aikoina.

Johtopäätökset

1. Pohjoisista tuotanto-olosuhteista johtuen maataloustuotannon tukeminen on tarpeen elintarvikeketjun tarvitsemien kotimaisten raaka-aineiden saannin varmistamiseksi. Ilman tuotannon tukea tuontielintarvikkeiden ja -raaka-aineiden osuus olisi nykyistä suurempi, mitä ei voida maailmanlaajuisesti pitää ympäristön kannalta hyvänä kehityksenä. Maatalouden tukijärjestelmät ovat auttaneet säilyttämään maataloustuotannon tason suunnilleen kotimaista kysyntää vastaavana.
2. Maatalouden harjoittamisesta johtuvia ympäristöhaittoja rajoitetaan kaikkiin tukijärjestelmiin sisältyvillä ympäristörajoitteilla ja -ehdoilla.
3. Ympäristöystävällisempiä vaihtoehtoja haittojen rajoittamiseen ei ole tarjolla. Suomi ei voi EU-jäsenmaana luopua yhteisestä maatalouspolitiikasta ja siirtyä maataloustuotteiden korkeahintajärjestelmään. Pelkkä tuista luopuminen tai niiden määrän vähentäminen aiheuttaisi Suomen maataloudelle suuria taloudellisia tappioita ja kilpailuaseman heikkene-
misen muiden maiden tuotantoon nähden. Kannattavalle maatalouden harjoittamiselle ei olisi enää edellytyksiä Suomen pohjoisissa olosuhteissa.
4. EU:n maatalouspolitiikka ja EU:n ohjaamat kansalliset tukijärjestelmät edellyttävät, että tulevilla rahoituskaudella 2014–2020 tukijärjestelmiin liitetään vielä nykyistä enemmän ympäristöehtoja. Muun muassa suoriin tukiin esitetään uutta viherryttämistukea, jossa tarkoituksena olisi maksaa tukea viljelijöille tietyistä perustason ylittävistä ilmaston ja ympäristöön liittyvistä maatalouskäytäntöjen toteuttamisista. Viherryttämiseen kuuluvia ympäristötoimia olisivat viljelyn monipuolistaminen viljelemällä vähintään kolmea viljelykasvia, pysyvän nurmialan säilyttäminen ja varaaminen seitsemän prosenttia maatalousmaasta ekologiseen alaan. Ekologista alaa voisivat olla esimerkiksi kesannot ja suojakaistat. Uusia varoja viherryttämistukeen ei osoitettaisi, vaan varat otettaisiin nykyisestä tilatuesta. Jäsenvaltion olisi käytettävä 30 prosenttia suorien tukien kansallisesta enimmäismäärästä viherryttämistukena.

5. Metsätalouden tuet

Tukien tavoitteet

Metsätalouteen liittyvien tukien tavoitteina on edistää sellaisia toimenpiteitä, jotka vaikuttavat metsien kasvuun ja käyttöön pitkällä aikavälillä, ja joista saatava yksityistaloudellinen hyöty saadaan vasta useiden vuosikymmenien päästä. Metsäteollisuus on merkittävä kansantaloudelle ja sen vientitulot muodostavat edelleen 20 % vientituloistamme. Uusiutuvana luonnonvarana metsästä saatavan raaka-aineen merkitys korostuu erityisesti energiatuotannossa. Tukien avulla edistetään kansallisten uusiutuvien energialähteiden määrää, samalla vähentäen tarvetta esimerkiksi öljyn ja kivihiihen tuontiin. Samanaikaisesti lisääntyy metsien hiilensidonta tuottaen suoraan ympäristöhyötyä. Myös biotalouden näkökulmasta metsävarat muodostavat kansantalouden kulmakiven.

Metsätalouteen liittyvistä tuista merkittävin osa käytetään vuosittain metsänhoitoon ja metsänparannukseen. Tuki perustuu lakiin kestävän metsätalouden rahoituksesta ja sitä on nykyinsäädännön mukaan mahdollista saada taimikon hoitoon, nuoren metsän harvennukseen ja energiapuun korjuuseen ja haketukseen, vähäarvoisten tai esim. myrskyjen vaurioittamien metsien uudistamiseen, metsätien rakentamiseen ja perusparannukseen, kunnostusojitukseen, metsänterveyslannoitukseen, juurikäävän torjuntaan ja kulotukseen. Puuntuotannollisten tavoitteiden lisäksi tuetaan talousmetsien luonnonhoitoa ja arvokkaiden metsäluontokohteiden säilyttämistä ja ennallistamista.

Metsiin liittyvää ympäristötukea voi saada arvokkaiden luontokohteiden säilyttämisestä, niiden hoidosta tai ennallistamisesta aiheutuviin kustannuksiin tai tulonmenetyksiin. Laissa on lisäksi määritelty tarkemmin metsäluonnon hoitohankkeina suunniteltavat ja toteutettavat työt. Metsäluonnon hoitohankkeiden tulee olla usean tilan alueelle ulottuvia, merkittäviä hankkeita. Hankkeet voivat liittyä esim. maisemanhoitoon, vesistöhaittojen estämiseen, arvokkaiden elinympäristöjen hoitoon tai ennallistamiseen. Valtion talousarviossa varataan vuosittain määräraha myös mm. mahdollisten myrsky- tms. tuhojen laajuuden kartoittamiseen.

Tukien määrä

95,5 miljoonaa euroa (2011).

Arvioidut ympäristövaikutukset

Vesistöt

Metsätalouden kuivatusvedet, erityisesti niiden kiintoainekuormitus, ovat yksi merkittävimmistä vesistöjen kuormitusta aiheuttavista tekijöistä. Toisaalta metsien lannoitus on pie-

nentynyt vain muutamaa kymmeneen tuhanteen hehtaariin vuodessa. Metsätalouden osuus vesistöjen ravinnekuormista on noin 4–6 %.

Metsätalouden kuormitusta ovat pienentäneet metsäojitusten vähentyminen, lannoitusmenetelmien ja lannoitteiden kehittyminen sekä vesiensuojelutoimien tehostuminen. Ojitusten vähentyminen rajoittaa edelleen hieman typpikuormitusta ja lannoituksesta johtuva fosforikuormitus on hyvin vähäinen johtuen kehittyneistä vaikealiukoisista lannoitteista ja kehittyneestä lannoitustekniikasta.

Metsätaloustoimenpiteiden vaikutuksia koskevien tutkimusten tähänastiset tulokset osoittavat, että metsänhakkuiden ja maanmuokkauksen jälkeen pohjaveden nitraattipitoisuus voi hieman kohota. Sadeveden imeytymisen ja haihdunnan muuttuessa pohjaveden pinnankorkeus saattaa nousta alueilla, joissa metsänhakualueen maaperä koostuu hyvin vettä johtavista karkearakeisista maalajeista.

Ilmakehä

Suomessa metsävaroilla on erityinen rooli hiilensidonnassa, sillä puusto toimii hiilinieluna ja hiilen varastona eli metsät omalta osaltaan hillitsevät ilmastomuutosta.

Luonnon monimuotoisuus

Metsätalous on aiemmin ollut merkittävin yksittäinen luonnontilaisten lähteiden ja pienvesien säilymistä uhkaava tekijä. Kuitenkin vuonna 2010 suoritetuissa yksityismetsien hakuissa luontokohteiden ominaispiirteet kyettiin säilyttämään ennallaan 89 % kohteista ja lähes ennallaan 5 % kohteista.

Ympäristöhaittojen rajoittaminen politiikkatoimilla

Metsätalouden aiheuttamaa mahdollista ympäristöarvotusta pyritään rajoittamaan erilaisin keinoin. Luontoarvojen turvaamisella on suuri painoarvo metsätalouden lainsäädännössä, suosituksissa ja ohjeissa. Metsälainsäädännössä annetaan vähimmäisvaatimukset metsien käsittelylle. Metsälain yhtenä tavoitteena on hoitaa ja käyttää metsiä siten, että turvataan yleiset edellytykset metsien biologiselle monimuotoisuudelle ominaisten elinympäristöjen säilymiselle. Metsälaissa määritellään erityisen tärkeät elinympäristöt, joiden ominaispiirteet tulee säilyttää metsänkäsittelyssä. Metsälain määrittelemien erityisen tärkeiden elinympäristöjen merkitys monimuotoisuudelle perustuu siihen, että niiden ominaisuudet, kasvillisuus ja eläimistö poikkeavat muusta metsäympäristöstä. Myös laajasti käytössä oleviin, markkinaosapuolien sopimiin metsäsertifiointijärjestelmiin sisältyy vaatimuksia metsien hoidolle ja käytölle.

Ottamalla metsänhoidossa ja puunkorjuussa huomioon metsäluonnon monimuotoisuudelle tärkeät kohteet ja rakennepiirteet parannetaan metsän lajien elinmahdollisuuksia talousmetsissä. Hyvän metsänhoidon suosituksia on tehty

kestävän metsätalouden käytännön linjauksiksi. Suosituksilla annetaan metsäammattilaisille ja metsänomistajille ohjeet, miten metsien puuntuotantomahdollisuuksia voidaan käyttää ja kehittää niin, että myös luonnon-, ympäristön- ja maise-manhoito talousmetsissä paranee. Kansallisen metsäohjelman 2015 mukaan ekologisen kestävyuden turvaamisen tavoitteena on metsien eliölajien ja elinympäristöjen suotuisan suojelutason saavuttaminen ja ylläpitäminen riittävällä luonnonsuojelualueiden ja monimuotoisesti käsiteltävien talousmetsien yhdistelmällä. Metsätalouden ekologista kestävyttä edistään muun muassa Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelman 2008–2016 eli METSO-monimuotoisuusohjelmassa. Toimenpiteillä voidaan ohjata metsän käyttöä siten, että monimuotoisuudelle arvokkaat tekijät metsissä säilyvät tai niiden määrä kasvaa. Metsätalouden vesiensuojelulla pyritään siihen, ettei pintavesien ekologinen tai kemiallinen tila eikä pohjavesien kemiallinen tila heikkene tai määrä vähene. Metsätaloudessa pyritään käyttämään parhaimpia ja taloudellisesti tehokkaimpia vesiensuojelutekniikoita. Yleisesti voidaan todeta, että ravinne- ja kiintoainekuormituksen vähentämiseksi suositaan erityisesti metsämaan eroosiota pienentäviä puunkorjuu-, metsähoito- ja perusparannusmenetelmiä. Metsiä lannoitetaan niin, että ravinnehäviöt vesistöihin ovat mahdollisimman pieniä. Kunnostusojituksessa toteutetaan tehokkaita vesiensuojelutoimia (esimerkiksi laskeutusaltat ja pintavalutuskentät) ja hakkuissa jätetään suojavyöhykkeitä. Metsäsertifiointivaatimusten mukaisesti luonnontilaisia soita ei saa ojittaa ja valtion rahoittamiin kunnostusojitus suunnitelmiin liitetään vesiensuojelusuunnitelma. Toimenpiteillä pyritään vesiluonnon kuormituksen vähentämiseen sekä metsälailla suojeltavien kohteiden säilyttämiseen.

Metsäluonnonhoidon vaikutukset näkyvät talousmetsissä vasta pidemmän ajan kuluessa. Muutokset eivät tapahdu hetkessä.

Muut vaikutukset

Metsäsektori on tärkeä Suomen kansantaloudelle. Metsäsektorin osuus bruttokansantuotteesta on noin viisi prosenttia. Alueellisesti metsäsektorin merkitys voi kuitenkin nousta yli 10 prosenttiin bruttokansantuotteesta kuten Kaakkois- ja Itä-Suomessa sekä Kainuussa. Metsäteollisuustuotteiden osuus Suomen viennin arvosta on noin 20 %.

Suomessa sahatavaraa käytetään noin kuutiometri sekä paperia ja kartonkia noin 213 kiloa asukasta kohden vuodessa. Puuperäisten tuotteiden kulutus asukasta kohden on Suomessa Euroopan suurimpia.

Metsäsektori työllisti vuonna 2010 noin 69 000 henkilöä eli noin kolme prosenttia kaikista työllisistä. Maailmanlaajuinen taantuma aiheutti erityisesti massa- ja paperiteollisuuden työllisten määrän vähenemistä 2008–2009. Vuonna 2010 metsäsektorin työttömyysaste oli keskimäärin 9,0 %.

Metsätaloudella ja -teollisuudella on ollut ja on edelleen merkittävä rooli Suomen taloudellisen ja sosiaalisen kehityksen perustana. Metsätalous on tärkeä maaseudun elinvoimaisuuden ja aluetalouden ylläpitäjä. Metsien hoito ja käyttö turvaavat osaltaan maan kaikkien osien säilymistä asuttuina. Metsien monikäyttö tarkoittaa metsän eri käyttömuotojen niveltämistä yhteen ja metsätalouden lisäksi hyötyjä tuottavia käyttötapoja ovat lukuisat luontoharrastukset kuten marjastus, sienestys, metsästys, riistanhoito ja luontomatkailu. Pohjois-Suomessa poronhoito kuuluu metsien perinteiseen monikäyttöön.

Yksittäisten tukijärjestelmien kuvaukset

5.1 Tuki puuntuotannon kestävyuden turvaamiseen

Tuen tavoitteet

Kestävän metsätalouden rahoituslain (Kemera) nojalla maksettavan tuen tarkoituksena on kannustaa yksityismetsänomistajia hyvään metsänhoitoon ja -käyttöön. Tukea maksetaan vain yksityisille metsänomistajille. Tukea on mahdollista saada erilaisiin metsänhoidon toimenpiteisiin asetettujen kriteerien puitteissa.

Yleisimmät metsänhoitotyöt, joihin on anottu Kemera-tukea, ovat taimikon hoito, nuoren metsän harvennus ja energia-puun korjuu ja haketus, vähäarvoisen metsän uudistaminen, metsätien perusparannus ja rakentaminen kunnostusojitus. Lisäksi vähäisiä määriä rahoitusta on haettu myös metsänterveyslannoitukseen, juurikäävän torjuntaan ja kulotukseen.

Tuen määrä

82,3 miljoonaa euroa (2011).

Tuetut metsänhoitotoimet:

Metsänuudistaminen

Tavoitteena on metsän uudistaminen silloin kun se ei olisi muuten taloudellisesti järkevää. Tukea metsänuudistamiseen voi saada silloin, kun uudistamisen kustannukset suhteessa saatavaan hakkuutuloon ovat suuret. Tukea saa myös, kun metsitettävä alue on ennestään puuton tai taimikko joudutaan uudistamaan viljelemällä myrsky-, lumi- tai muun luonnontuhon vuoksi. Tavanomaisen päätehakkuun jälkeiseen metsän uudistamiseen ei myönnetä valtiontukea.

Nuoren metsän hoito

Tavoitteena on nopeuttaa metsän kasvua myyntikelpoiseksi. Nuoren metsän hoitoon kuuluvat varsinainen taimikonhoito sekä nuoren kasvatusmetsän harvennus ja sen yhteydessä puunkorjuuta haittaavan pieniläpimittaisen puuston poistami-

nen. Hoitotyöllä lisätään puiden kasvua ja nopeutetaan metsikön kehittymistä myyntikelpoiseksi ensiharvennuskohteeksi.

Nuoren metsän hoidon yhteydessä tuetaan myös energiapuun korjuuta ja haketusta. Lisäksi tuen piiriin kuuluu pystypuiden karsinta.

Kunnostusojitus

Vanhat ojitusalueet vaativat kunnostusta 20–30 vuotta ojitamisen jälkeen. Kunnostaminen kannattaa tehdä silloin, kun alueen puusto vaatii harvennusta ja taimikot hoitoa. Kunnostusojituksen yhteydessä tuleekin huolehtia kiireellisistä hoito- ja hakkuutöistä. Kunnostusojitus voidaan tehdä joko yhdelle tilalle tai yhteishankkeena useammalle tilalle. Ojitus on useimmiten paras toteuttaa yhteishankkeena.

Rahoitettavan kunnostusojitushankkeen on oltava kooltaan vähintään kaksi hehtaaria.

Metsätien tekeminen

Tavoitteena on edesauttaa puunkorjuuta ja metsänhoitotöitä. Nykyaikainen puunkorjuu ja metsätalous edellyttävät kunnollista ja riittävän tiheää metsätiestöä. Metsätie palvelee sekä puunkorjuuta että metsänhoitotöitä. Tien varressa olevasta leimikosta saa paremman hinnan ja metsänhoitotöiden kustannukset laskevat. Metsätien tekemiseen saa tukea. Edellytyksenä on, että tiellä voidaan liikennöidä ympärivuotisesti ja yli puolet tieyksiköistä on metsäliikennettä.

Metsänterveyslannoitus

Tavoitteena on korjata maan ravinne-epätasapainoa havupuuvaltaisilla kangas- ja turvemaidella sekä lehtipuuvaltaisilla entisillä maatalousmailla. Tuen saanti edellyttää, että metsän kehitys on ravinne-epätasapainon vuoksi taantuvaa metsänhoidosta huolimatta.

Juurikäävän torjunta

Tavoitteena on juurikäävän leviämisen ehkäisy. Juurikääpä aiheuttaa kuusella tyvilahoa ja männyllä tyvitervastautia. Juurikääpä torjutaan käsittelemällä kannot puunkorjuussa torjunta-aineella. Uudistushakkuissa vaihtoehtoisena menetelmänä on mekaaninen torjunta nostamalla kannot.

Tukea juurikäävän torjuntaan saa juurikäävän leviämisen riskialueella, kun hakkuu tehdään sulan maan aikaan eli 1.5.–31.10. Torjunta on tehtävä hakkuun yhteydessä.

Kulotus

Tavoitteena on parantaa maan ravinnetaloutta. Kulotus parantaa maan ravinnetaloutta jopa kymmeniksi vuosiksi. Toteutustukea saa hakkuutuloista riippumatta valmisteleviin töihin ja kulotukseen.

Arvioidut ympäristövaikutukset

Vesistöt

Kunnostusojituksen merkittävimmät ympäristövaikutukset liittyvät vesistökuormitukseen. Kunnostusojituksen keskeisin vesistövaikutus on kiintoainekuormitus. Valumavesien kiintoainepitoisuuden tiedetään kasvaneen jopa kymmenkertaiseksi heti toimenpiteen jälkeen. Myös valumavesien pH-arvo kohosi keskimäärin 0,7 yksikköä välittömästi kunnostusojituksen jälkeen. Myös veden johtokyky kasvoi kunnostusojituksen jälkeen.

Maaperä

Kulotus vähentää maaperän happamuutta ja parantaa ravinneoloja. Terveyslannoituksella korjataan maaperän ravinteiden epätasapainoa. Kunnostusojituksella ylläpidetään metsän kasvulle suotuisaa vesitaloutta, mikä lisää metsiin kertyvää hiilivarastoa.

Ilmakehä

Tukien avulla vahvistetaan metsien kasvua ja siten lisätään metsien hiilinielua. Metsänhoitotoimet sekä puunkorjuu ja -kuljetus aiheuttavat metsäsektorin fossiilisen hiilen päästöistä vain muutaman prosentin, valtaosa päästöistä aiheutuu puun jalostamisesta. Tämän vuoksi metsänhoito- ja hakkuutapoja muuttamalla ei voida vaikuttaa merkittävästi metsätaloudesta ja puunjalostuksesta aiheutuviin fossiilisen hiilen päästöihin.

Luonnon monimuotoisuus

Kulotus parantaa metsänuudistamistulosta ja lisää metsäluonnon monimuotoisuutta. Se muuttaa kasvupaikan lämpö- ja ravinneolot suotuisaksi uudelle kasvulle. Kulotuksen tärkeäksi tavoitteeksi on kohonnut monimuotoisuuden lisääminen talousmetsissä.

Kunnostusojituksen merkittävimmät ympäristövaikutukset liittyvät vesistökuormitukseen. Toisaalta metsänkasvatuksen piirissä säilyvät ojitusaluiden metsät lisäävät kasvatettavan puuston määrää. Valtion rahoittamiin kunnostusojitushankkeisiin sisältyy aina vesiensuojelusuunnitelma. Kaikista valtion tukemista kunnostusojitushankkeista tehdään vesilain tarkoittama ilmoitus ELY-keskuksiin.

Lisätietoa

Tuesta puuntuotannon kestävyden turvaamiseksi on säädetty laissa kestävän metsätalouden rahoituksesta (1094/1996) ja kestävän metsätalouden rahoituslaissa (544/2007).

5.2 Lainat puuntuotannon kestävyden turvaamiseen

Tuki on periaatteessa sama kuin tuki puuntuotannon kestävyden turvaamiseen (ks. 5.1.). Tukimuotona on laina, toisin kuin tuessa puuntuotannon kestävyden turvaamiseen.

Tuen määrä

50 000 euroa (2011), josta siirto seuraavalle vuodelle 50 000 euroa.

5.3 Metsäluonnon hoidon edistäminen

Tuen tavoitteet

Tuen tarkoitus on metsäluonnon monimuotoisuuden ylläpitäminen ja edistäminen, metsätalouden vesien suojeleminen sekä Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelman 2008–2016 eli METSON toteuttaminen. METSON tavoitteena on pysäyttää metsäisten luontotyyppien ja metsälajien taantuminen ja vakiinnuttaa luonnon monimuotoisuuden suotuisa kehitys. Ohjelmaa toteutetaan ekologisesti tehokkailla, vapaaehtoisilla ja kustannusvaikuttavilla keinoilla. METSO-ohjelmassa suojeleminen perustuu maanomistajien vapaaehtoisuuteen ja sitä toteutetaan pysyvin ja määräaikaisin keinoin. Vapaaehtoisella suojelemlalla turvataan puuston rakennepiirteiltä edustavia ja lajistoltaan monimuotoisia metsäluonnon elinympäristöjä.

Tuen määrä

11,33 miljoonaa euroa (2011).

Arvioidut ympäristövaikutukset

Tuen avulla turvataan metsien monimuotoisuutta. Tuetulla toiminnalla myös vähennetään metsätalouden vesistö päästöjä. Rahoituksen avulla tehdään vesiensuojelurakenteita esim. kosteikkoja, jotka sitovat ravintoaineita ja kiintoainesta.

5.4 Metsätalouden eräät korvaukset

Tuen tavoitteet

Tuen tavoitteena on rajoittaa erityisten metsätuhojen, kuten metsiin kohdistuvien myrskytuhojen, laajuutta. Tavoitteena on esimerkiksi tukea myrskytuhojen laajuuden kartoittamista.

Tuen määrä

94 000 euroa (2011).

Arvioidut ympäristövaikutukset

Tällä tuella voi olla mahdollista ehkäistä laaja metsätuho, joka voi uhata esimerkiksi luonnonsuojelualueita. Metsien hyvällä terveyden tilalla on ylipäättään positiivisia ympäristövaikutuksia kuten hiilensidontaa.

Lisätietoa

Tuki on tilannekohtainen ja se keskittyy vain laajoihin metsätuhoihin, joiden leviäminen pyritään estämään ministeriön määräyksellä. Laissa on katsottu toiminnan kustannusten kuuluvan näissä tapauksissa valtiolle. Oikeusperusta tuelle pohjautuu lakiin metsän hyönteis- ja sienituhojen torjunnasta (metsätuholaki) 263/1991.

5.5 Metsäpuiden siemenhuolto

Tuen tavoitteet

Tuen tavoitteena on tuottaa paremmin kasvavaa ja kestävämpää metsänviljelyaineistoa ja sitä kautta puustoa pitkällä tähtäimellä. Tuella kannustetaan perustamaan siemenviljelyksiä, joissa kasvatetaan jalostettua siementä. Parempilaatuisista siemenistä kasvaa parempaa ja laadukkaampaa puuta nopeammin. Jalostetulla materiaalilla aikaansaatu metsä kestää myös ilmaston muutosta paremmin. Metsät ovat myös kestävämpiä tuholaisia ja tauteja vastaan. Nopea kasvu lisää tuotantoa sekä parantaa kannattavuutta merkittävästi. Tuen avulla myös siemenien ja siemenistä kasvatettujen taimien hinnat pystytään pitämään kohtuullisella tasolla ja näin metsänomistajilla on mahdollisuus hyödyntää niiden parempia ominaisuuksia. Yhteiskunta hyötyy monin tavoin nopeammin kasvavasta ja parempilaatuisesta puusta.

Tuen määrä

621 000 euroa (2011).

Arvioidut ympäristövaikutukset

Vesistöt

Vesistörasitusta voi syntyä vähäisessä määrin siemenviljelyksen lannoituksesta. Viljelyksiä lannoitetaan yleensä vain alkuvaiheessa eikä välttämättä joka vuosi, joten rasitukset vesistöille ovat minimaaliset.

Maaperä

Arvion mukaan tuella ei ole vaikutusta maaperään.

Ilmakehä

Jalostetun metsänviljelyaineiston avulla tuotettujen puiden kasvaminen sitoo hiiltä enenevästi ilmakehästä. Uudet jalostetut puut ovat ilmastokestävämpiä eli niiden avulla pystytään varautumaan ilmastonmuutokseen. Lisäksi uudet jalostetut puut kasvavat (noin 20 %) nopeammin ja sitovat hiiltä aikaisempaa tehokkaammin.

Luonnon monimuotoisuus

Jalostetun siemen tuoman tehostuneen kasvun avulla tarvittava määrä puustoa voidaan tuottaa aiempaa pienemmällä pinta-alalla. Tämä vapauttaa metsäalaa muuhun käyttöön,

kuten esimerkiksi suojelukäyttöön. Siemenviljelykset perustetaan peltomailla. Lajisto muuttuu vähitellen peltomaalajistosta metsälajistoon.

Lisätietoa

Tuen poistaminen todennäköisesti lopettaisi toiminnan kokonaan.

5.6 Pienpuun energiatuki

Tuen tavoitteet

Uusiutuvan energian tukijärjestelmiä vuonna 2010 uudistettaessa kestävän metsätalouden rahoituslain Kemeran nojalla maksettavat energiapuun korjuu- ja haketustuet haluttiin irrottaa selkeämmin erillisiksi tuiksi irralleen metsänhoidollisista tuista sekä nuoren metsän hoitokohteiden kohdemäärittelystä. Kemeran nojalla maksettavat energiapuun korjuun ja haketuksen tuet esitettiin siten korvattavaksi uudella tukijärjestelmällä eli pienpuun energiatuella (PETU). Pienpuun energiatukijärjestelmän hyväksyminen komissiossa on kuitenkin edelleen kesken, sillä komissio ilmoitti keväällä 2012, että pienpuun energiatukijärjestelmä ei sovellu valtiontuen suuntaviivoihin siinä muodossa kuin Suomi oli sitä esittänyt. Komission mukaan tuen maksatuksen pitää tapahtua lähempänä energiantuotantopistettä kuin mitä alun perin oli esitetty eli uudistetussa tukiesityksessä tuen maksatuspistettä on siirretty lähemmäs laitospäätä. Uuden esityksen mukaan tuen voi hakea vasta kun pienpuuerä on hakettu. Esitetty tukitaso on 2 euroa hakettua irtokuutiota kohti, mikä vastaa 5 € kiintokuutiometriä kohti.

Pienpuun energiatukijärjestelmässä tuettavien pienpuuhakeerien tulee olla lähtöisin nuoren metsän hoitokohteilta tai ensiharvennuksilta. Nykyiset Kemeran energiapuun korjuun ja haketuksen tuet on myönnetty vain yksityismetsistä peräisin olevalle energiapuulle, sen sijaan pienpuun energiatukea voitaisiin myöntää kaikista muista paitsi valtion metsistä korjatulle ja haketulle energiapuulle. Korjuukohteille asetetaan jäävän puuston läpimitta eli korjuukohteelle jäävän puuston keskiläpimitan tulee olla rinnankorkeudelta mitattuna alle 18 cm. Pienpuun energiatukea saaneiden hake-erien käyttökohteen tulee olla sähkön tai lämmön tuotanto eli ne eivät voi päätyä biojalostamoihin ts. liikenteen biopolttoaineiden tai muiden bionesteiden raaka-aineeksi.

Arvioidut ympäristövaikutukset

Tuella on merkittävä rooli pienpuun energiakäytön lisäämisessä. Metsähakkeen käyttö energiaksi muodostaa suurimman potentiaalin uusiutuvan energian lisäysmahdollisuuksista Suomessa, ja metsähakkeen raaka-aineesta arviolta noin 40 % olisi jatkossa pienpuuta eli peräisin nuoren metsänhoitokohteilta tai ensiharvennuksilta. Pienpuun energiatuen avulla voidaan vaikuttaa siihen, että energian tuotannossa korva-

taan fossiilista tuontienergiaa metsäbioenergialla. Jos puuenergian käytöllä korvataan polttoöljyn käyttöä, vähenevät hiilidioksidipäästöt noin 0,5 tonnia poltettua kiintokuutiometriä kohden.

5.7 Eräät metsätalouden valtionavut

Tuen tavoitteet

Tuen tavoitteena on edistää metsätaloutta tuensaajaorganisaatioiden kautta, jotka kaikki edistävät kestävä metsätaloutta tai puun käyttöä. Mustilan Arboretum tuottaa yhteiskunnallista hyötyä vaalimalla eri puulajeja. Puufon hankkeiden tarkoituksena on edistää puun käyttöä rakentamisessa. Työteho-seura (TTS) tutkii ja kehittää turvallisempia työvarusteita, edistää työn tehokkuutta ja tarjoaa metsäalan koulutusta. Suomen metsäyhdistyksellä on merkityksellinen rooli metsäsektorin viestinnässä sekä nuorten ja lasten metsänhoidon opetuksessa.

Tuen määrä

1,11 miljoonaa euroa (2011).

Arvioidut ympäristövaikutukset

Vesistöt

Arvion mukaan tuella ei ole vaikutusta vesistöihin.

Maaperä

Arvion mukaan tuella ei ole vaikutusta maaperään.

Ilmakehä

Tuen eräänä päämääränä on kasvattaa puumassaa metsässä ja lisätä tämän uusiutuvan luonnonvaran käyttöä. Kasvaneella puumassalla ja puun käytön lisääntymisellä rakentamisessa on positiivisia ilmastovaikutuksia.

Luonnon monimuotoisuus

Arvion mukaan tuella ei ole vaikutusta luonnon monimuotoisuuteen.

Lisätietoa

Tukien saajat ovat vakiintuneet ajan kuluessa. Jatkossa voisi harkita kilpailutusta ainakin osan saajista kohdalla. Tällöin on kuitenkin otettava tuettavan toiminnan luonne.

Johtopäätökset

1. Metsätalouteen ohjatuilla valtiontuilla edistetään metsien kestävää hoitoa ja käyttöä siten, että metsät kasvavat terveinä ja metsätalouden ja luonnon monimuotoisuuden tarpeet otetaan huomioon tasapainoisesti metsien käytössä. Suomessa metsävaroilla on erityinen rooli hiilensidonnassa ja uusiutuvan energiakäytön lisäämismahdollisuudet perustuvat pääasiassa metsien käytön yhteydessä saatavaan puupohjaisen energiaan.
2. Metsätalouden tuet ovat pääsääntöisesti kestäväällä pohjalla, mutta metsien kunnostusojitusten vaikutukset vesistöille kaipaavat lisäselvitystä. Valtion rahoittamiin kunnostusojitushankkeisiin sisältyy aina vesiensuojelusuunnitelma. Kaikista valtion tukemista kunnostusojitushankkeista tehdään vesilain tarkoittama ilmoitus ELY-keskuksiin.
3. Komission laatimissa maa- ja metsätalousalan valtiontukisuuntaviivoissa linjataan metsätalouteen sallittavat valtiontuet. Komission suuntaviivoissa valtionavusta ympäristösuojelulle määritetään uusiutuvan energian tuotantoon hyväksyttävistä valtiontuista.

6 Kalatalouden tuet

Kalakannat ovat Suomessa yleisesti hyvässä kunnossa ja niiden hyödyntäminen on kestävällä tasolla. Suomessa kalan alku tuotanto on karkeasti 150 miljoonaa kiloa, josta valtaosa on silakkaa ja kilohailia. Kotimaisen kalan osuus suomalaisten syömästä kalasta on laskenut ja vuonna 2011 sen osuus oli enää noin 30 %. Kalan kokonaiselintarvikekulutus on kasvanut, mutta kasvanut kysyntä on tyydytetty ulkomailta tuodulla kalalla.

Vapaa-ajankalastusta harrasti vuonna 2010 noin 1,7 miljoonaa suomalaista ja saaliin laskennallinen arvo oli 56 milj. euroa. Vapaa-ajan kalastuksen luonne on muuttunut kotitarvekalastuksesta virkistyskalastuksen suuntaan. Tämä muutos näkyy muun muassa verkkokalastuksen vähentymisenä.

Euroopan unionin kalastuspolitiikan toteuttaminen kuuluu EU:n yksinomaiseen toimivaltaan. Euroopan neuvosto ja parlamentti määrittävät tavoitteet ja toimenpiteet kalastuspolitiikalle. Yksittäisellä jäsenmaalla on mahdollisuus tukea julkisin varoin kalastuselinkeinojen kehittämistä ainoastaan unionin säännösten puitteissa.

Kalatalouden neuvonnan ja vapaa-ajankalastuksen edistämisen rahoittaminen tapahtuu ”käyttäjä maksaa” -periaatteen mukaisesti. Kalastuksen harrastaja maksaa valtion kalastushoitomaksun, josta syntynyt tuotto ohjataan kalatalouden neuvontaa, kalataloudellisiin kehittämishankkeisiin, kalastus- aluetoimintaan sekä omistajakorvauksiin.

MMM:n toimialaan kuuluvien kalatalouden tukien tavoitteena on kestävä kalavarojen käyttö ja hoito sekä elinkeinokalatalouden kannattavan yritystoiminnan syntyminen ja säilyminen Suomessa.

Yksittäisten tukijärjestelmien kuvaukset

6.1 Suomen elinkeinokalatalouden toimintaohjelman 2007–2013 tuet

Tukien tavoitteet

Toimintaohjelman tavoitteena on suunnata ohjelmavarat sellaisiin toimenpiteisiin, jotka tukevat elinkeinokalatalouden kannattavan yritystoiminnan syntymistä ja säilymistä Suomessa. Tavoitteen mukaisesti rahoitusta kohdennetaan erityisesti:

- investointihankkeisiin, jotka tähtäävät yritystoiminnan nykyaikaistamiseen ja pitkän aikavälin kehittämiseen;
- alan yritystoimintaa tukeviin ja yritysosaamista parantaviin yleishyödyllisiin infrastruktuuri- ja kehittämishankkeisiin;

- yritysten toimintaedellytyksiä tukeviin kehittämishankkeisiin, joissa painotetaan alan ongelmien ratkaisua sekä alan mahdollisuuksien ja uusien innovaatioiden hyödyntämistä ja
- hankkeisiin, jotka parantavat laatua tai edistävät kuluttaja-, markkina-, ympäristö- ja tasa-arvonäkökohtien huomioonottamista.

Tuen määrä

Koko seitsemänvuotiselta ohjelmakaudelta 85 miljoonaa euroa.

Arvioidut ympäristövaikutukset

Toimintaohjelman avulla tuetaan ekologisesti kannattavaa yritystoimintaa. Toimintaohjelman varoista tuettavan yritystoiminnan ympäristövaikutukset ovat pääsääntöisesti positiivisia. Tuettu elinkeino tuottaa terveellisiä ja turvallisia elintarvikkeita kuluttajien käyttöön. Toimintaohjelman aiheuttamat ympäristörasitukset ovat pieniä ja liittyvät lähinnä vesistöjen ravinnekuormituksen kasvuun. Toisaalta kalakantojen kestävä kalastaminen poistaa ravinteita vesistöistä uhkaamatta kalakantojen uusiutumiskykyä. Verrattaessa toimintaohjelman aiheuttamaa vesistökuormitusta ja kalastuksen poistamia ravinteita huomataan, että ohjelman vaikutukset vesistöihin ovat myönteisiä.

Vesistöt

Toimintaohjelman varoista tuettavan yritystoiminnan vähäiset kielteiset ympäristövaikutukset liittyvät elinkeinotoiminnan yhteydessä syntyviin jätteisiin ja vesistöjä rasittaviin ravinnepäästöihin. Suomessa vesiviljelyn aiheuttama kuormitus ei ole suuri, vaan se muodostaa noin 1–2 % Suomesta Itämereen kohdistuvasta ihmistoiminnan aiheuttamasta kokonaisravinnekuormituksesta. Paikallisesti ravinnekuormituksella voi kuitenkin olla haitallisia vaikutuksia. Kalanjalostustoiminnan seurauksena syntyy perkuujätettä, jota koskevat määräykset ovat tiukentuneet jatkuvasti.

Luonnonkalakantojen kestävä hyödyntäminen, joka ei uhkaa kalakantojen uusiutumiskykyä, on perusedellytys Itämeren ekosysteemin hyvän tilan varmistamiseksi. Kohdennetuin toimin vesiviljely tukee uhanalaisten kalakantojen suojelua ja luonnonkalakantojen hoitoa tuottamalla istukkaita.

Luonnon monimuotoisuus

Toimintaohjelmalla ei ole merkittäviä vaikutuksia luonnon monimuotoisuutta säilyttäviin Natura 2000-alueisiin. Toimintaohjelmasta rahoitettavat toimenpiteet eivät saa vaarantaa Natura 2000- alueiden toimenpiteiden tavoitteiden saavuttamista.

Muut vaikutukset

Elinkeino toiminta vaikuttaa myönteisesti työpaikkojen säilymiseen ja uusien syntymiseen. Kalavarojen maantieteellisen

sijainnin takia yritystoiminta erityisesti alkutuotannossa tukee harvaanasuttujen alueiden säilymistä elävinä.

Yritystoiminta tuottaa elintarvikkeita kuluttajien tarpeisiin ja kotimaiset kalatuotteet täyttävät usein myös ekologisen lähiruoan kriteerit. Kalasta valmistettujen elintarvikkeiden myönteiset kansanterveydelliset vaikutukset (mm. D-vitamiinin ja terveellisten rasvojen saanti) ovat mm. Kansanterveyslaitoksen tutkimusten mukaan huomattavasti suuremmat kuin niiden sisältämien haitallisten aineiden (pääosin dioksiini ja elohopea) kielteiset vaikutukset. Elinkeinokalatalouden laatu työllä edistetään kalaelintarvikkeiden laadun ja turvallisuuden parantamista. Toimintaohjelman toimenpiteillä pyritään tukemaan näiden myönteisten vaikutusten saavuttamista.

6.1.1 Toimintalinja 1. Merikalastus

Tuen tavoitteet

Merikalastuksen toimintalinjan tavoitteena on edistää merialueen kannattavaa kalastustoimintaa. Toimenpiteillä tähdätään erityisesti nuorten kalastajien alalle tulon helpottamiseen sekä kalastusalusten turvallisuuden, kalan laadun, hygienian ja pyydysten valikoivuuden parantamiseen sekä pyydysten suojaamiseen vahinkoa aiheuttavilta haittaeläimiltä. Toimenpiteiden toteutettaessa varmistetaan, että tuettava elinkeinotoiminta hyödyntää kalakantoja kestävästi ja että laivaston koko on oikeassa suhteessa käytettävissä oleviin kalavaroihin.

Arvioidut ympäristövaikutukset

Yleinen tavoite on tukea merialueen taloudellisesti kannattavaa kalastustoimintaa. Ympäristön kannalta on keskeistä, että rahoitus kohdennetaan toimenpiteisiin, joiden tavoitteena on varmistaa kalakantojen kestävä ja monipuolinen hyödyntäminen (myös vajaasti hyödynnetyt lajit) ja että laivaston koko on oikeassa suhteessa käytettävissä oleviin kalavaroihin. Ohjelmassa painotetaan myös kalakantojen seurannan tärkeyttä.

6.1.1.1 Toiminnan pysyvä lopettaminen

Tuen tavoitteet

Toimenpiteen varoista voidaan myöntää tukea toiminnan lopettamiseen sellaisille kalastusalusten omistajille, joiden kalastusmahdollisuudet loppuvat tiettyjen Euroopan yhteisössä tai kansallisesti tehtyjen kalastuksen säätelyä koskevien elvytys- ja hoito suunnitelmien, kiireellisten toimenpiteiden tai muiden rajoitusten takia. Suomi ei ole ottanut käyttöön mahdollisuutta tukea toiminnan pysyvää lopettamista.

6.1.1.2 Investoinnit kalastusaluksiin, valikoituvuuteen ja suojaavuuteen

Tuen tavoitteet

Toimenpiteen tarkoituksena on tukea ammattikalastuksen investointeja, jotka eivät lisää alusten pyyntikykyä. Tukea myönnetään vähintään viiden vuoden ikäisiin kalastusaluksiin tehtäviin alusten turvallisuutta, työoloja, hygieniää, tuotteiden laatua, energiatehokkuutta ja valikoivuutta parantaviin investointeihin.

6.1.1.3 Pienimuotoinen rannikkokalastus

Tuen tavoitteet

'Pienimuotoisella rannikkokalastuksella' tarkoitetaan kalastusta, jota harjoitetaan alle 12 metrin pituisilla aluksilla, jotka eivät käytä vedettäviä pyydyksiä. Toimenpiteestä rahoitettavain toimin pyritään vastaamaan tiettyihin pienimuotoisen rannikkokalastuksen erityiskysymyksiin ja tukemaan sen kehittymistä nykyaikaisemmaksi ja kannattavammaksi elinkeinoksi.

6.1.1.4 Sosioekonomiset toimenpiteet

Tuen tavoitteet

Toimenpiteen tarkoitus on myöntää tukea kalastusalan ongelmista kärsineiden kalastajien tilanteen parantamiseksi ja ratkaisujen löytämiseksi myös muihin ammattikalastuksen sosioekonomisiin ongelmiin.

6.1.2 Toimintalinja 2. Vesiviljely, sisävesikalastus, jalostus ja kauppa

Tuen tavoitteet

Toimintalinjan 2. tavoitteena on edistää vesiviljelyn, kalanjalostuksen, kalan tukkukaupan ja sisävesikalastuksen kilpailukykyistä ja kannattavaa yritystoimintaa. Toimenpiteillä tähdätään erityisesti laadun ja hygienian parantamiseen sekä uusien innovatiivisten ja ympäristöystävällisten menetelmien kehittämiseen ja käyttöönottoon. Erityistä huomiota kiinnitetään myös sisävesikalastuksen infrastruktuurin ja yritystoiminnan kehittämiseen. Toimenpiteitä toteutettaessa varmistetaan, että tuettava elinkeinotoiminta perustuu kalakantojen kestävään hyödyntämiseen ja ettei luoda ylimääräistä tuotantokapasiteettia.

Arvioidut ympäristövaikutukset

Rahoitus kohdistetaan mm. ympäristöystävällisen yritystoiminnan kehittämiseen. Keskeiset rahoituksen painopisteet ympäristön kannalta ovat haittaeläinten aiheuttamien vahinkojen ehkäisy, uusien innovaatioiden käyttöönotto tuotannossa,

ympäristöä vähemmän kuormittavien tekniikoiden kehittäminen ja käyttöönotto sekä laatu- ja hygieniainvestoinnit.

Suomessa kaikelle toiminnalle, josta saattaa seurata ilman, vesien tai maaperän saastumista, tarvitaan ympäristölupa. Vesiviljelytoiminnan harjoittaminen edellyttää ympäristölupaa ja Euroopan kalatalousrahaston (EKTR) osarahoitteisia tukia voidaan myöntää vain niihin vesiviljelyinvestointeihin, joilla on voimassaoleva asianmukainen ympäristölupa.

6.1.2.1 Vesiviljely

Tuen tavoitteet

Tuen tavoitteena on edistää vesiviljelyn kilpailukykyistä ja kannattavaa yritystoimintaa. Tukea voidaan myöntää investoinneille, jotka koskevat tuotantolaitosten rakentamista, laajentamista, laitehankintoja ja ajanmukaistamista erityisesti siltä osin kuin on kyse hygieniaan, ihmisten ja eläinten terveyteen ja tuotteiden laatuun liittyvien olosuhteiden parantamisesta, kielteisten ympäristövaikutusten vähentämisestä tai myönteisten ympäristövaikutusten lisäämisestä. Investoinneilla tulee edistää yhtä tai useampaa seuraavista toimista:

- Tuotannon suuntaaminen uusiin lajeihin ja lajeihin, joiden markkinanäkymät ovat hyvät. RKTl kerää tietoa vesiviljelylajien markkinatilanteesta. Hallintoviranomainen tekee näihin tosiasioihin perustuen erillisen ratkaisun, mikäli jotakin lajia ei voida laskea kuuluvaksi hyvien markkinanäkymien ryhmään.
- Sellaisten vesiviljelymenetelmien käyttöön ottaminen, joiden avulla voidaan huomattavasti vähentää kielteisiä tai lisätä myönteisiä ympäristövaikutuksia vesiviljelyalan tavanomaisiin menetelmiin verrattuna. Tällaisia ovat mm. investoinnit, jotka liittyvät avomeri- tai kiertovesilaitoskasvatukseen.
- Sellaisen perinteisen vesiviljelytoiminnan tukeminen, joka on tärkeää sekä taloudellisen ja sosiaalisen rakenteen että ympäristön säilyttämisen ja kehittämisen kannalta.
- Sellaisten laitteiden hankinnan tukeminen, joiden tarkoituksena on viljelylaitosten suojaaminen haittaeläinten aiheuttamilta vahingoilta.

Toimenpiteestä voidaan myöntää korvausta ympäristön suoje-
lua ja parantamista sekä luonnon säilymistä edistävien vesiviljelyn tuotantomenetelmien käytöstä mm., jos ne edistävät

- vesiviljelymuotoja, joihin sisältyy ympäristön, luonnonvarojen ja geneettisen monimuotoisuuden suoje-
lu ja parantaminen sekä vesiviljelyalueiden maisemasta ja perinteisistä piirteistä huolehtiminen,
- luonnonmukaista vesiviljelyä, tai
- kestävää vesiviljelyä, joka on sopusoinnussa niiden erityisten ympäristörajoitteiden kanssa, jotka johtuvat Natura 2000-alueiden nimeämisestä.

Arvioidut ympäristövaikutukset

Rahoituksen ympäristön kannalta keskeiset painopisteet ovat haittaeläinten aiheuttamien vahinkojen ehkäisy, uusien innovaatioiden käyttöönotto tuotannossa, ympäristöä vähemmän kuormittavien tekniikoiden kehittäminen ja käyttöönotto sekä laatu- ja hygieniainvestoinnit.

MTT:n selvityksessä todettiin että kasvatetun kirjolohon hiilijalanjälki on muita lihatuotteita pienempi. Esim. naudanlihan hiilijalanjälki on noin kolmin - seitsenkertaista kirjolohifileeseen nähden. Massavertailussa sian- ja broilerinlihan tuotantoketjun kasvihuonekaasupäästöt olivat vähimmillään samaa suuruusluokkaa kuin kirjolohella ja enimmillään sianlihalla 2,5- ja broilerille noin 1,5-kertaiset kirjolohifileeseen nähden.

Lisätietoa

Vesiviljelytoiminnan harjoittaminen edellyttää ympäristölupaa ja Euroopan kalatalousrahaston (EKTR) osarahoitteisia tukia voidaan myöntää vain niihin vesiviljelyinvestointeihin, joilla on voimassaoleva ympäristönsuojelulain mukainen ympäristölupa.

6.1.2.2 Sisävesikalastus

Tuen tavoitteet

Toimenpiteen tavoitteena on tukea sisävesikalastuksen kehittymistä nykyaikaiseksi, kannattavaksi ja kalakantoja kestävästi hyödyntäväksi elinkeinoksi. Sisävesikalastuksella tarkoitetaan kalastusta, jota harjoitetaan kaupallisessa tarkoituksessa yksinomaan sisävesillä toimivilla aluksilla, tai kalastusta, jota harjoitetaan muilla laitteilla, joita käytetään jään päältä tapahtuvaan kalastukseen.

Tukea ei voida myöntää investointeihin, jotka todennäköisesti uhkaavat kalastuksen ja vastaavien kalavarojen välistä tasa-
painoa.

6.1.2.3 Kalanjalostus ja kalan tukkukauppa

Tuen tavoitteet

Tukea voidaan myöntää yritysten rakentamista, laajentamista, varustamista ja ajanmukaistamista koskeviin investointeihin samalla, kun keskitytään yhden tai useamman seuraavan tavoitteen saavuttamiseen:

- työolojen parantaminen;
- kansanterveyden ja hygieniaolojen tai tuotteiden laadun parantaminen ja seuranta;
- markkinoiden kapealle sektorille tarkoitettujen korkealaatuisten tuotteiden tuottaminen;
- haitallisten ympäristövaikutusten vähentäminen;
- vähän käytettyjen lajien, sivuvirtojen käytön tehostaminen;

- uusien tuotteiden tuottaminen tai kaupan pitäminen, uusien teknologioiden soveltaminen tai innovatiivisten tuotantomenetelmien kehittäminen;
- pääasiassa paikallisesta saaliin purkamisesta ja vesiviljelystä peräisin olevien tuotteiden tukkukauppa.

6.1.3 Toimintalinja 3. Yleishyödylliset toimenpiteet

Tuen tavoitteet

Toimintalinjasta rahoitettavilla hankkeilla pyritään varmistamaan, että elinkeinokalatalouden infrastruktuuri ja järjestelmät tukevat kannattavaa ja kilpailukykyistä yritystoimintaa ja että elinkeinokalataloudella on mahdollisimman paljon myönteisiä yhteiskunnallisia vaikutuksia.

Arvioidut ympäristövaikutukset

Rahoituksella pyritään varmistamaan, että elinkeinokalatalouden infrastruktuuri ja järjestelmät tukevat kannattavaa ja kilpailukykyistä yritystoimintaa. Toimintalinjan toimenpiteistä voidaan tukea kehittämishankkeita, joilla pyritään mm. edistämään valikoivaa pyyntiä, vähentämään sivusaaliita, parantamaan elintarvikkeiden laatua ja turvallisuutta sekä kehittämään vesiviljelylaitoksia, tuotannon laitteita ja infrastruktuuria, mukaan lukien jätteiden käsittely.

6.1.3.1 Alan ammattikunnan toimet

Tuen tavoite

Toimenpiteestä tuetaan alan toimijoiden (yrittäjät, järjestöt, tutkimus ja hallinto) toteuttamia sekä niiden välisen yhteistyön edellytyksiä parantavia hankkeita, kuten esimerkiksi alan ja sen sektoreiden kehittämiseen tähtäviä uusia yhteistyömuotoja, kuten kalatalousalan sektoreiden kehittämissuunnitelmia. Rahoituksella pyritään mm. kalatuotteiden laadun ja turvallisuuden, terveyden, jäljitettävyyden, työolojen ja -turvallisuuden parantamiseen sekä tasa-arvon edistämiseen. Alan ammattikunnan toimien piiriin kuuluvat myös ns. hyljesietopalkkiot, joita maksetaan hylkeenhoitosuunnitelmaan sitoutuneille ammattikalastajille.

6.1.3.2 Vesieläimistön ja kasviston suojeleminen ja kehittäminen

Tuen tavoitteet

Toimenpiteestä voidaan tukea yleishyödyllisiä toimenpiteitä, joilla pyritään suojelemaan ja kehittämään vesieläimistöä ja -kasvistoa samalla kun edistetään vesiympäristön parantamista. Tästä toimenpiteestä voidaan tukea esimerkiksi tärkeiden lisääntymisalueiden tai vaellusreittien kunnostuksia.

6.1.3.3 Kalasatamat, purkupaikat ja venesuojat

Tuen tavoitteet

Toimenpiteen hankkeita toteutettaessa varmistetaan, että tuettavat kohteet täyttävät terveys- ja hygieniavaatimukset ja että niissä suoritetaan asianmukaista valvontaa. Tukea voidaan myöntää esimerkiksi satamiin ja purkupaikkoihin sekä niihin liittyviin pakkasvarastoihin, irtopakastuslinjoihin, siirrettävään infrastruktuuriin, kalan vastaanottopisteisiin, kalan keräilyyn sekä logistiikkaan. Toimenpiteen hankkeissa edellytetään pääsääntöisesti 10 % muuta kuin EU/valtion rahoitusta, esim. kunta/yksityinen.

6.1.3.4 Uusien markkinoiden ja menekin edistäminen

Tuen tavoitteet

Toimenpiteestä tuetaan yleishyödyllisiä toimenpiteitä, joilla pyritään kalatuotteiden laadun parantamiseen, arvon lisäämiseen, menekin edistämiseen sekä uusien markkinoiden etsimiseen. Erityisesti tuetaan toimia, jotka tähtäävät konkreettiseen kalan kulutuksen lisäämiseen, kalatuotteiden menekinedistämiseen ja alan imagon parantamiseen. Lisäksi painopisteitä ovat laatutyö sekä markkina- ja kuluttajaselvitykset.

6.1.3.5 Pilottihankkeet

Tuen tavoitteet

Toimenpiteestä tuetaan pilottihankkeita, valikoivien pyyntimenetelmien koekäyttö mukaan lukien, joiden tavoitteena on uuden teknisen tiedon hankkiminen ja levittäminen. Rahoitettavien hankkeiden osalta pyritään testattavien innovaatioiden, menetelmien ja vaihtoehtojen mahdollisimman laajaan käytännön sovellettavuuteen ja kytkemiseen yritysten toimintaan.

6.1.4 Toimintalinja 4. Alueellinen yhteistoiminta

Tuen tavoitteet

Kalatalousryhmien toiminnalla pyritään alueellisen yritystoiminnan edellytysten parantamiseen erityisesti yhteistyön kehittämisen ja kalatalouden klusteriajattelun vahvistamisen kautta. Toimintalinjasta rahoitetaan erityisesti alueellisia kehittämis- ja yhteistyöhankkeita sekä toiminnan monipuolistamiseen esim. kalastusmatkailuun liittyviä toimia.

Arvioidut ympäristövaikutukset

Toimintalinjan rahoituksella tuetaan alueellisen yhteistyön kehittämistä ja sitä kautta pyritään luomaan esimerkkejä ja malleja hyvistä käytännöistä. Erityisesti tuetaan niitä toimenpiteitä (esim. kalastusmatkailu), jotka eivät ole tukikelpoisia muissa toimintalinjoissa. Toimintalinjasta voidaan myöntää tukea mm. alueiden ympäristön, luonnon ja arkkitehtonisen

perinnön suojelemiseen. Ympäristönäkökohdat otetaan huomioon kalatalousryhmien toiminnan pohjana olevissa alueellisissa suunnitelmissa.

6.1.5 Toimintalinja 5. Tekninen apu

Tuen tavoitteet

Toimintalinjan 5 rahoituksella varmistetaan, että toimintaohjelman hallinto-, valvonta- ja seurantajärjestelmät toimivat tehokkaasti ja edistävät ohjelman toteuttamista ja että tuet käytetään tarkoituksenmukaisesti.

6.2 Tuoreen kalan kuljetustuki

Tuen tavoite

Tuen tavoitteena on parantaa kalatalouden kannattavuutta syrjäseuduilla ja tämän seurauksena kansallisten kalavarojen tehokkaampaa hyödyntämistä. Käytännössä tuki myös edesauttaa kansallisen kalastuselinkeinoon pysymistä elinvoimaisena, ml. ruokahuoltoa mahdollisessa kriisitilanteessa ja riippuvuuden vähentämistä ulkomaisesta kalatuotannosta.

Tuen määrä

91 000 euroa (2011).

Arvioidut ympäristövaikutukset

Vesistöt

Arvion mukaan tuella ei ole vaikutusta vesistöihin.

Maaperä

Arvion mukaan tuella ei ole vaikutusta maaperään.

Ilmakehä

Tuki kannustaa yhteiskuljetuksiin, joka voi osaltaan pienentää kuljetuksista aiheutuvaa ympäristöarastetta. Toisaalta osa kuljetuksista jäisi luultavasti tekemättä, jos tukea ei maksettaisi.

Luonnon monimuotoisuus

Arvion mukaan tuella ei ole vaikutusta luonnon monimuotoisuuteen.

Muut vaikutukset

Tuki parantaa elämisen mahdollisuutta syrjäseuduilla eli tuella on myös sosiaalista vaikutusta.

Lisätietoa

Kansallinen tuki, jonka oikeusperusta pohjaa valtion talousarvioon. Tuen saajia on n. 25 kpl.

6.3 Poistokalastuksen tuki

Tuen tavoitteet

Poistokalastuksen tarkoitus on kestäväällä tavalla poistaa vajaan hyödynnettyä kalaa ja siihen sitoutuneita ravinteita (fosforia ja typpeä) rehevöityneistä vesistä, sekä hyödyntää saaliit taloudellisesti. Vajaan hyödynnettyillä kaloilla tarkoitetaan särkikaloja (mm. lahna, särki ja suutari). Poistokalastuksella pyritään lisäksi parantamaan ammattikalastuksen yleisiä edellytyksiä, edistämään kotimaisen kalan tarjontaa, vahvistamaan arvokalakantoja ja parantamaan rannikkovesien tilaa. Tavoitteena on, että särkikalojen kalastamisesta tulisi taloudellisesti kannattavaa liiketoimintaa ilman valtion subventiota.

Tuen määrä

Vuoden 2011 talousarviossa merialueiden poistokalastuksen tukemiseen oli määrätty 1,2 miljoonaa euroa ja sisävesien 0,4 miljoonaa euroa.

Arvioidut ympäristövaikutukset

Vesistöt

Poistokalastus on yksi kustannustehokkaimmista keinoista vähentää ravinteita vesistöistä. Arvioiden mukaan poistokalastuksen avulla merestä voidaan poistaa vuosittain fosforia 23 tn ja järvistä 9 tn. Poistokalastuksella on jo kirkastettu järviä merkittävästi, ja tuloksia odotetaan meriveden osalta.

Maaperä

Arvion perusteella tuella ei ole vaikutusta maaperään.

Ilmakehä

Arvion perusteella tuella ei ole vaikutusta ilmastoon.

Luonnon monimuotoisuus

Tuen avulla vähennetään särkikalojen määrää, joiden määrä on noussut rehevöitymisen seurauksena merkittävästi. Särkikalojen vähentyminen luo elintilaa nk. arvokaloille, kuten kuhalle, ahvenelle ja siialle, sekä palauttaa ekosysteemin tilaa arvokaloille suotuisammaksi.

Muut vaikutukset

Kalastajien ikäjakauma on suhteellisen korkea, mutta kalastuksen kannattavuuden parantuminen lisää elinkeinoon houkuttelevuutta, mikä puolestaan ylläpitää kotimaisen kalan tuotantoa ja vähentää riippuvuutta ulkomailta tuodusta kalasta.

Lisätietoa

Poistokalastustuki on notifioitu EU:ssa. Tuen piiriin kuuluu n. 100 ammattikalastajaa.

6.4 Kalastusalueiden toiminta-avustus, kalatalouden toiminnasta aiheutuvien menojen maksamiseen, yleisavustus

Tuen tavoitteet

Kalastusalueiden tavoitteena on edistää ja yhtenäistää vesialueiden kalataloudellista käyttöä ja hoitoa. Niiden tärkeimmät tehtävät ovat toimialueensa kalavesien käyttö- ja hoitosuunnitelman laadinta ja toteuttaminen, kalastuksen säätelemisen (esim. alamitat, pyyntikiellot, pyydysrajoitukset), kalastuksen seurannan järjestäminen sekä usein kalastuslupien myynti kalavedenomistajien antamin valtuuksin.

Tuen määrä

1,63 miljoonaa euroa (2011).

Arvioidut ympäristövaikutukset

Vesistöt

Arvion mukaan vesistöjen tila voi kohentua toiminnan järkevöittämissä seurauksena.

Maaperä

Arvion mukaan tuella ei ole vaikutusta maaperään.

Ilmasto

Arvion mukaan tuella ei ole vaikutusta ilmastoon.

Luonnon monimuotoisuus

Tuen tarkoituksena on järkevöittää kalastusalueen toimintaa. Järkevä toiminta luo edellytyksiä luonnon monimuotoisuuden paranemiselle.

Lisätietoa

Arvion mukaan kalastusalueilla ei olisi yhteistoimintaa jos avustusta ei olisi.

Avustuksesta on säädetty kalastuslaissa 286/1982.

6.5 Kalastusalan järjestöjen toiminnasta aiheutuvien menojen maksamiseen, yleisavustus

Tuen tavoitteet

Tuen tavoitteena on tuottaa järjestöjen avulla neuvontapalveluita kalastusalan eri toimialueille. Tuen yleisenä ajatuksena on kalavesien hyvän kunnon ylläpitäminen ja edistäminen kalastusalan järjestöjen avulla. Tukea on maksettu Kalatalouden keskusliitto KKL ry:lle, Suomen Vapaa-ajankalastajien keskusjärjestö SVK ry:lle, Suomen Kalankasvattajaliitto ry:lle ja Suomen Ammattikalastajaliitto SAKL ry:lle.

Tuen määrä

1,66 miljoonaa euroa (2011).

Arvioidut ympäristövaikutukset

Tuetulla toiminnalla saadaan välillisiä ympäristöhyötyjä asenteisiin vaikuttamalla, kun ympäristötietoisuus kasvaa, ympäristöharrastamisen määrä kasvaa ja ammattimainen toiminta ohjautuu kestävämpään suuntaan.

Vesistöt

Arvion mukaan lisääntynyt tietoisuus voi parantaa vesistöjen tilaa.

Maaperä

Arvion mukaan avustuksella ei ole vaikutusta maaperään.

Ilmakehä

Arvion mukaan lisääntynyt tietoisuus voi lisätä ilmastoa vähemmän rasittavia toimia.

Luonnon monimuotoisuus

Arvion mukaan kasvanut tietoisuus voi parantaa luonnon monimuotoisuuden tilaa.

Muut vaikutukset

Joissain tapauksissa kansalaiset ottavat järjestöjen ohjeistuksen paremmin vastaan, verrattuna valtiohallinnon antamaan ohjeistukseen.

Lisätietoa

Avustuksesta on säädetty kalastuslaissa 286/1982.

6.6 Kalatalouden edistämiseen myönnettävät erityisavustukset

Tuen tavoitteet

Erytisavustuksia myönnetään kalavesien kestävä käyttöä ja hoitoa sekä vapaa-ajan kalataloutta edistäviin kehittämissä, kokeilu-, koulutus-, selvitys- ja valistushankkeisiin. Etusijalla ovat hankkeet, joiden tulokset palvelevat laajasti kalastusneuvotomaksun suorittaneita sekä hankkeet, jotka edistävät valtakunnallisessa vapaa-ajankalastusstrategiassa tai asianomaisen ELY-keskuksen vapaa-ajankalastusstrategiassa esitettyjä tavoitteita. Avustuksia voivat hakea oikeustoimikelpoiset yhteisöt ja yritykset.

Tuen määrä

1,57 miljoonaa euroa (2011).

Arvioidut ympäristövaikutukset

Tuettujen hankkeiden katsotaan lisäävän yleistä ympäristötietoisuutta. Tuen myöntämisessä etusijalla ovat kestävyys ja luonnon monimuotoisuus. Tuella pyritään kestävämpiin luon-

nonkalakantoihin. Istutuksia tehdään harvoin ja ainoastaan ennallistamisen yhteydessä.

Lisätietoa

Avustuksesta on säädetty kalastuslaissa 286/1982.

6.7 Kalastusvakuutusyhdistysten tuet

Tuen tavoitteet

Suomen kalastuslaivasto sekä Suomen rannikolla käytössä olevat pyydykset joutuvat alttiiksi Euroopan oloissa poikkeuksellisen ankarille ympäristöolosuhteille. Jotta Suomessa voitaisiin muihin maihin nähden tasavertaisesti harjoittaa kaupallista kalastusta, on näiden riskien pienentämiseksi käytettävä julkista tukea.

Tuen määrä

1,57 miljoonaa euroa (2011).

Arvioidut ympäristövaikutukset

Tuki on verrattavissa tuotantotukeen, koska tuki luo edellytyksiä elinkeinolle. Kalastuksesta syntyy päästöjä, mutta toisaalta

kotimaisen kalan hiilijalanjäljen on arvioitu olevan pienempi kuin ulkomailta tuodun. Vakuutusjärjestelmän kautta maksettu tuki hylkeiden ja merimetsojen kalastusvälineille aiheuttamiin vahinkoihin voi edistää elinkeinotoiminnan ja ympäristönsuojelun yhteensovittamista sekä vähentää haluja poistaa haittaeläinongelmaa esimerkiksi luvattomalla metsästyksellä.

Lisätietoa

Kalastusvakuutusyhdistysten tuista on säädelty laissa kalastusvakuutusyhdistyksistä 331/1958.

Laki kalastusvakuutusyhdistyksistä on uudistettavana. Lakiesitys Kaupallisen kalastuksen vakuutustuesta annettaneen lokakuussa 2012. Euroopan komission asiaa koskeva päätös edellyttää, että laki tulee voimaan vuoden 2012 loppuun mennessä. Tukien ulkopuolelle rajataan yli 12-metriset kalastusalukset ja Suomen aluevesien ja talousvyöhykkeen ulkopuolella tapahtuvat vahingot. Lain uudistuksella tullee olemaan vaikutusta tuen kokonaismäärää pienentävästi. Hallituksen esitysluonnoksessa on arvioitu tuen määrän vähenevän 100 000–500 000 euroa vuodessa.

Johtopäätökset

1. Kalastuspolitiikkaan liittyviä tukijärjestelmiä voidaan pitää ympäristön kannalta myönteisinä. Kaikki kalastus poistaa ravinteita vesistöistä ja kotimaisen kalan kulutus on kestävämpi valinta tuontikalaaan verrattuna.
2. Elinkeinokalatalouden tukien avulla on nykyaikaistettu elinkeinoa ja edistetty uusien ympäristöystävällisten tekniikoiden ja toimintatapojen käyttöönottoa sekä helpotettu kotimaisen kalan markkinoille tuloa ja vajaasti hyödynnettyjen kalalajien markkinavetoisen kalastuksen kehittämistä (ravinteiden poisto). Tukijärjestelmät eivät ole johtaneet yli tuotantoon alkutuotannossa, vaan kasvava kalan kysyntä on jouduttu tyydyttämään ulkomaantuonnilla. Kalanjalostuksen kehittämistukea on voimakkaasti supistettu, jotta alalle ei muodostuisi ylikapasiteettia tuen avulla. Vesiviljelytoiminnan harjoittaminen ja siihen saatavat tuet edellyttävät voimassaolevaa ympäristönsuojelulain mukaista ympäristölupaa.
3. Kalatalouden neuvonnan avulla lisätään kalastuksen harrastajien tietoisuutta kestävän kalastuksen periaatteista ja kalastusaluetyön avulla yhdenmukaistetaan kalavesien kestävää käyttöä ja hoitoa.
4. Tulevalla rahoituskaudella 2014-2020 elinkeinokalatalouden EU-rahoituksessa painotetaan entistä enemmän ympäristönäkökohtia. Komission ehdotus Euroopan meri- ja kalatalousrahastosta sisältää uusia tukimahdollisuuksia muun muassa kalastuksen ympäristövaikutusten vähentämiseen sekä merten biologisen monimuotoisuuden ja ekosysteemien suojeluun ja ennallistamiseen.

7 Riistatalouden tuet

Riistakannat ovat Suomessa yleisesti hyvässä kunnossa ja niiden hyödyntäminen on kestäväällä tasolla. Metsästyksen harrastajien määrä on Suomessa noin 300 000, mikä on asukasmäärään suhteutettuna suurin määrä Euroopassa. Riista-saaliin laskennallinen arvo oli vuonna 2011 lähes 80 milj. euroa. Metsästäjiltä kerätään riistanhoitomaksua, joka ohjataan metsästyksen ja riistatalouden edistämiseen.

Riistatalouteen liittyvien tukien tarkoituksena on hirvieläinten sekä petoeläinten aiheuttamien vahinkojen korvaaminen. Hirvieläinten metsästäjiltä kerätään pyyntilupamaksuja, jotka ohjataan hirvieläinten tutkimiseen ja niiden aiheuttamien vahinkojen korvaamiseen. Suurpetojen aiheuttamat vahingot korvataan budjettivaroin ja tukea käytetään myös vahinkojen estämiseen. Riistatalouden tuilla on lisäksi useita yhtymäkohtia muiden sektoreiden tukiin, kuten poro- ja luontaiselinkeinojen rahoitustukiin, metsäluonnon hoitamiseen liittyviin tukiin sekä maatalouteen liittyvien ympäristötukien ja niihin verrattavien tukien hyödyntämisen piiriin luokiteltavien elinympäristöjen ja luonnon monimuotoisuuden kehittämistä koskeviin toimenpiteisiin.

Yksittäisten tukijärjestelmien kuvaukset

7.1 Hirvieläinten aiheuttamien vahinkojen korvaaminen

Tuen tavoitteet

Hirvieläinten aiheuttamia vahinkoja korvataan, jotta valtion säätelemästä hirvieläinkannasta ei olisi kohtuutonta taloudellista haittaa maanomistajille.

Tuen määrä

3,8 miljoonaa euroa (2011). Kerätään metsästäjiltä pyyntilupamaksuina.

Arvioidut ympäristövaikutukset

Arvion perusteella tuella ei ole ympäristörasitusta aiheuttavia vaikutuksia.

Muut vaikutukset

Korvausjärjestelmä kasvattaa maanomistajien hirvieläinten sietokykyä. Tuella rahoitetaan myös vahinkojen estoa ja siihen liittyvää kokeilutoimintaa sekä hirvieläinten tutkimusta.

Lisätietoa

Hirvieläinten vahinkojen korvaamisesta on säädelty riistavahinkolaissa 105/2009 ja korvausjärjestelmä on EU:ssa notifioitu.

7.2 Petoeläinten aiheuttamien vahinkojen korvaaminen

Tuen tavoitteet

Petojen aiheuttamista vahingoista 95 prosenttia on porovahinkoja. Suurpetojen aiheuttamien vahinkojen vähentäminen metsästäjillä on mahdollista, mutta vain erittäin tiukkojen luontodirektiivin kriteerien täyttyessä. Poro- ja poronhoitoalueella vahinkojen vähentäminen muulla keinoin on käytännössä mahdotonta.

Eduskunta on pitänyt erittäin tärkeänä suojeltujen petoeläinten aiheuttamien vahinkojen korvaamista, ettei tyytymättömyys petopolitiikkaa kohtaan lisäänty. Riistavahinkolain 9 §:n 2 momentin mukaan riistaeläimen aiheuttaman vahingon korvaaminen on mahdollista vain valtion talousarvion asettamissa rajoissa.

Tuen määrä

4,3 miljoonaa euroa (2011), josta korvauksiin 3,8 miljoonaa euroa ja vahinkojen estämiseen 0,5 miljoonaa euroa.

Arvioidut ympäristövaikutukset

Vesistöt

Arvion mukaan korvauksella ei ole vaikutuksia vesistöihin.

Maaperä

Arvion mukaan korvauksella ei ole vaikutuksia maaperään.

Ilmakehä

Arvion mukaan tuella ei ole vaikutuksia ilmastoon.

Luonnon monimuotoisuus

Korvauksella edesautetaan suurpetojen suojelua ja näin edistetään luonnon monimuotoisuutta. Tuen avulla omalta osaltaan edistetään maailmanlaajuisen luonnon monimuotoisuutta koskevan tavoitteen, luonnon monimuotoisuuden köyhtymisen pysäyttämisen vuoteen 2020 mennessä, saavuttamista.

Lisätietoa

Korvauksesta on säädetty riistavahinkolaissa (105/2009) ja porovahinkojen osalta pohjoisen tuen 142 artiklassa.

Johtopäätökset

Riistapolitiikkaan liittyviä tukijärjestelmiä voidaan pitää ympäristön kannalta myönteisinä. Petoeläinten aiheuttamien vahinkojen korvaamisen avulla edistetään suurpetojen suojelua ja sitä kautta tuetaan luonnon monimuotoisuutta.

8 Vesitalouden tuet

Vesitalouden tukia ovat vesistötoimenpiteiden, vesihuollon ja peruskuivatuksen tuet. Tuet ovat harkinnanvaraisia ja niitä myönnetään käytettävissä olevien määrärahojen puitteisissa. Vesistötoimenpiteitä tuetaan erityisesti yleiseltä kannalta merkittävien tulvariskien ehkäisemiseksi ja vesistöjen tilan parantamiseksi. Vesihuollon osalta periaatteena on, että vesihuollon järjestämisestä aiheutuneet kustannukset tulee kattaa asiakkailta perittäviltä maksuilla. Kestävän vesihuollon edistämistä voidaan kuitenkin tukea kansallisin ja EU:n varoin. Peruskuivatushankkeiden tukeminen on tärkeää useita maataloja koskevan yhteisen kuivatuksen järjestämiseksi ja tilakoh- taisten salaojien toimivuuden varmistamiseksi. Peltojen toimi- va vesitalous usein myös edistää maatalouden vesiensuojelua. Tuetuissa hankkeissa on paremmat mahdollisuudet edellyttää ympäristön suojelun ja hoidon näkökulmien huomioon otta- mista.

Yksittäisten tukijärjestelmien kuvaukset

8.1 Vesistötoimenpiteiden tukeminen

Tuen tavoitteet

Vesistötoimenpiteiden tukemisen tavoitteena on tulvavahin- koiden ehkäiseminen sekä tulvasta aiheutuvien haittojen ja vaarojen vähentäminen. Tuen tavoitteena on myös parantaa vesistöjen tilaa aikaisempien vesistötoimien jäljiltä. Tuella ei ole vaikutusta tuotannon tasoon.

Tuen määrä

Noin 4 miljoonaa euroa (2011).

Arvioidut ympäristövaikutukset

Vesistöt

Vesistötoimenpiteiden yhteydessä esimerkiksi ruoppaus ai- heuttaa työnaikaisen rasitteen ympäristölle, mutta ympäristö palautuu suhteellisen nopeasti ennalleen tai aikaisempaa pa- rempaan tilaan. Yleisesti katsottuna tuetut toimenpiteet pa- rantavat vesistöjen tilaa. Esimerkiksi koskia kunnostetaan ai- kaisemman perkauksen jäljiltä vastaamaan alkuperäistä tilaa.

Maaperä

Arvion mukaan tuella ei ole vaikutusta maaperään.

Ilmakehä

Tuen ilmastovaikutukset syntyvät toimenpiteissä käytettävien koneiden kautta, mutta vaikutukset ovat suhteellisen merki- tyksettömät.

Luonnon monimuotoisuus

Koskien kunnostus lisää mahdollisuutta luonnon monimu- toisuuden laajenemiselle mm. vaelluskalojen elinympäristöjen kohentumisen kautta.

Lisätietoa

Vesistötoimenpiteiden tukemisesta on säädetty valtioneuvos- ton asetuksella vesistötoimenpiteiden tukemisesta (651/2001). Tuen saajat ovat yleensä kuntia tai tarkoitusta varten perus- tettuja yhteisöjä.

8.2 Vesihuollon tukeminen

Tuen tavoitteet

Vesihuollon tukemisen tavoitteena on yhteiskunnan tarpeita vastaavien kestävien vesihuoltopalvelujen aikaansaaminen. Tuettavilla toimenpiteillä edistetään alueellisen vesihuoltoyh- teistyön saavuttamista, vesihuollon turvaamista erityistilan- teissa sekä vesihuollon aikaansaamista maaseutuyhdyskun- nissa ja haja-asutusalueilla. Vesihuollon tukemisella pyritään myös ehkäisemään pinta- ja pohjavesien pilaantumista tai parantamaan jo pilaantuneiden vesien tilaa.

Tuen määrä

Noin 16 miljoonaa euroa (2011).

Arvioidut ympäristövaikutukset

Vesistöt

Vesihuollon tukemisesta aiheutuu ympäristöhyötyjä, kun tu- ettavien toimenpiteiden avulla jätevesien käsittely paranee ja vesistöjen ravinnekuormitus vähenee.

Maaperä

Arvion mukaan vesihuollon tukemisella ei ole merkittävää vai- kutusta maaperään. Tiukka ja kattava lupaprosessi edesaut- taa haitallisten vaikutusten jäämistä vähäisiksi.

Ilmakehä

Arvion mukaan vesihuollon tukemisella ei ole vaikutusta il- mastoon.

Luonnon monimuotoisuus

Vesistöjen parantunut tila vaikuttaa myönteisesti vesistöjen lajistoon.

Muut vaikutukset

Vesihuollolla voi olla merkittäviä välillisiä vaikutuksia tuotan- toon, jos puutteellinen vesihuolto on pullonkaulana alueen elinkeinotoiminnan kehittymiselle.

Lisätietoa

Vesihuollon tukemisesta on säädetty laissa vesihuollon tukemisesta (686/2004). Tuen saajat ovat yleensä kuntia tai vesihuoltolaitoksia.

8.3 Peruskuivatustoiminnan tukeminen

Tuen tavoitteet

Peruskuivatustoiminnan tukemisen tavoitteena on parantaa maatalouden toimintaedellytyksiä laskemalla toimijoiden tuotantokustannuksia. Peruskuivatus parantaa pellon tuotant ominaisuuksia ja lisää viljelyn kannattavuutta. Toimiva ojitus on edellytys peltomaan hyvän rakenteen ylläpidolle ja pelloilta vesistöihin tulevan eroosio- ja ravinnekuormituksen hallinnalle. Peruskuivatustoiminnalla kunnostetaan peltojen valtaoimia.

Tuen määrä

Noin 2,5 miljoonaa euroa (2011).

Arvioidut ympäristövaikutukset

Vesistöt

Valtaojien kunnostus lisää pinta- ja uomaeroosiota lähinnä hankkeen toteutusvaiheen aikana. Eroosio voi aiheuttaa rannan kulumista ja sortumia, valtaojien sekä purojen samentumista, liettymistä sekä rehevöitymistä. Uomaeroosion seu-

rauksena maa-ainesta voi kulkeutua edelleen jokiin ja järviin. Haitalliset vesistövaikutukset jäävät pääsääntöisesti vähäisiksi ja lyhytaikaisiksi, sillä tuen edellytyksenä on ympäristön suojeluun ja hoitoon liittyvien seikkojen huomioon ottaminen. Lisäksi tukea myönnettäessä voidaan tarvittaessa asettaa ympäristön suojeluun ja hoitoon liittyviä lisäehtoja.

Ilmakehä

Arvion mukaan tuella ei ole vaikutuksia ilmastoon.

Maaperä

Pellon vesitalouden hallinnalla tuotanto-ominaisuuksien paranimisella pidetään yllä hyvää pellon tuotantotilaa, eli toimilla toteutetaan maaperän huoltoa.

Luonnon monimuotoisuus

Ojitusten ja niiden kunnossapidon yhteydessä tehtävät ruopaukset vaikuttavat uoman ja sen piennaralueen lajistoon. Vaikutuksen kesto ja suuruus riippuvat olosuhteista ennen toimenpidettä ja toimenpiteiden suoritustavasta. Ympäristönhoitotoimenpiteisiin voidaan myöntää korotettua tukea luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi ja edistämiseksi.

Lisätietoa

Peruskuivatustoiminnan tukemista on säädetty laissa peruskuivatustoiminnan tukemisesta (947/1997). Tuen saajat ovat maanomistajien yhteenliittymiä.

Johtopäätökset

1. Vesitalouden tuet käsittävät tulvista aiheutuvien riskien hallinnan ja vesistöjen tilan parantamisen, puhtaan veden ja vesihuoltopalvelujen saatavuuden varmistamisen sekä peltojen viljeltävyyden edellyttämän peruskuivatusinfrastruktuurin turvaamisen ja kehittämisen. Vesitalouden tukien tarkoituksena ei ole tuotannon lisääminen, vaan tulvariskien hallinnan, vesihuollon ja peruskuivatuksen infrastruktuurin parantaminen ja ympäristölle aiheutuvan rasituksen vähentäminen.
2. Vesitalouden tukien avulla pyritään vähentämään toimenpiteistä aiheutuvia haitallisia ympäristövaikutuksia tai jopa parantamaan ympäristön tilaa verrattuna tilanteeseen ennen toimenpidettä. Esimerkiksi peruskuivatustuen edellytyksenä on, että ympäristön suojeluun ja hoitoon liittyvät seikat on otettu suunnittelussa huomioon. Vesistötoimenpiteisiin ja peruskuivatustoimenpiteisiin voi kuitenkin liittyä erityisesti työnaikaisia haitallisia ympäristövaikutuksia.
3. Tuettavan hankkeen haitallisten vaikutusten vähentämiseksi asetetaan ehtoja, minkä ansiosta ympäristörasitus jää tuettavissa hankkeissa vähäisemmäksi kuin hankkeissa, joita ei tueta. Tuen ehdot voivat sisältää esimerkiksi vesiensuojelun ja luonnon monimuotoisuuden edistämiseen liittyviä vaatimuksia. Ympäristöystävällisempiä työtapoja kehitetään tukea myöntävien ELY-keskusten ja eri sidosryhmätahojen yhteistyönä.
4. Sään ääri-ilmiöiden kuten tulvien ja kuivuusjaksojen arvioidaan yleistyvän ilmastonmuutoksen seurauksena. Vesitaloustoimenpiteiden tuleminen strategisena tavoitteena on osaltaan edistää ilmastonmuutokseen sopeutumista.

9 Kiinteistö- ja paikka-tietoinfrastruktuuria koskevat tuet

9.1 Kiinteistötoimitusten tukeminen

Tuen tavoitteet

Kiinteistötoimituksilla tarkoitetaan tässä yhteydessä tilusjärjestelyitä, lähinnä peltotilusjärjestelyä eli peltouusjakoa. Tuetun toiminnan tavoitteena on parantaa maaseudun tuotantoalueiden kiinteistörakennetta. Parantunut kiinteistörakenne pienentää tuotantokustannuksia ja parantaa maanviljelyn kannattavuutta suurentuneen lohkokoon ja pienentyneen lohkomäärän sekä lohkojen sijainnin paranemisen myötä. Peltotilusjärjestelyjen tulee olla taloudellisesti kannattavia hankkeita. Tilusjärjestelyjen avulla maanviljelijöille saadaan pysyviä kustannussäästöjä. Maatalouden kannattavuuden parantuminen edistää toiminnan jatkuvuutta ja tehostumista. Uusjaon yhteydessä tuetaan kiinteistörakenteen kehittämistä johtuvia välttämättömiä tie- ja kuivatusverkon mukauttamistoimenpiteitä.

Tuen määrä

7 miljoonaa euroa (2011).

Arvioidut ympäristövaikutukset

Vesistöt

Salaojitus vaikuttaa myönteisesti maan kasvukuntoon ja vähentää pääsääntöisesti pinta-valuntaa, mikä vaikuttaa ravinhuuhtoutumien koostumukseen ja ajankohtiin. Tyypillisesti salaojitus pienentää fosforin ja torjunta-aineiden huuhtoutumista, mutta lisää typen huuhtoutumista. Tapauskohtaisesti voi olla suuria eroja. Kokonaisuutena voidaan arvioida, että vesistövaikutukset ovat positiivisia, sillä vesitaloudeltaan toimivassa peltomaassa kasvit käyttävät annetut fosfori- ja typpilannoitteet suuremman sadon tuottamiseen kuin veden vaivaamassa pellossa.

Valtaojien kunnostus lisää pinta- ja uomaeroosiota lähinnä hankkeen toteutusvaiheen aikana. Eroosio voi aiheuttaa rannan kulumista ja sortumia, valtaojien sekä purojen samentumista, liettymistä sekä rehevöitymistä. Uomaeroosion seurauksena maa-ainesta voi kulkeutua edelleen jokiin ja järviin. Haitalliset vesistövaikutukset jäävät pääsääntöisesti vähäisiksi ja lyhytaikaisiksi. Maanmittauslaitos toteuttaa tilusjärjestelyjen kuivatuslaitteita yhteistyössä paikallisen ELY -keskuksen kanssa ja kuivatuslaitteiden mahdolliset haitalliset ympäristövaikutukset pyritään aina minimoimaan.

Maaperä

Arvion mukaan tuella ei ole vaikutuksia maaperään.

Ilmakehä

Peltotilusjärjestelyt vähentävät merkittävästi ilmastopäästöjä, sillä lohkojen koon kasvu ja lohkojen lukumäärän väheneminen vähentävät maatalousajoneuvoilla kuljettavia matkoja ja työaikaa. Lohkojen sijainnin paraneminen vähentää lisäksi maanviljelijöiden ristiinkulkemista peltoalueilla. Viljelyyn kuluva työaika vähenee 10 %, mikä merkitsee noin 142 500 polttoöljylitran säästöä vuodessa nykyisen noin 10 000 ha:n vuotuisen uusjakotuotannon tasolla.

Luonnon monimuotoisuus

Luonnon monimuotoisuus saattaa joissakin tilanteissa vähentyä, koska vanhojen raja-avo-ojien pensaikkoo katoaa. Ojitus sekä ojituksen ja niiden kunnossapidon yhteydessä tehtävät ruoppaukset vaikuttavat uoman ja sen piennaralueen lajiin. Yleensä lajisto palautuu muutamassa vuodessa.

Muut vaikutukset

Tuki parantaa maatalouden harjoittamisen toimintaedellytyksiä, mikä lisänee nuorempien sukupolvien halukkuutta jatkaa maatalouden harjoittamista. Tie- ja ojitusverkon mukauttamistoimilla on myös paikallisesti työllistävä vaikutus. Tuen avulla synnytetään kestävää maaseutumaisemaa ja kulttuurimaisemaa. Vähentynyt maatalousliikenne ja maatalousliittymien väheneminen lisäävät liikenneturvallisuutta.

Lisätietoa

Kiinteistötoimituksien tukemista säädellään laissa uusjakojen tukemisesta (24/1981). Vuonna 2010 tukea sai noin 6400 maanomistajaa. Valtion lopullinen rahoitusosuus peltouusjakojen kustannuksista on ollut viime vuosina noin 55 %.

Johtopäätökset

1. Tuetulla tilusjärjestelytoiminnalla parannetaan maaseudun tuotantoalueiden kiinteistörakennetta. Lohkokoon kasvu, lohkojen määrän väheneminen ja lohkojen sijainnin paraneminen tuottavat pysyvää tuotantokustannusten pienentymistä. Tuilla ei ole merkittävää tuotantoa lisäävää vaikutusta, vaan ne kehittävät infrastruktuuria ja siten parantavat tuotannon kannattavuutta.
2. Tilusjärjestelyjen tukemisen ympäristövaikutuksia voi pitää kokonaisuutena positiivisina. Rajallisten negatiivisten vesistövaikutusten vastapainona on myönteisiä vesistövaikutuksia sekä merkittäviä myönteisiä ilmastovaikutuksia. Lisäksi toiminnalla on selviä positiivisia taloudellisia, sosiaalisia ja liikenneturvallisuuteen liittyviä vaikutuksia. Mahdollisia haitallisia ympäristövaikutuksia pyritään minimoimaan toiminnassa. Lisäksi tilusjärjestelyjen ympäristökysymyksissä tehdään aktiivista yhteistyötä ELY-keskusten kanssa.
3. Tilusjärjestelyille on selkeä tarve myös tulevaisuudessa. Toiminnan tehostaminen, keskittyminen välttämättömiin tie- ja kuivatusverkon mukauttamistoimenpiteisiin ja ympäristönäkökulmien entistä parempi huomioiminen ovat tärkeitä toiminnan kehittämistavoitteita tulevaisuudessa.

10 Yhteenveto ja johtopäätökset

Maa- ja metsätalousministeriön tukijärjestelmä muodostuu yli sadasta hyvin erilaisesta tuesta. Ministeriön hallinnonalan maksamat tuet olivat vuonna 2011 yhteensä 2,0094 miljardia euroa.

Tässä selvityksessä on kartoitettu näiden maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan tukien ja tukijärjestelmien ympäristövaikutuksia. Koska tukien muillakin näkökulmilla on merkitystä kokonaiskäsitykseen näiden vaikutuksista, selvityksessä on viitattu ympäristövaikutusten lisäksi tukien sosiaaliin ja taloudellisiin vaikutuksiin. Yleisesti toimialalle kuuluvia tukia voidaan pitää kauttaaltaan läpinäkyvinä, aitoina tukina, joita on helppo määrittää sekä seurata.

Tukijärjestelmillä on vuosikymmenien ajan ollut ja on edelleen monia yhteiskunnallisia tavoitteita. Aikanaan esimerkiksi maa- ja metsätalouden toimialaan kuuluvilla uudisojitushankkeilla pyrittiin turvaamaan tilojen elinkelpoisuus ja metsävarojen lisääminen sekä myös työllisyyden hoito. Tällöin haitallisista ympäristövaikutuksista ei ollut riittävästi tietoa eikä näin ollen niihin osattu kiinnittää tarpeeksi huomiota. MMM:n hallinnonalalla nykyisin olemassa olevissa tukijärjestelmissä on otettu huomioon ympäristönäkökohdat kokemusten ja uuden tiedon pohjalta. Nykyisin erilaista ympäristöasitusta rajoitetaan jo etukäteen erilaisin politiikkatoimin (säädöksiä, suosituksia, ohjeita). Nykyisin tukijärjestelmille on asetettu ajanmukaisia ympäristötavoitteita ja niissä noudatetaan lupamenettelyjä. Tukien saamisen edellytyksenä voi myös olla erityisiä ympäristöehtoja.

Ministeriön toimialalle kuuluva elinkeinotoiminta saattaa olla kuormittavaa, kuten esimerkiksi maatalous ja sen aiheuttama vesistökuormitus, mutta toimintaan liittyvät tuet eivät sinänsä aiheuta ympäristökuormitusta. Päinvastoin nykyisin tukijärjestelmien tavoitteet liittyvät usein ympäristön parantamiseen tai ympäristöarvojen säilyttämiseen sekä haitallisten ympäristövaikutusten vähentämiseen ja kuormituksen pienentämiseen. Käytössä ovat nykyisin ympäristön kannalta parhaat käytettävissä olevat tukikeinot, joita koko ajan seurataan, kehitetään ja suunnataan paremmin. Tukijärjestelmien avulla varsinainen toiminta on ympäristön kannalta hallitumpaa kuin ilman tukia. Tukien mahdollinen poisto ei johtaisi ympäristön kannalta parempaan tilaan.

Tukien avulla voidaan ylläpitää elinkeinotoiminta kansallista kysyntää vastaavana. Ilman muuta on toivottavaa, että tuotanto on sellaisella tasolla, että voimme kansallisesti huolehtia isosta osasta ruuantuotantoa ja uusiutuvaa energiaa kos-

kevasta huoltovarmuudestamme. Kannattamaton ylituotanto ei edes ole kansallinen etu. Elintarvikkeiden ja raaka-aineiden tai energian tuonti ei vähennä ympäristökuormitusta. Se saattaa siirtää ympäristökuormituksen muualle todennäköisesti vielä ympäristöä kuormittavampiin maihin. Kotimaisten uusiutuvien energialähteiden käytön avulla voidaan myös vaikuttaa ympäristöä kuormittavien öljyn ja kivihiilen tuontia vähentäen. Kansallisten tukien avulla voimme osaltamme vähentää tuonnista johtuvaa muualla tapahtuvaa ympäristökuormitusta sekä lisätä kansallisia ympäristöhyötyjä.

Maatalouden toimiala

Maa- metsätalousministeriön tukijärjestelmissä maatalous on euromääräisesti suurin tuen saaja yli 90 % rahoitusosuudella. Maatalouden harjoittamiseen liittyy myös suurin ympäristökuormituksen riski. Erityisesti maatalouden harjoittaminen aiheuttaa vesistöjen ravinnekuormituksen lisääntymistä. Maatalouden tukemisella tuotetaan kuitenkin myös muita hyötyjä, kuten ylläpidetään ruokaturvaa, pidetään maaseutu elinvoimaisena ja peltomaiset hoidettuina ja avoimina, työllistetään ihmisiä sekä ylläpidetään kotimaisen ruuan tuotantoa. Ilman kannattavaa nautakarja- ja lammastaloutta ja eläinten laiduntamista ei voida ylläpitää maatalousalueiden luonnon monimuotoisuutta. Avoimet peltomaiset säilyvät metsäisessä Suomessa vain maatalouden harjoittamisen kautta. Hoidettu maaseutumaisema edellyttää elinvoimaisen elinkeinon harjoittamista ja mahdollisuutta asua maaseudulla.

Maatalouden harjoittamisen aiheuttamia haitallisia ympäristövaikutuksia vähennetään kaikkiin peltoala- ja kotieläintuotantoon liittyvillä ympäristövaatimuksilla eli niin sanotuilla täydentävillä ehdoilla. Lisäksi ravinnepestäjä- ja kasvihuonekaasupäästöjä ja luonnon monimuotoisuuden katoamista on pyritty vähentämään maatalouden ympäristötuelle. Maatalouden ympäristötuen vaikuttavuuden seurantatutkimuksen väliraportista käy ilmi, että ravinnekuormituspotentiaali on fosforin ja typen osalta vähentynyt EU:n ohjelmakausien aikana. Ravinnekuormituspotentiaalinen väheneminen ei kuitenkaan ole kaikilta osin heijastunut maatalouden vesistökuormitukseen. Typpikuormitus on kasvanut lähes kaikilla Itämereen laskevilla jokivaluma-alueella. Tutkijat ovat arvioineet, ettei ympäristötuen avulla tulla saavuttamaan vesistöjen hyvää tilaa vuoteen 2015 mennessä, mikä on ollut maatalouden ympäristöpolitiikan tavoitteena. Tähän vaikuttaa myös maaperään kertyneen fosforivaraston hidas pieneneminen, vaikka fosforilannoitusta on vähennetty radikaalisti.

Yleisesti huomioitavaa maatalousteissa on, että ympäristön tilan kehityssuunnat vaihtelevat alueittain. Tämä vuoksi on tarvetta kohdentaa ympäristötukea alueellisesti, tuotanto-suunnittain ja tilakohtaisesti.

Johtopäätöksinä voidaan **maatalouden** osalta todeta seuraavaa:

1. Pohjoisista tuotanto-olosuhteista johtuen maataloustuotannon tukeminen on tarpeen elintarvikeketjun tarvitsemien kotimaisten raaka-aineiden saannin varmistamiseksi. Ilman tuotannon tukea tuontielintarvikkeiden ja -raaka-aineiden osuus olisi nykyistä suurempi, mitä ei voida maailmanlaajuisesti pitää ympäristön kannalta hyvänä kehityksenä. Maatalouden tukijärjestelmät auttavat säilyttämään maataloustuotannon tason suunnilleen kotimaista kysyntää vastaavana.

2. Maatalouden harjoittamisesta johtuvia ympäristöhaittoja rajoitetaan kaikkiin tukijärjestelmiin sisältyvillä ympäristörajoitteilla ja -ehdoilla.

3. Ympäristöystävällisempiä vaihtoehtoja haittojen rajoittamiseen ei ole tarjolla. Suomi ei voi EU-jäsenmaana luopua yhteisestä maatalouspolitiikasta ja siirtyä maataloustuotteiden korkeahintajärjestelmään. Pelkkä tuista luopuminen tai niiden määrän vähentäminen aiheuttaisi Suomen maataloudelle suuria taloudellisia tappioita ja kilpailuaseman heikkenemisen muiden maiden tuotantoon nähden. Kannattavalle maatalouden harjoittamiselle ei olisi enää edellytyksiä Suomen pohjoisissa olosuhteissa.

Kuten hallitusohjelmassa ja valtion talousarviossa on todettu, maataloustuotannon ja sen tukemisen tärkeimpänä tavoitteena on kotimaisen ruoantuotannon säilyttäminen ja kilpailukykyyn kehittäminen. Suomen maatalouden korkeiden tuotantokustannusten ja viljelykasvien matalan satotason takia maatalous ei ilman tukia voisi enää vastata tähän tavoitteeseen. Vaihtoehtona olisi tällöin elintarvikkeiden mittava tuominen muista maista, joissa tuotannon haitallisen ympäristövaikutukset ja muut haitat voivat olla huomattavasti suuremmat kuin Suomessa. Samalla vaarannettaisiin huoltovarmuus ja kansalaisten ruokaturva erilaisissa vakavissa yhteiskunnan kriisitilanteissa.

4. EU:n maatalouspolitiikka ja EU:n ohjaamat kansalliset tukijärjestelmät edellyttävät, että tulevilla rahoituskaudella 2014–2020 tukijärjestelmiin liitetään vielä nykyistä enemmän ympäristöehtoja.

Muut maa- ja metsätalousministeriön toimialat

Muiden maa- ja metsätalousministeriön sektoreiden tuet eivät arvion mukaan aiheuta merkittävää ympäristörasitusta.

Metsätalouden osalta voidaan johtopäätöksinä todeta seuraavaa:

1. Metsätalouteen ohjatuilla valtiontuilla edistetään metsien kestävää hoitoa ja käyttöä siten, että metsät kasvavat terveenä ja metsätalouden ja luonnon monimuotoisuuden tarpeet otetaan huomioon tasapainoisesti metsien käytössä. Suomessa metsävaroilla on erityinen rooli hiilensidonnassa ja uusiutuvan energiakäytön lisäämismahdollisuudet perustuvat pääasiassa metsien käytön yhteydessä saatavaan puupohjaisen energiaan.

2. Metsätalouden tuet ovat pääsääntöisesti kestäväällä pohjalta, mutta metsien kunnostusojitusten vaikutukset vesistöille kaipaavat lisäselvitystä. Valtion rahoittamiin kunnostusojitushankkeisiin sisältyy aina vesiensuojelusuunnitelma sekä kaikista valtion tukemista kunnostusojitushankkeista tehdään vesilain tarkoittama ilmoitus ELY-keskuksiin.

3. Komission laatimissa maa- ja metsätalousalan valtiontuki-suuntaviivoissa linjataan metsätalouteen sallittavat valtiontuet. Komission suuntaviivoissa valtionavusta ympäristösuojelulle määritetään uusiutuvan energian tuotantoon hyväksyttävistä valtiontuista.

Johtopäätöksinä maa- ja metsätalousministeriön toimialaan kuuluvista **kalastuspolitiikkaan** liittyvistä tukijärjestelmistä voidaan todeta seuraavaa:

1. Tukijärjestelmiä voidaan pitää ympäristön kannalta myönteisinä. Kaikki kalastus poistaa ravinteita vesistöistä ja kotimaisen kalan kulutus on kestävämpi valinta tuontikalaan verrattuna.

2. Elinkeinokalatalouden tukien avulla on nykyaikaistettu elinkeinoa ja edistetty uusien ympäristöystävällisten tekniikoiden ja toimintatapojen käyttöönottoa sekä helpotettu kotimaisen kalan markkinoille tuloa ja vajaasti hyödynnettyjen kalalajien markkinavetoisen kalastuksen kehittämistä (ravinteiden poisto). Tukijärjestelmät eivät ole johtaneet ylituotantoon alkutuotannossa, vaan kasvava kalan kysyntä on jouduttu tyydyttämään ulkomaantuonnilla. Kalanjalostuksen kehittämistukea on voimakkaasti supistettu, jotta alalle ei muodostuisi ylipasiteettia tuen avulla. Vesiviljelytoiminnan harjoittaminen ja siihen saatavat tuet edellyttävät voimassaolevaa ympäristönsuojelulain mukaista ympäristölupaa.

3. Kalatalouden neuvonnan avulla lisätään kalastuksen harrastajien tietoisuutta kestävästä kalastuksesta periaatteista ja kalastusaluetyön avulla yhdenmukaistetaan kalavesien kestävästä käytöstä ja hoitoa.

4. Tulevalla rahoituskautella 2014-2020 elinkeinokalatalouden EU-rahoituksessa painotetaan entistä enemmän ympäristönäkökohtia. Komission ehdotus Euroopan meri- ja kalatalousrahastosta sisältää uusia tukimahdollisuuksia muun muassa kalastuksen ympäristövaikutusten vähentämiseen sekä merten biologisen monimuotoisuuden ja ekosysteemien suojeluun ja ennallistamiseen.

Johtopäätöksiä maa- ja metsätalousministeriön toimialaan kuuluvista **riistapolitiikkaan** liittyvistä tukijärjestelmistä voidaan todeta, että tukijärjestelmiä voidaan pitää ympäristön kannalta myönteisinä. Petoeläinten aiheuttamien vahinkojen korvaamisen avulla edistetään suurpetojen suojelua ja sitä kautta tuetaan luonnon monimuotoisuutta.

Vesitaloutta koskien johtopäätöksiä voidaan tukijärjestelmistä todeta seuraavaa:

1. Vesitalouden tuet käsittävät tulvista aiheutuvien riskien hallinnan ja vesistöjen tilan parantamisen, puhtaan veden ja vesihuoltopalvelujen saatavuuden varmistamisen sekä peltojen viljeltävyyden edellyttämän peruskuivatusinfrastruktuurin turvaamisen ja kehittämisen. Vesitalouden tukien tarkoituksena ei ole tuotannon lisääminen, vaan tulvariskien hallinnan, vesihuollon ja peruskuivatuksen infrastruktuurin parantaminen ja ympäristölle aiheutuvan rasituksen vähentäminen.

2. Vesitalouden tukien avulla pyritään vähentämään toimenpiteistä aiheutuvia haitallisia ympäristövaikutuksia tai jopa parantamaan ympäristön tilaa verrattuna tilanteeseen ennen toimenpidettä. Esimerkiksi peruskuivatustuen edellytyksenä on, että ympäristön suojeluun ja hoitoon liittyvät seikat on otettu suunnittelussa huomioon. Vesistötoimenpiteisiin ja peruskuivatustoimenpiteisiin voi kuitenkin liittyä erityisesti työntekijöiden haitallisia ympäristövaikutuksia.

3. Tuettavan hankkeen haitallisten vaikutusten vähentämiseksi asetetaan ehtoja, minkä ansiosta ympäristörasitus jää tuettavissa hankkeissa vähäisemmäksi kuin hankkeissa, joita ei tueta. Tuen ehdot voivat sisältää esimerkiksi vesiensuojelun ja luonnon monimuotoisuuden edistämiseen liittyviä vaatimuksia. Ympäristöystävällisempiä työtapoja kehitetään tukea myöntävien ELY-keskusten ja eri sidosryhmätahojen yhteistyönä.

4. Sään ääri-ilmiöiden kuten tulvien ja kuivuusjaksojen arvioidaan yleistävän ilmastonmuutoksen seurauksena. Vesitaloustoimenpiteiden tulehmissen strategisena tavoitteena on osallistaa edistää ilmastonmuutokseen sopeutumista.

Johtopäätöksiä **kiinteistö- ja paikkatietoinfrastruktuuria** koskevista tuista voidaan todeta:

1. Tuetulla tilusjärjestelytoiminnalla parannetaan maaseudun tuotantoalueiden kiinteistörakennetta. Lohkokoon kasvu, lohkojen määrän väheneminen ja lohkojen sijainnin paraneminen tuottavat pysyvää tuotantokustannusten pienentymistä. Tuilla ei ole merkittävää tuotantoa lisäävää vaikutusta, vaan ne kehittävät infrastruktuuria ja siten parantavat tuotannon kannattavuutta.

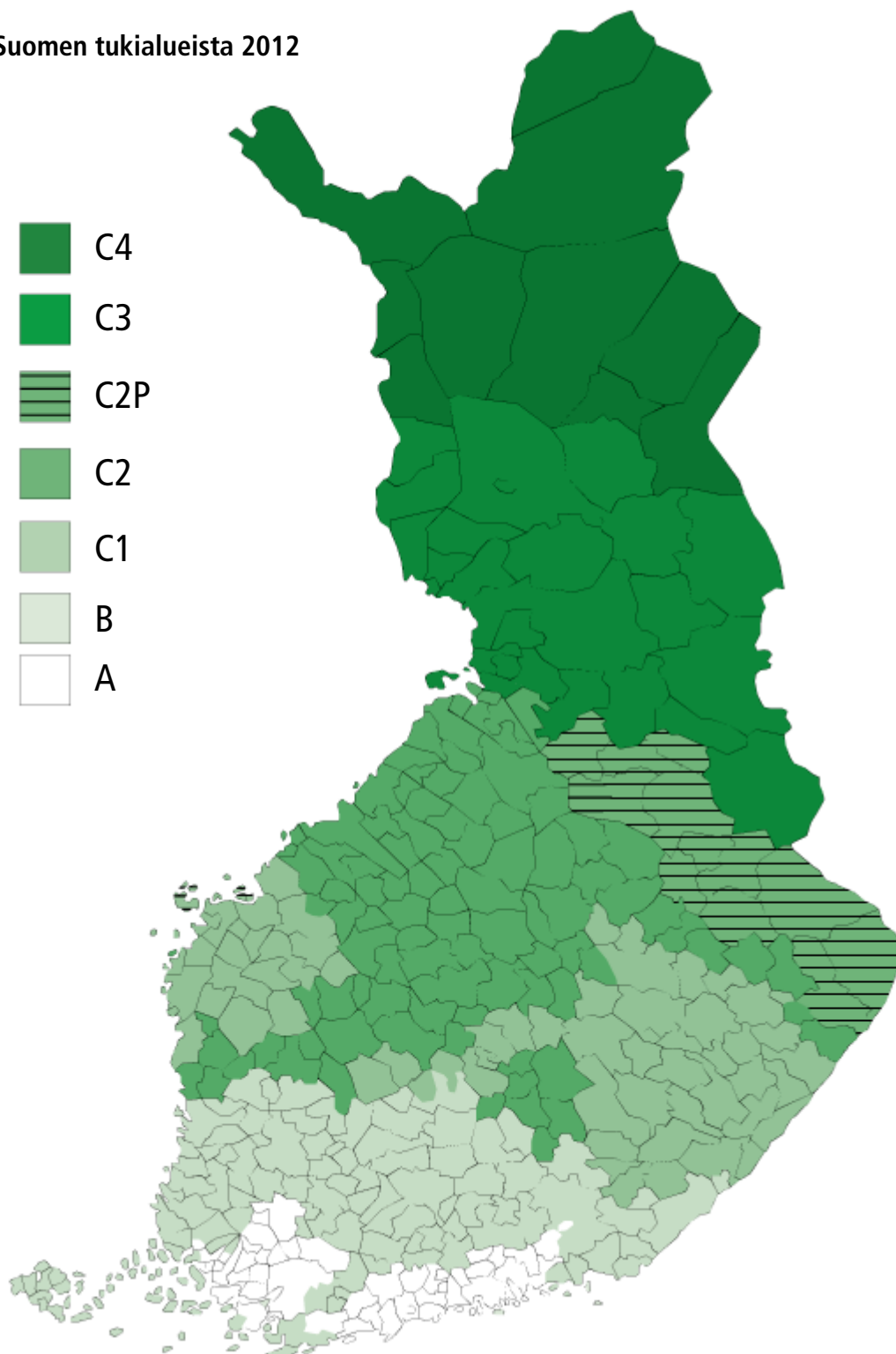
2. Tilusjärjestelyjen tukemisen ympäristövaikutuksia voi pitää kokonaisuutena positiivisina. Rajallisten negatiivisten vesistövaikutusten vastapainona on myönteisiä vesistövaikutuksia sekä merkittäviä myönteisiä ilmastovaikutuksia. Lisäksi toiminnalla on selviä positiivisia taloudellisia, sosiaalisia ja liikenneturvallisuuteen liittyviä vaikutuksia. Mahdollisia haitallisia ympäristövaikutuksia pyritään minimoimaan toiminnassa. Lisäksi tilusjärjestelyjen ympäristökysymyksissä tehdään aktiivista yhteistyötä ELY-keskusten kanssa.

3. Tilusjärjestelyille on selkeä tarve myös tulevaisuudessa. Toiminnan tehostaminen, keskittyminen välttämättömiin tie- ja kuivatusverkon mukauttamistoimenpiteisiin ja ympäristönäkökulmien entistä parempi huomioiminen ovat tärkeitä toiminnan kehittämistavoitteita tulevaisuudessa.

11 Liitteet

Liite 1. Maatalouden tukialueet Suomessa

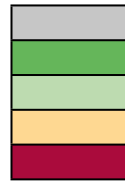
Kartta Suomen tukialueista 2012

Liite 2. Yleistetty kuvaus tukien ympäristövaikutuksista maa- ja metsätalousministeriön toimialalla.

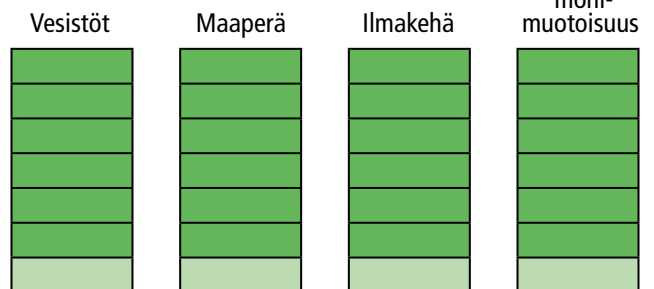
Tukea ei ole maksettu
 Erityistä ympäristöhyötyä
 Ei ympäristöhaittavaikutusta
 Ympäristövaikutuksia vaikea arvioida, vaatii lisäselvitystä
 Ilmeistä ympäristöä kuluttavaa vaikutusta

Maatalouden tukijärjestelmä

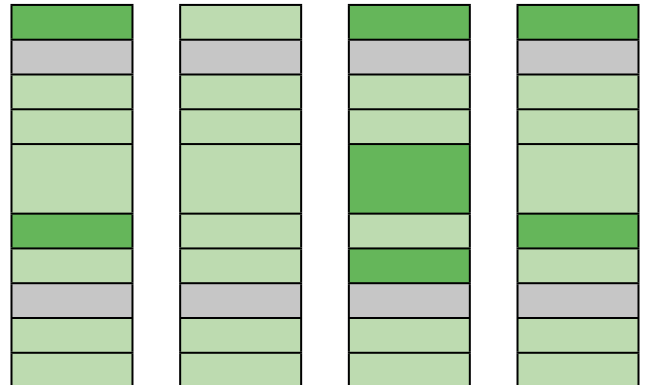
Viljelijätuet

EU:n suorat tuet
 Luonnonhaittakorvaus
 Maatalouden ympäristötuki
 Ei-tuotannollisten investointien tuki
 Eläinten hyvinvointituki
 Kansalliset tuet

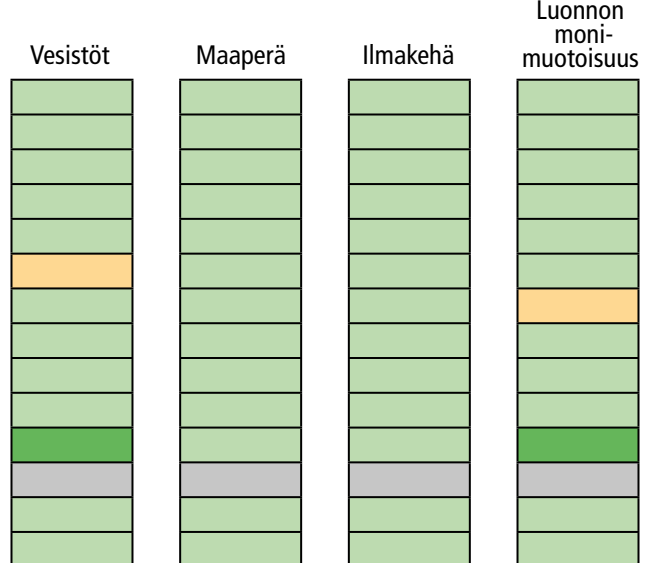
Maaseudun kehittämistuet

Vientituet
 Koulumaitotuki
 EU:n ruoka-apu vähävaraisille
 Maataloustuotteiden markkinoinnin ja tuotannon kehittämisen avustus
 Laatuketju-toiminnan tukeminen
 Tuottajaorganisaatiotuki
 Interventiovarastointi
 Yksityisen varastoinnin tuki
 Hunajan tuotannon edistäminen

Metsätalouden tuet

Metsäpuiden siemenhuolto
 Eräät korvaukset
 Tuki puuntuotannon kestävyden turvaamiseen
 Metsänuudistaminen
 Nuoren metsän hoito
 Kunnostusojitus
 Metsätien tekeminen
 Metsänterveyslannoitus
 Juurikäävän torjunta
 Kulotus
 Metsäluonnon hoidon edistäminen
 Pienpuun energiatuki
 Eräät metsätalouden valtionavut
 Lainat puuntuotannon kestävyden turvaamiseen

- 1/2012 FAO State of the Forest Genetic Resources in Finland
ISBN 978-952-453-735-3 (Painettu)
ISBN 978-952-453-736-0 (Verkkojulkaisu)
- 2/2012 Guidelines for mitigating the adverse effects of acid sulphate
soils in Finland until 2020
ISBN 978-952-453-741-4 (Electronic version)
- 3/2012 Maa- ja metsätalousministeriön toimialan tukien ympäristö-
vaikutukset
ISBN 978-952-453-747-6 (Verkkojulkaisu)